

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Sosionomi ylempi (AMK)- tutkinto

2011

Mari Sundholm

KIIREELLISESTI SIJOITETUN LAPSEN JA NUOREN AUTTA- MINEN KRIISISSÄ

– työskentelymallin kehittäminen lastenkoti ja per-
hetyönkeskus Kaarisillassa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Mari Sundholm

Kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttaminen kriisissä

Kiireellisten sijoitusten määrä lastensuojelussa on ollut kasvamaan päin viime vuosien aikana. Sijoituksen taustalla olevat syyt ovat usein moninaisia. Lapsen ja nuoren sijoitus lastensuojelulaitokseen aiheuttaa useasti lapselle ja nuorelle äkillisen kriisin. Lastensuojelun tehtävänä on auttaa lapsia ja nuoria kriisin tukemisessa, auttamisessa, läpikäymisessä ja ratkaisemisessa, jottei lapsi tai nuori traumatisoidu. Tähän haasteeseen pyrittiin vastaamaan Forssan kaupungin lastensuojelussa, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa, työskentelymallin kehittämällä kriisipaikan palvelulle syksyn 2009- kevään 2011 välisenä aikana.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda selkeä ja laadukas työskentelymalli kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten auttamiseksi Forssan kaupungin lastensuojeluun, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan, Siltalan osastolle. Kriisipaikan työskentelymallin kehittämiseen osallistuivat lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunta ja seutukuntien sosiaalityöntekijät. Kehittämishanke rakentui lastenkodin henkilökunnalle pidetystä kehittämispäivästä ja henkilökunnalle sekä seutukuntien sosiaalityöntekijöille suunnatusta kyselystä. Kriisipaikan työskentelymallin suunnittelussa käytin tukena sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle tekemääni kyselyn vastauksia ja lastenkodin henkilökunnan ideariihestä saatuja ideoita. Hankkeen tuotoksena syntyi kriisipaikan työskentelymalli kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten auttamiseksi.

Kriisipaikan työskentelymallin lähtökohtana on lapsilähtöisyys ja kriisiauttaminen lastensuojelussa. Työskentelymalli rakentuu viidestä eri vaiheesta. Eri työskentelyvaiheissa käsitellään äkilliseen tilanteeseen liittyviä tapahtumia, tapahtumaan liittyviä ajatuksia, tunteita ja oireita, sekä kartoitetaan lapsen ja nuoren tukiverkostoa ja selviytymiskeinoja. Kriisipaikan työskentelymalli otetaan käyttöön keväällä 2011 ja sitä päivitetään tarvittaessa.

ASIASANAT: Lastensuojelu, Kriisityö ja Traumat

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master's Degree programme | Master of Social Sciences

29.4.2011 | 93 + 4

Eeva Timonen- Kallio

Mari Sundholm

Helping a child and adolescent in crisis in child protection

The number of urgent placements in child protection has been an upward trend in recent years. The underlying causes in urgent placements are often complex. Placing a child and adolescent in child protection often causes a child and adolescent a sudden crisis. Child welfare is to help children and adolescent person in support of the crisis, helping through the crisis process and resolve to prevent a child and adolescent to be traumatized. The development took place during autumn 2009 and spring 2011.

The purpose of the development project was to create clear and high quality crisis place phase model helping a child and adolescent in crisis. The crisis phase model will be used in city of Forssa. When I started to do my crisis phase model, I used survey results, which I had done to social workers and children's workers in Forssa region. I used also children's workers brain storming session ideas shared in development day. The project result was a crisis phase model helping of an urgent need of children and adolescent in child protection.

The crisis place phase model is based on the child-oriented and crisis assistance to child protection. The phase model is built in five different phases. Different stages of the work, deals with the situation of sudden events, event-related thoughts, feelings and symptoms as well as identifying the child and adolescent support networks and coping strategies. Forssa's child protection workers will take crisis phase model in use in spring 2011 and it will be updated if necessary.

KEYWORDS: Child protection, Crisis work and Trauma

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Kehittämishankkeen taustatiedot ja tarve	8
2.2 Kehittämishankkeen tavoite	12
3 KEHITTÄMISHANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	13
3.1 Kehittämishankkeessa mukana olevat toimijat	13
3.2 Forssan kaupungin lastensuojelu	13
3.3 Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikka	15
3.4 Kriisipaikan prosessi lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa	18
4 LAPSI JA NUORI LASTENSUOJELUSSA	20
4.1 Lastensuojelutyön lähtökohdat	20
4.2 Lapsen ja nuoren asema sijaishuollossa	24
4.3 Lapsen ja nuoren kiireellinen sijoitus	26
4.4 Kiireellisen sijoituksen vaikutukset lapseen ja nuoreen	31
5 KRIISITYÖ LAPSEN JA NUOREN AUTTAMISEN KEINONA	34
5.1 Kriisityö	34
5.2 Lastensuojelun kriisityö	36
5.3 Lasten traumaattiset kriisit	38
5.4 Nuoren traumaattinen kriisi	42
5.5 Kriisityön auttamismenetelmät	45
6 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	52
6.1 Kehittämishankkeen aikataulu ja prosessi	52
6.2 Lastenkodin henkilökunnan ideariih	57
6.3 Sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle tehty kysely	61
6.4 Sosiaalityöntekijöille suunnatun kyselyn vastaukset	65
6.5 Kaarisillan henkilökunnan kyselyn vastaukset	68
6.6 Kriisipaikan työskentelymallin pohjaksi hankittujen tietojen yhteenvetoa	72
7 KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSENA SYNTYNYT KRIISIPAIKAN TYÖSKENTELYMALLI	74
7.1 Kriisipaikan työskentelymallin käyttöönotto ja toteutus lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa	74
7.2 Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikan työskentelymallin sisältö	77
7.3 Kriisipaikan työskentelymallin kehittäminen ja päivittäminen	81
8 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI	82

9 JOHTOPÄÄTÖKSET KEHITTÄMISHANKKEESTA	85
LÄHTEET	89
LIITTEET	
Liite 1. Saatekirje ja kysely seutukuntien sosiaalityöntekijöille	
Liite 2. Saatekirje ja kysely lastenkodin henkilökunnalle	
KUVAT	
Kuva 1. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta	14
KUVIOT	
Kuvio 1. Kiireellisesti sijoitetut ja huostassa olleet lapset ja nuoret vuosina 1991–2009	10
Kuvio 2. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, joiden sijoituspaikkana laitos, % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista	11
Kuvio 3. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan talo	15
Kuvio 4. Siltalan kriisisijoitusprosessi	18
Kuvio 5. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991–2009	28
Kuvio 6. Ensimmäistä kertaa huostaanotetut tai kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2009	30
Kuvio 7. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikan työskentelymalli	80
TAULUKOT	
Taulukko 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan vuosina 1995, 2000- 2009	27
Taulukko 2. Ensimmäistä kertaa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuoren lukumäärät ikäryhmittäin vuonna 2009	30

1 Johdanto

Lastensuojelussa työskentelevällä työntekijällä on oltava valmiudet kohdata lapsia ja nuoria, jotka ovat hyvin erilaisissa ja haastavissa elämäntilanteissa. Vikman (2006, 3) mukaan lasten ja nuorten kokemat kriisit vaativat käsittelyä. Lastensuojelussa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä kriisityössä on tärkeää, että tapahtumat, kokemukset ja tunteet päästään purkamaan välittömästi. Forsan kaupungin lastensuojelun kriisipaikanpalvelun kehittämisellä voidaan auttaa ja tukea lasta ja nuorta kokemassaan kriisissä välittömästi.

Lastensuojelussa kiireellisten sijoitusten määrät ja kriisitilanteet ovat lisääntyneet. Forssassa lastensuojelun kriisitilanteisiin on vastattu vuodesta 2007 lähtien lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikan ympärivuorokautisella palvelulla. Kaarisillassa, Siltalan osastolla tätä työtä varten on kuusi paikkaa sijoitetuille lapsille ja nuorille. Kehittämishanke on tehty yhteistyössä lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnan ja seutukuntien sosiaalityöntekijöiden kanssa, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan. Kehittämishankkeen aiheeksi muodostui kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttaminen kriisissä, työskentelymallin kehittäminen lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa. Aihevalintaani vaikuttivat kriisityön kehittäminen lastensuojelussa, lastenkodin johtajan ja henkilökunnan esittämä toive kriisityötä käsittelevästä aiheesta sekä tarpeesta kehittää kriisityötä ja kriisipaikan palvelua lastenkodissa.

Kehittämishankkeena tein kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttamiseksi kriisissä työskentelymallin, jolla tuetaan ja autetaan kriisissä olevaa lasta tai nuorta kriisin läpikäymisessä ja ratkaisussa. Työskentelymallin laadinnan pohjana käytin Eija Vikmanin (2006) Perhe Villa – hankkeen tuloksena kehittynyttä hyvää käytäntöä lapsilähtöisestä kriisityön mallista¹. Kriisipaikan työskentely-

¹ Eija Vikmanin lapsilähtöisen kriisityön malli on lastensuojelun käyttöön tarkoitettu työskentelymalli. Malli antaa työntekijöille työvälineitä lapsilähtöisempään kriisiauttamiseen. Malli sisältää vähintään kolme tapaamiskertaa; alkutapaaminen, lapsen tapaaminen ja lopputapaaminen. (Vikman 2006, 19- 20.)

mallin kehittämisen luomisessa käytin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnan ideariihestä sekä lastenkodin henkilökunnalle ja seutukuntien sosiaalityöntekijöille laaditusta kyselystä saatuja vastauksia. Työskentelymalli sisältyy lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillasta laaditun kriisipaikan prosessikuvauksen sisälle (Kuvio 4).

Kehittämishankkeessa kriisipaikan työskentelymallin avulla voidaan auttaa ja tukea kiireellisesti sijoitettua lasta ja nuorta kriisissä, kriisin läpikäymisessä ja kriisin katkaisussa. Monesti kiireellisten sijoitusten taustalla on muun muassa väkivaltaa, päihteiden käyttöä, mielenterveyden häiriöitä, oman tai toisten terveyden vaarantamista sekä käytöshäiriöitä. Lapsen tai nuoren sijoittaminen lastensuojelulaitokseen on traumaattinen kokemus, joka itsessään saattaa johtaa äkilliseen kriisiin. Lasta ja nuorta tulee auttaa ja tukea kaikin keinoin lastensuojelussa. Kehittämishankkeessa puhuttaessa lapsesta tarkoitetaan sillä alle 12-vuotiaasta lasta ja nuorella 12- 18- vuotiaasta, vaikka lastensuojelulain mukaan alle 18- vuotiaat ovat lapsia. Lastensuojelun tilastoinneissa ja nuorisohankkeissa nuoruus katsotaan alkavaksi jo 12- vuotiaana² (Aaltonen & Heikkinen 2009, 165).

Kehittämishankkeen kirjallisessa raportissa kerron ensimmäiseksi kehittämishankkeeni lähtökohdista. Raportissa käsittelen tarkemmin kehittämishankkeen tarpeellisuutta ja kerron sen tavoitteesta. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi kehittämishankkeen toimintaympäristöä, Forssan kaupungin lastensuojelua, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaa. Kehittämishankkeen raportin neljännessä ja viidennessä luvussa käyn läpi lastensuojelun ja kriisityön tietoperustaa. Kuudennessa luvussa kerron kehittämishankkeen toteutuksesta. Seitsemännessä luvussa käsittelen kehittämishankkeen tuloksena syntynyttä kriisipaikan toimintamallia. Kahdeksannessa luvussa arvioin kehittämishanketta ja viimeisessä luvussa pohdin omaa ammatillisuuttani ja tuon esille johtopäätöksiäni liittyen kehittämishankkeeseen.

² Pylkkäsen (2003) mukaan nuorisopsykiatriassa nuoruuden on määritelty alkavan 12 ikävuoden jälkeen. (Pylkkänen 2003, 16.)

2 Kehittämishankkeen lähtökohdat

2.1 Kehittämishankkeen taustatiedot ja tarve

Lapset ja nuoret ovat kaikista haavoittuvimpia traumaattisissa tilanteissa ja he reagoivat äkillisiin tapahtumiin ikätasonsa ja kehitysvaiheensa mukaisesti. Traumaperäisen häiriökehityksen riski on lapsilla ja nuorilla suurempi kuin aikuisilla. (Scaer 2005, 5.) Traumaattisten kokemusten merkitys lasten ja nuorten psyykkiseen kehitykseen ja kasvuun tai myöhempään oireiluun saattaa näkyä viivästyneesti, vuosien kuluttua. Lasten selviytyminen ja avun tarve traumaattisissa tilanteissa riippuu pitkälti vanhempien, perheen ja läheisten aikuisten selviytymisestä, reaktiosta ja jaksamisesta. (Henriksson & Laukkala 2009, 31.)

Forssan kaupungin perusturvan sosiaalityössä lastensuojelupalveluiden tarpeeseen on vastattu vuodesta 2000 lähtien, jolloin Kaarisillassa aloittivat johtaja, vastaava ohjaaja ja viisi hoitajaa työskentelyn lastensuojelun piiriin kuuluvien asiakkaiden kanssa. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta laajennettiin uusiin tiloihin vuonna 2007, jolloin Siltalan osasto aloitti toimintansa ja Siltalaan perustettiin neljä ohjaajan vakanssia. Siltalassa työskentelyn kehittämiseksi on tullut koko ajan lisää uusia työvälineitä ja toimintamalleja. Sosiaalityöntekijöiden kanssa on luotu yhteisiä linjauksia työskentelystä lastensuojeluasiakkaiden kanssa.

Siltalan osaston toiminnan kehittämisessä oltiin syksyllä 2009 siinä vaiheessa, että Siltalassa tarvittiin selkeämpää ja laadukkaampaa työskentelytapaa lasten ja nuorten auttamiseksi ja tukemiseksi kiireellisen sijoituksen kriisitilanteissa, lisääntyneiden kiireellisten sijoitusten myötä. Selkeämpään ja laadukkaampaan työskentelyyn päästiin Siltalassa luomalla kriisipaikan kriisityöskentelystä työskentelymalli. Työskentelymallin luomisen lisäksi kriisipaikalle tarvittiin myös toiminnan suunnittelua sekä yhteistä näkemystä työskentelyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Kehittämishankkeenä on tarkoitus vastata lapsen ja nuoren tukemiseen kriisitilanteessa, auttamisessa kriisin katkaisussa ja läpikäymisessä, jotta kriisipaikalle asetut työskentelyn tavoitteet tulevat saavutetuksi.

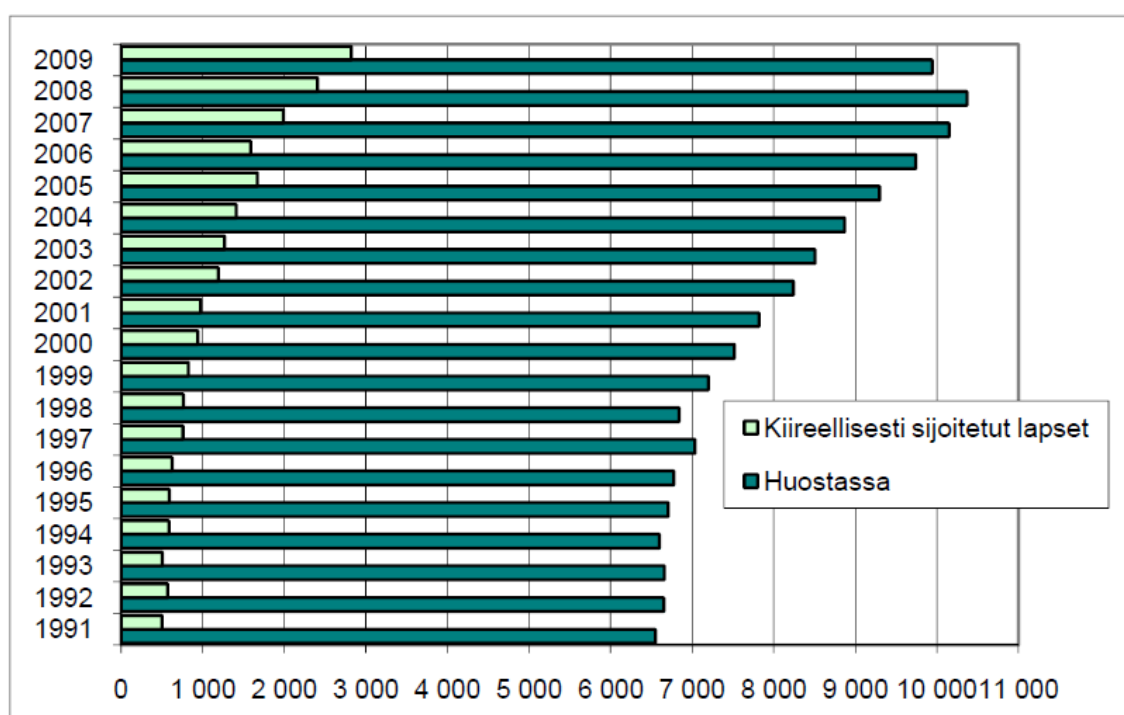
Kehittämishankkeen tarve tuli esille, kun puhuttiin Siltalan osaston kriisipaikan laadusta, lapsilähtöisyydestä ja lapsen sekä nuoren huomioon ottamisessa koko kriisipaikan työskentelyprosessin ajan. Kriisipaikan työskentelymallin avulla pystytään entistä paremmin vastaamaan kriisissä oleva lapsen ja nuoren tarpeisiin. Toiminnallisia menetelmiä hyödyntämällä esimerkiksi nalle-kortit, tunnekortit ja tunnelelu, voidaan kriisipaikan työskentelymallin avulla auttaa lasta ja nuorta käsittelemään kriisiään ja etsi yhdessä kullekin ominaisia tapoja käsitellä ja selviytyä kriisistä.

Kriisipaikan työskentelymallin lähtökohtana on lapsilähtöisyys, lapsen ja nuoren huomioiminen sekä auttaminen ja tukeminen kriisissä. Kriisipaikan työskentelymallin perustana ovat yksilöllisyys, omahoitajuus, toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja perhekeskeisyys. Lastenkodissa noudatetaan Forssan kaupungin yhteisiä arvoja, joita ovat, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, avoimuus, turvallisuus, hyvinvointi sekä kehityskykyisyys (Forssan kaupungin talousarvio 2009, 9). Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnan määrittelemiä arvoja ovat yksilöllisyys, välittäminen, kunnioitus, jatkuvuus, oikeudenmukaisuus, kodinomaisuus ja ammatillisuus.

Lastensuojelun tulee tukea huoltajia, vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia sekä pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Sijaishuollon ollessa lapsen edun kannalta tarpeen, on se järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Lapsen tai nuoren kiireellinen sijoitus on osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tulee järjestää tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa kiireellisesti laitoshuoltoon, jos hän on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Lapsen ja nuoren kiireellinen sijoitus voi kestää enintään 30 päivää. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Kriisipaikalle saapuneen asiakkaan kanssa voidaan aloittaa heti työskentely ennalta laaditun työskentelymallin mukaisesti kriisitilanteen katkaisemiseksi sekä lapsen ja nuoren

auttamiseksi ja tukemiseksi. Tällöin työskentelymallin avulla voidaan myös kerätä tietoa ja saada mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva olosuhteista, jotka ovat johtaneet kiireelliseen sijoitukseen.

Vuoden 2009 aikana huostaanotto tai kiireellinen sijoitus koski kaiken kaikkiaan 12 055 lasta ja nuorta. Näistä kiireellinen sijoitus koski kaikkiaan 2820 lasta ja nuorta, määrä lisääntyi 412 lapsella ja nuorella verrattuna edelliseen vuoteen, nousua oli 17 % (Kuvio 1). Sama lapsi ja nuori voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden määrään, mikäli lapsi tai nuori oli päätetty huostaanottaa kiireellisen sijoituksen jälkeen (Kuvio 1). (Kuoppala & Säkkinen 2009, 2.)

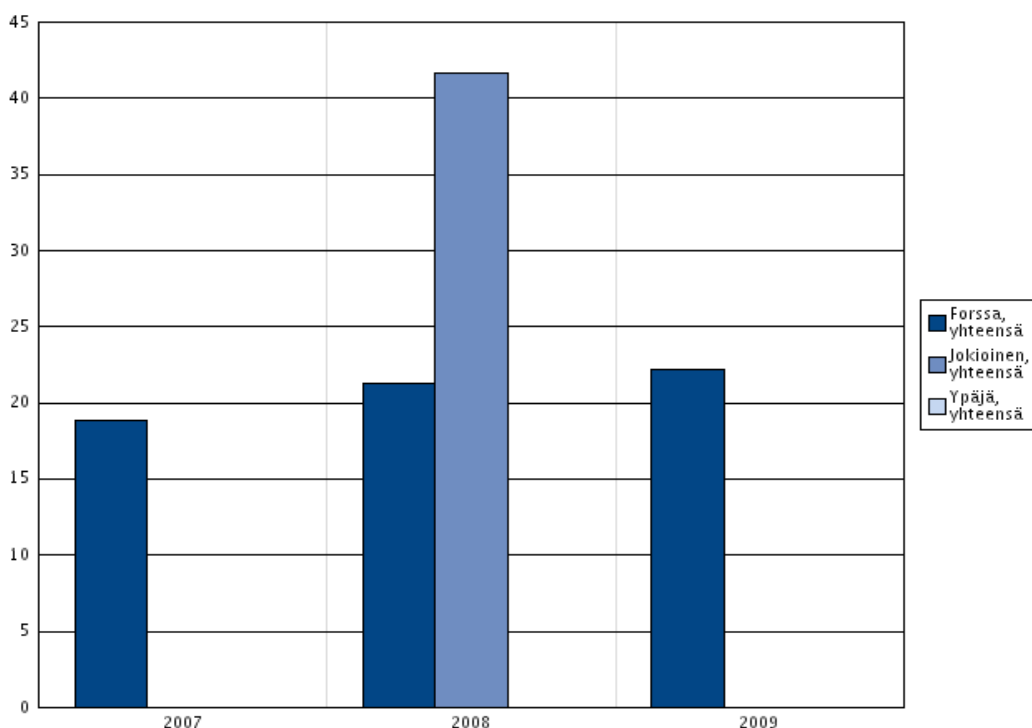

Kuvio 1. Kiireellisesti sijoitetut ja huostassa olleet lapset ja nuoret vuosina 1991–2009 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 3).

Forssan seudulla oli meneillään vuosina 2007- 2009 Kanta- Hämeen kriisityönkehittämishanke, jossa kiinnitettiin erityistä huomiota tarkoituksen mukaisen toimintamallin rakentamiseen sosiaalipäivystykseen ja kriisityöhön. Toimintamallin tavoitteena oli turvata kaikille asukkaille laadukkaat, asiakaslähtöiset ja helposti saavutettavat palvelut kiireellisen sosiaalipalvelun tarpeen tilanteissa. (Varkemaa & Sarkkola 2009, 7.) Forssan seudun nykyinen malli ei täytä läänin-

hallituksen vaatimuksia sosiaalipäivystyksen järjestämisestä. Forssassa lastensuojelun akuuteissa tilanteissa lapset ja nuoret toimitetaan lastenkoti ja perheyönkeskus Kaarisiltaan. Siltalassa tehtävä lastensuojelutyö on vaativaa ja asiakkaiden ongelmat ovat moninaisia. Kriisityön kehittämisellä pystytään toteuttamaan paremmin perustehtävää ja tekemään laadukkaampaa työtä lastensuojelussa.

Kuviosta 2 käy ilmi kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, joiden sijoituspaikkana on ollut laitos kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista vuosina 2007- 2009 Forssassa ja sen naapurikunnissa (Kuvio 2). Kuviosta voidaan päätellä, että Forssassa on tapahtunut vuosien 2007- 2009 välillä taasaista nousua sijoitusmäärien kasvussa. Jokioisissa vuonna 2008 kodin ulkopuolelle on sijoitettu 41.7 % 0- 17 vuotiaista kunnan asukkaista, kun taas vastaavasti Ypäjällä sijoitusten määrä on ollut 0 %.

Kuvio 2. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, joiden sijoituspaikkana laitos, % kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista (Sotkanet 2011).

Kriisityössä lastensuojelussa lapsille ja nuorille tulee antaa aikaa ja huomiota ja pyrkiä katkaisemaan kriisin kierre, turvaamaan lapsen ja nuoren tilanne sekä tarjoamaan turvallinen ympäristö, jossa hänen on hyvä olla. Lapsen ja nuoren osallistuminen työskentelyyn on erittäin tärkeää työskentelyn onnistumiselle, jotta hän tulee tuetuksi ja autetuksi kriisissään eikä traumatisoidu.

2.2 Kehittämishankkeen tavoite

Kehittämishankkeen tavoitteena on *tuottaa selkeä ja laadukas työskentelymalli kriisipaikalle, Siltalan osastolle, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten auttamiseksi.*

Lastensuojelun työntekijän on erityisen tärkeää tunnistaa, missä kriisin vaiheessa lapsi ja nuori kulloinkin on. Shokki- ja reaktiovaiheissa lapsen ja nuoren kanssa ei voi laatia pitkántähtäimen suunnitelmia. Työntekijän tulee huolehtia arkipäivän turvaamisesta, tehtävä asioita lapsen ja nuoren puolesta väliaikaisesti ja rakennettava hänelle tarvittavia tukipalveluja. (Sosiaaliportti 2010.)

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan tarvittiin selkeä työskentelymalli, jonka avulla pystytään paremmin jäsentämään työtämme ja toimimaan lapsille ja nuorille sekä palvelulle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Selkeän ja laadukkaan työskentelymallin avulla jokainen työntekijä osaa työskennellä kriisissä olevan lapsen ja nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi ja toiminta olisi tällöin yhdenmukaistettua. Kriisipaikalla olosta laaditaan suunnitelma ja arvioidaan suunnitelman toteutumista yhdessä lapsen ja nuoren sekä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yhdenmukaistetulla toiminnalla pystytään lisäämään asiakkaiden tasa-arvoisuutta lastenkodin toimintatavoissa. Kriisipaikan työskentelyn perusteena on sosiaalityöntekijän laatima päätös asiakkaan sijoittamisesta kiireellisesti lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan.

Sosiaalityöntekijät ovat tärkeä osa kriisipaikan työskentelyprosessia, sillä he laativat sijoituspäätökset ja heidän kanssaan laaditaan yhdessä tarkemmat suunnitelmat jatkotoimenpiteistä. Sosiaalityöntekijöiden ajatuksien ja ideoiden huomioiminen ovat oleellinen osa työskentelymallin luomista, siitäkin syystä,

että lastensuojelusta ollaan mahdollisesti tulevaisuudessa tekemässä seutukunnallista. Tästä syystä on erityisen tärkeää saada luotua selkeä ja laadukas työskentelymalli kriisipaikalle tullutta lasta ja nuorta varten, jonka myös sosiaalityöntekijät tuntevat.

3 Kehittämishankkeen toimintaympäristö

3.1 Kehittämishankkeessa mukana olevat toimijat

Hankkeen suunnitteluun ja toteutukseen osallistui koko lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunta. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa työskentelee yhteensä 16 henkilöä. Hankkeen toteutukseen ovat lisäksi osallistuneet seutukuntien sosiaalityöntekijöitä.

Kehittämishankkeeseen mentoreina osallistuivat lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillasta lastenkodin johtaja Merja Peipinen ja Siltalan osaston vastaavatyöntekijä Maiju Jussila. Lastenkodin johtaja ja Siltalan osaston vastaava tukivat hankkeen edetessä ja ohjasivat hanketta eteenpäin sekä osallistuivat yhdessä hankkeen vetäjän kanssa sen suunnitteluun ja toteutukseen. Turun ammattikorkeakoulusta kehittämishankkeeseen osallistui tutor-opettaja Eeva Timonen-Kallio, joka ohjasi hankkeen eteenpäin viemisessä sekä kehittämishankkeen kirjallisen raportin laadinnassa. Itse toimin kehittämishankkeen vetäjän roolissa.

3.2 Forssan kaupungin lastensuojelu

Forssan kaupungin sosiaalityön yksikkö kuuluu kaupungin perusturvan organisaatioon. Yksikkö tuottaa sosiaalityön palveluita lapsiperheille ja kotitalouksille keskittyen erityisesti lastensuojeluun. Yksikössä työskentelee osastopäällikön johdolla seitsemän sosiaalityöntekijää, sosiaalityöntekijä-lastenvalvoja ja etuuskäsittelijä. Sosiaalityön yksikön kanssa kiinteässä yhteydessä toimii lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta. (Forssan kaupunki 2010.)

Forssan kaupungin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta (Kuva 1) kuuluu perusturvan organisaatioon sosiaalityön palveluihin. Kaarisilta aloitti toimintansa

vuonna 2000 ja toiminnan laajennuttua vuonna 2007, nimi muuttui lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillaksi. Lastenkoti toimii Forssan perusturvalautakunnan alaisuudessa ja on Forssan ainoa lastenkoti. Kaarisilta tarjoaa hoitoa pääsääntöisesti alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Kaarisillan asiakkaita ovat lapset, nuoret ja heidän perheensä sekä muut palveluja käyttävät kunnat. (Kaarisilta 2002, 4.)

Kuva 1. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta (Arjoniemi & Kesti 2007).

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa on 14 paikkaa lapsille ja nuorille sekä kaksi perhepaikkaa. Kaarisillan yhteydessä toimivat myös turva-asunto sekä neljä tuki- ja itsenäistymisasuntoa. Vakituista henkilökuntaa Kaarisillassa on yhteensä 16. Henkilöstön muodostavat johtaja, kaksi vastaavaa ohjaajaa, yhdeksän ohjaajaa sekä vastaava perhetyöntekijä ja kolme perhetyöntekijää.

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan tehtävänä on tarjota fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen hoito ja virikkeellinen kasvuympäristö lapsille ja nuorille. Lastenkoti tarjoaa lapselle sekä nuorelle huolenpitoa, hoitoa ja välit-

täviä rajoja sekä tukee häntä kehittämään omia mahdollisuuksiaan elämässään. Kaarisilta tarjoaa lyhytaikaista tai pitkäaikaista hoitoa lapsille ja nuorille, jotka eivät voi asua kotonaan. Lastenkoti voi tarjota lapselle ja nuorelle myös pysähdystä avohuollollisten keinojen osoittautuessa riittämättömiksi. (Forssan kaupunki 2009.)

Kaarisillan toiminta ja palvelut ovat monipuolisia (Kuvio 3). Kaarisillan palveluja ovat sijaishuolto, kriisisijoitus, valvotut ja tuetut tapaamiset, valvotut vaihdot, tuki- ja itsenäistymisasunnot, turva-asunto sekä perhetyö.

Kuvio 3. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan talo (Korhonen & Peipinen 2007).

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan toimintaympäristö asettaa haasteet henkilökunnan ammattitaidolle, sillä työntekijöiltä vaaditaan kaikkien lastenkodin tarjoamien palveluiden hallintaa. Kaarisillassa on kaksi erillistä osastoa: pitkäaikaisosasto Kaarela ja lyhytaikaisosasto Siltala sekä omana toimintayksikkönään perhetyön tiimi.

3.3 Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikka

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa, Siltalan osastolla työntekijöinä työskentelevät vastaavaohjaaja sekä kolme ohjaajaa. Siltalan tiimi vastaa koko-

naisuudessaan kriisisijoituksena tulleiden asiakkaiden tarpeisiin. Päivystys on hoidettu niin että päivystäjinä toimivat työvuorossa olevat lastenkodin työntekijät. Tarvittaessa työntekijät ottavat yhteyttä toimivaltaiseen sosiaaliviranomaiseen. Siltalan osasto päivystää virka-ajan ulkopuolella ja vastaa lastensuojelun tarpeisiin. Siltalan työntekijät tekevät tarvittaessa tiivistä yhteistyötä ja työvuoroja Kaarelan pitkäaikaisosaston ja perhetyön kanssa. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa kriisipaikat ovat tähän asti täyttyneet oman kunnan tarpeista.

Siltalan osastolla voi kerrallaan olla kuusi lasta ja nuorta sekä kaksi perhettä. Kriisipäivystyksenä sijoitetut asiakkaat otetaan aina vastaan Kaarisillassa. Palvelu on tarkoitettu pääsääntöisesti Forssan kaupungin ja lähiseudun kuntalaisille, mutta palvelua voidaan myydä tarpeen vaatiessa myös muille kunnille. Lapsi ja nuori ohjataan kriisisijoitukseen sosiaalityöntekijän, poliisin ja sairaalan poliklinikan toimesta. Kriisisijoituksena tullut lapsi ja nuori sijoitetaan Siltalaan siihen saakka kunnes jatkotoimenpiteistä sovitaan sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Arjoniemi & Kesti 2007, 17.)

Tarvittaessa työntekijöillä on valmius kriisikäyntiin perheessä. Kriisikäyntejä tehdään ainoastaan vain Kaarisillan tai perhetyönasiakkaille Forssassa. Kriisikäynnin tarkoitus on tarjota vain välttämätön apu perheelle sen hetkiseen tilanteeseen esimerkiksi, turvataan, että lapsella ja nuorella on riittävästi ruokaa ja vaatetta. Käynnillä työntekijä tekee arviota tilanteesta: pärjääkö perhe omillaan, onko perheelle muodostunut tukiverkostoa, minne on olemassa hoitokontakti ja minne on mahdollista ottaa yhteyttä perheen tilanteessa. Ennen kaikkea tärkeintä on se onko lapsi ja nuori sekä vanhempi yhtä mieltä työntekijän kanssa tilanteesta, jos perhe ei pärjää yksin. Työntekijän tehtäväksi jää tilanteessa arvioida olisiko perheen hyvä tulla Kaarisillan perhepaikalle, vai pitääkö apuun hälyttää poliisia tai ambulanssia, tarvitaanko lääkäriä, vai onko tilanne niin vakava, että lapsesta ja nuoresta pitää tehdä mahdollisesti kiireellinen huostaanotto.

Kriisisijoitusta eli kiireellistä väliaikaista sijoitusta tarvitaan tilanteissa, joissa lapsi ja nuori ei voi olla huoltajansa luona tai ei saa riittävän turvallista hoitoa huol-

tajaltaan. Kiireellinen sijoitus tehdään siinä tapauksessa, mikäli lapsi tai nuori on välittömässä vaarassa. Kriisisijoituksen tarkoituksena on turvallisen ympäristön tarjoaminen kriisitilanteessa. (Arjoniemi & Kesti 2007, 17.)

Kriisipäivystyksenä tullut lapsi tai nuori on yleensä Siltalassa vähintään seuraavaan arkipäivään asti. Palvelulla pyritään katkaisemaan kriisitilanne ja turvaamaan lapsen ja nuoren tilanne. Kriisipaikat ovat varattu vastaamaan ennakoimattomiin lastensuojelun tarpeisiin. (Arjoniemi & Kesti 2007, 17.)

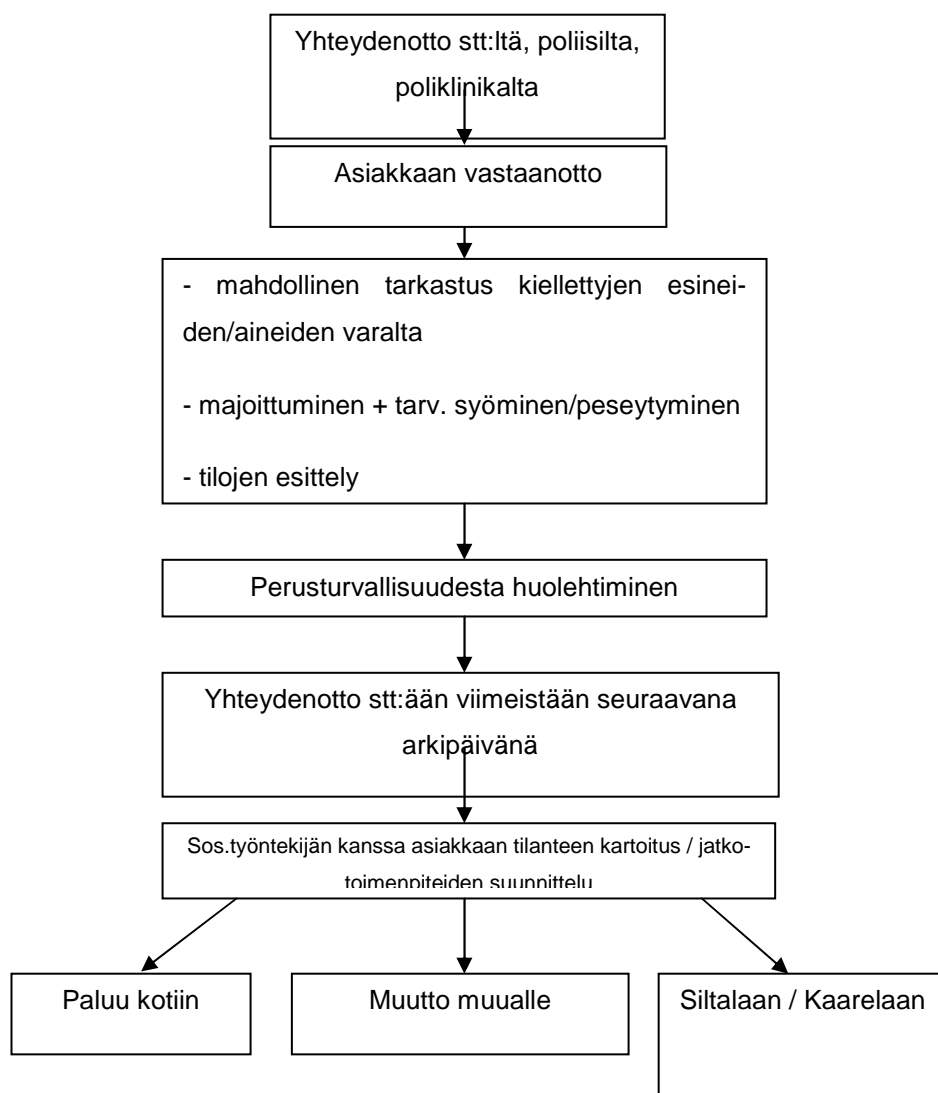
Kriisipaikat sijaitsevat Siltalan osastolla, jossa käytössä on kuusi lasten ja nuorten huonetta, kaksi perhepaikkaa, kolme olohuonetta joista yksi olohuone on yhdistetty osaston keittiön kanssa. Osastolla on myös henkilökunnan oma toimisto, neuvotteluhuone ja taukotila, jota voidaan hyödyntää tarpeen vaatiessa asiakastilanteissa. Olohuoneissa on lapsille ja nuorille leluja, pelejä, piirustusvälineitä, kirjoja, tietokone ja mahdollisuus katsella ohjelmia. Kaarisillassa on erillinen askartelu- ja ompeluhuone sekä erilliset tilat peli- ja musiikkihuoneille, joita voidaan käyttää lapsen ja nuoren kanssa.

Siltalan osastontyöntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Muita tärkeitä yhteistyötahoja ovat lasten ja nuorten psykiatria, psykiatrian poliklinikka, akuutti ryhmä, perheneuvola, perheasiain neuvottelukeskus, äitiys- ja lastenneuvola, A-klinikka, koulukuraattorit, päiväkodit, lääkärit, poliisi, seurakunnat ja järjestöt. Yhteistyön ja työskentelyn lähtökohtana on lapsilähtöisyys. Keskeistä on lapsen ja nuoren kuuleminen, läsnä oleminen, ohjaus ja neuvonta. Tärkeää on osata tunnistaa ja huomioida lasten ja nuorten yksilölliset tarpeet ja järjestää tarvittavat palvelut ja tuki käytettävien resurssien avulla.

Lapsen ja nuoren näkökulmasta Siltalan kriisipaikan palvelun laatukriteerejä ovat muun muassa lapsen ja nuoren olon turvalliseksi tunteminen, yksilöllinen huomioiminen, ympärivuorokautinen tavoitettavuus ja laaditun jatkosuunnitelman konkreettisuus, realistisuus, käytännöllisyys ja yksilöllisyys (Tiilikkala 2007, 15). Laatukriteerit huomioidaan jokaisen asiakkaan kanssa työskennellessä.

3.4 Kriisipaikan prosessi lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa

Forssan lastensuojelun kriisipaikan palvelun kohderyhmänä ovat oman paikkakunnan kiireellisen sijoituksen tarpeessa olevat lapset ja nuoret sekä perheet. Kriisipaikalle tullaan joko sosiaalityöntekijöiden, poliisin tai terveydenhuollon kautta. Työskentely kriisipaikalla perustuu ennalta suunniteltuun prosessiin (Kuvio 4), missä Siltalan työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä yhdessä sosiaalityöntekijöiden, lapsen ja nuoren sekä perheen kanssa.

Kuvio 4. Siltalan kriisisijoitusprosessi (Kesti ym. 2007).

Asiakkaaksi tulo

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikalle tullaan kiireellistä sijoitusta vaativissa tilanteissa. Kriisipaikalle saapumiseen ei yleensä ole yhtä selkeää syytä, vaan monesti ongelmat ovat ehtineet kasautua. Yleisimpiä syitä kriisisijoitukseen ovat monesti perheväkivalta, mielenterveys- ja päihdeongelmat, oman tai toisten terveyden vaarantaminen, kasvatukseen liittyvät ongelmat, käyttäytymishäiriöt ja koulunkäyntiin liittyvät ongelmat. Kriisipaikalle tullut lapsi ja nuori otetaan aina vastaan Siltalassa. Mikäli paikat ovat täynnä, otetaan lapsi tai nuori ylipaikalle ja järjestetään hänelle oma tila Siltalan osastolta.

Työskentely ja jatkotoimenpiteistä sopiminen

Kriisipäivystyksenä tullut lapsi tai nuori sijoitetaan Siltalaan siihen saakka kunnes sosiaalityöntekijöiden kanssa on neuvoteltu tarkemmista ohjeista jatkotoimenpiteiden suhteen. Lasta ja nuorta pyydetään näyttämään tullessaan tavaran ja vaatteensa kiellettyjen esineiden ja aineiden varalta. Lapselle sekä nuorelle esitellään Siltalan tilat ja kerrotaan, miten sen hetkisessä asiakkaan tilanteessa tullaan toimimaan. Lapsen ja nuoren perusturvallisuudesta huolehditaan ja pyritään katkaisemaan kriisitilanne. Siltalasta otetaan aina yhteyttä puhelimitse heti seuraavana arkipäivänä lapsen tai nuoren sosiaalityöntekijään. Siltalan työntekijät yhdessä sosiaalityöntekijöiden, lapsen ja nuoren sekä perheen kanssa arvioivat palvelujen tarvetta. Sijoituksen alkuvaiheessa pidetään asiakassuunnitelmapalaveri, jossa sovitaan lapsen ja nuoren hoitoon liittyvistä asioista, sijoituksen arvioidusta kestosta ja tavoitteista sekä yhteydenpidosta vanhempiin. Tavoitteena on aina lapsen ja nuoren kotiutuminen. Sijoituksen kesto kriisipaikalla on pääsääntöisesti maksimissaan kestänyt 14 vuorokautta.

Työskentelyn päätyminen

Työskentelyprosessin loppuvaiheessa pidetään asiakassuunnitelmapalaveri, jossa yhdessä lapsen ja nuoren kanssa sovitaan työskentely päätymisestä, jos hän palaa takaisin kotiin, sijoitetaan pitkäaikaispaikalle Kaarelaan tai hänet päätetään sijoittaa toiseen laitokseen. Työskentelyä voidaan jatkaa lapsen ja nuoren

ren kanssa silloin, jos hänet päädytään sijoittamaan avohuollontukitoimenpiteenä lyhytaikaisosasto Siltalaan.

4 Lapsi ja nuori lastensuojelussa

4.1 Lastensuojelutyön lähtökohdat

Lasten sekä nuorten suojelu perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Yleissopimuksen mukaan lapsella ja nuorella on etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. (Taskinen 2010, 19.) Lastensuojelulain ensisijaisena tehtävänä on turvata lapsen ja nuoren oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Kangas 2004, 105; Lehmuskoski & Kuusisto-Niemi 2008, 21). Lastensuojelun tehtävänä on myös edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja ehkäistä ongelmia monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla. Kyse on lapsen ja nuoren elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi riittävistä mahdollisuuksista leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Lastensuojelu käsitetäänkin laajasti lasten ja nuorten suojeluksi. Suomen perustuslaissa on säädetty erikseen lapsen oikeuksista ja Suomessa voimaan tullessa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa erityisesti lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Suomi on sitoutunut ottamaan lapsen ja nuoren edun huomioon kaikessa viranomaistoiminnassa. Lastensuojelulain keinoin ei yksinään voida turvata lapsen ja nuoren oikeuksia, vaan niiden toteuttaminen on muuta lainsäädäntöä ja muita viranomaisia sekä laajemmin koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. (Sosiaaliportti 2011a.)

Lastensuojelu on määritelty laissa laajasti. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla pyritään ehkäisemään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan riittävän varhain apua ja tukea, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Lapsen ja nuoren edun mukaan huollon tulee turvata lapsen ja nuoren ja hänen vanhempiansa välillä myönteiset ja läheiset ihmissuhteet. (Sosiaaliportti 2011a.) Ensijaista las-

tensuojelussa on perheen ja lasten tai nuorten oikeuksien kunnioittaminen, näin ollen lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen. Lastensuojelutarpeen taustalla saattaa olla sekä tavallisia elämänkriisejä että poikkeuksellisen koettelevia oloja ja erityisen vaativia tilanteita. Monesti tilapäinen uupumus tai yllättävät kriisit saattavat suistaa perheen raiteiltaan lyhytkestoisesti. Toistuvissa kriisiytyvissä tilanteissa lastensuojelu voi kulkea matkassa mukana koko lapsuuden ja nuoruuden ja seuraavankin sukupolven. (Bardy 2009, 41.)

Lastensuojelussa on selkiyttävämpää puhua ydinpalvelusta ja ydintoiminnoista. Ydinpalvelut ja -toiminnot koostuvat lapsi- ja perhekohtaisesta työprosessista, jossa yhteistyössä lapsen ja nuoren tilannetta yhdessä koko ajan seuraten, selvittäen ja arvioiden sovitetään yhteen lapsen ja nuoren etua ja tarpeeseen vastaavaa tuen ja palveluiden kokonaisuutta. (Heino 2009, 73.) Ydintehtävänä on turvata lapsen ja nuoren etu lapsen ja nuoren sijoituksen kautta. Lapsen sekä nuoren etu rakentuu arkisista, jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioissa. Lapsen ja nuoren etua arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten eri vaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle ja nuorelle, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä, iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon sekä taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen. Jokaisella lapsella ja nuorella on myös oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja ruumiilliseen sekä henkiseen koskemattomuuteen, kuntoutukseen, eheytymiseen, itsenäistymiseen ja kasvamiseen vastuullisuuteen, mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa omissa asioissa sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimiseen. (Taskinen 2010, 28; Heino 2008, 19; Sosiaaliportti 2011a.) Lastensuojelun ydin on se, että turvataan lapsen sekä nuoren kehitys ja terveys ja poistetaan sitä vaarantavat tekijät (Bardy 2009, 41).

Lapsi ja perhekohtaisessa lastensuojelussa, lastensuojelun ydintehtävänä on turvata lapsen sekä nuoren oikeus arvokkaaseen elämään ja taata hänelle mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin. (Taskinen 2010, 22.) Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on lastensuojelua, jota toteutetaan silloin, kun lapsi tai nuori ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelutarpeen selvitys,

avohuollon tukitoimet, lapsen ja nuoren kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Kyse on lastensuojelutyöstä, jota tehdään lastensuojelun sosiaalityössä, kun on päätetty, että lapsi tai nuori on asiakas. (Sosiaaliportti 2011a.) Lapsen tai nuoren tullessa lastensuojelun piiriin, pyritään aina valitsemaan lievin riittävä toimintatapa, jolla hänen tilannettaan pyritään korjaamaan. Lapsi- ja perhekohteisessa lastensuojelussa yhteiskunta joutuu ottamaan vastuun lapsesta ja nuoresta silloin kun hänestä ei pidetä riittävän hyvää huolta. Tällöin lastensuojelun viranomaisien tulee puuttua lapsen sekä nuoren tilanteeseen, mikäli lapsen tai nuoren kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen ja nuoren kehitystä tai terveyttä tai jos lapsi ja nuori omalla käytöksellään vaarantaa niitä. (Taskinen 2010, 22, 25.)

Lastensuojelulain lähtökohtana on lapsen ja nuoren etu. Lapsen etu käsitteenä saa sisällön lapsen tai nuoren iästä, kehitystasosta ja sen hetkisestä elämäntilanteesta, jossa hän juuri sillä hetkellä elää. (Räty 2010, 11.) Lastensuojelussa tehtävillä ratkaisulla on edistettävä lapsen ja nuoren suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Näin ollen eri lastensuojelun vaihtoehtojen kohdalla on arvioitava, miten hyvin ne toteuttavat lapsen ja nuoren etua. Lastensuojelussa kaikki tarvittavat toimenpiteet on pyrittävä tekemään mahdollisimman hienovaraisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että toimenpiteitä valmisteellaan yhteistyössä lapsen tai nuoren ja perheen kanssa. Toisinaan lastensuojelussa joudutaan kuitenkin tilanteisiin, joissa yhteistä ymmärrystä tilanteesta tai työskentelystä on vaikea tai jopa mahdoton saavuttaa. (Taskinen 2010, 25.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan lastensuojelussa sitä, että työntekijöillä on riittävästi aikaa tavata lasta tai nuorta henkilökohtaisesti (Väliavaara 2004, 12). Lapsilähtöisellä työskentelyllä tarkoitetaan työskentelyä yhdessä lapsen ja nuoren kanssa, huomioiden hänen intressinsä, toiveensa ja kehitystasonsa (Väliavaara 2008, 78). Lapsilähtöisyys lastensuojelussa on sitä, että lapsia sekä nuoria kohdellaan tasa-arvoisesti yksilöinä ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lastensuojelussa lapsikeskeinen työskentelytapa on tapa, jossa vanhempien ja huoltajien ohella huomiota

kiinnitetään lapsen näkökulmaan ja suoraan lapsen ja nuoren kanssa työskentelemiseen. Lasten ja nuorten kuuleminen ja kuunteleminen on osa ammatillista lastensuojelutyötä. (Saastamoinen 2008, 115- 116.)

Lastensuojelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen ja nuoren mielipiteisiin ja toiveisiin. Lapsen ja nuoren tulee saada osallistua häntä itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja saada niistä tietoa. Työskentely lastensuojelussa lähtee lapsesta tai nuoresta ja hänen tarpeista. Lastensuojelussa lapsella ja nuorella on mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskevassa päätöksenteossa ja hänelle on järjestettävä tilaisuuksia osallistua omien asioittensa selvittelyyn. (Taskinen 2010, 25.) Lapselle ja nuorelle järjestettäessä henkilökohtaisia tapaamisia lastensuojelun työntekijän kanssa, saa tapaamisista sijoittanut sosiaalityöntekijä tietoa sijaishuollon toteutumisesta, hoidosta ja kasvatuksesta, jolloin hän voi valvoa sijoituksen ja lapsen sekä nuoren edun toteutumista sijaishuolto-paikassa. Erityisen tärkeää lapselle ja nuorelle on järjestää hänelle mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun aina kun hän itse sitä haluaa. (Saastamoinen 2008, 115- 116.) Puhuttaessa lapsen tai nuoren kanssa on huomioitava hänen persoonallisuus, yksilöllisyys, vointi, kokemukset, ympäristö sekä ikä (Fridh & Norman 2005, 85). Yksilöllisellä tasolla kukin lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja nuori omine tarpeineen vaatii perhekohtaisesti neuvoteltavan ja rakentavan toimivankuvion, jossa sitoudutaan konkreettisesti lapsi ja perhekohtaisen asiakassuunnitelman toteutukseen (Heino 2008, 19).

Lastensuojelussa tärkeää on pyrkiä siihen, että lapsi sekä nuori saa aineksia oman tilanteensa ymmärtämiseen ja identiteetin rakentamiseen ikäkauttaan vastaavalla tavalla. Lapsen ja nuoren tulee saada tunnustella ja työstää kokemuksiaan, ajatuksiaan, havaintojaan ja tunteitaan. Työskennellessä lapsen tai nuoren kanssa on tarkoituksena rohkaista ja kannustaa häntä sekä antaa hänelle voimia ja toivoa. (Taskinen 2010, 26- 27.) Lastensuojeluun kuuluu lasten ja nuorten perustarpeista huolehtiminen sekä hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen tarpeisiin vastaaminen. Lastensuojelussa työ perustuu ihmisten kohtaamiseen, vuorovaikutukseen ja yhteyksien luomiseen ja rakentamiseen. Lastensuojelutyö on ennen kaikkea suhdeperusteista, se perustuu muun muassa lasten

tai nuorten ja vanhempien välisiin suhteisiin, vanhempien keskinäisiin suhteisiin, ammattilaisten suhteeseen lapseen tai nuoreen ja vanhempiin ja ammattilaisten keskinäisiin suhteisiin. (Heino 2008,17.)

4.2 Lapsen ja nuoren asema sijaishuollossa

Sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaan otetun lapsen tai nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää joko perhehoitona tai laitoksessa. (Lehmuskoski & Kuusisto-Niemi 2008, 24; Saastamoinen 2008, 25; Lastensuojelulaki 417/2007.) Keskeistä sijaishuoltopaikkaa valittaessa on se sijaishuollon vaihtoehto, joka on lapsen ja nuoren edun, yksilöllisten tarpeiden ja lapsen kehityksen kannalta paras vaihtoehto. Lapsen tai nuoren sijaishuoltoa voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa, joita ovat vastaanottokodit, lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. (Saastamoinen 2008, 27, 30.) Forssassa kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaa lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta.

Sijaishuollossa olevalle lapselle ja nuorelle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Sijaishuoltopaikan on tuettava lapsen yhteydenpito lapselle läheisiin ihmisiin. Sijaishuollossa olevalla lapsella ja nuorella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Lapsi sekä nuori tarvitsee yhteydenpitoa vanhempiensa tunteakseen oman perhetaustansa ja muodostaaksensa omaa identiteettiään. Lapsella ja nuorella yhteydenpito vanhempiin on tarpeellista siitä syystä, että tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen sijoituksen jälkeen. Joissakin yksittäistapauksissa yhteydenpito vanhempaan saattaa uhata lapsen hyvinvointia. Sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa tehty elämäkerrallinen työ saattaa auttaa vanhempia ja muita lapselle tai nuorelle läheisiä ihmisiä kertomaan aiemmin vaietuista asioista ja siten auttaa häntä vaikean tapahtuman käsittelyssä. Lapselle ja nuorelle on tärkeää saada realistinen käsitys kiireellisen sijoituksen syistä ja siitä miksi hän ei voi asua toistaiseksi kotona. Monesti kiireelliseen sijoitukseen liittyviä syitä joudutaan käymään lävitse useaan kertaan lapsen ja

nuoren ikä ja kehitystaso huomioimalla. Lisäksi lapselle ja nuorelle tulee kertoa, millaisia toimenpiteitä hänen suhteensa on tehty tai on suunnitteilla. (Taskinen 2010, 139- 140.)

Lapsella ja nuorella on myös oikeus erityiseen suojeluun vanhempien ollessa jostain syystä kykenemättömiä huolehtimaan kasvatustehtävästään, tällöin on lastensuojelun velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen. Aina on noudatettava lievimmän riittävän toimenpiteen periaatetta: tällöin valitaan se toimenpide, jolla vähiten puututaan lapsen tai nuoren ja perheen itsemääräämisoikeuteen. Toimenpiteitä mietittäessä on samalla arvioitava, mikä tukitoimi tai apu vastaa parhaiten lapsen ja nuoren tai perheen yksilöllisiin tarpeisiin. (Sosiaaliportti 2010.)

Lapselle ja nuorelle on mahdollistettava aktiivinen rooli hänen omassa asiassaan. Lapsella sekä nuorella on oikeus saada tietää oman asianansa asianosaisena häntä koskevaista asioista ja ratkaisuksista sekä siitä, mikä on hänen asemansa päätöksenteossa. Lapsen ja nuoren osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista vaikuttaa hänen omaan asiaan käsittelyyn tulee huolehtia lastensuojelussa ja sijaishuollon aikana. Lapselle ja nuorelle annettujen tietojen ja arvioitujen ratkaisuvaihtoehtojen tulee olla realistisia ja perustua tosiasioihin, niin ettei hänen luontaista optimismiansa tuhota. Lapsen ja nuoren elämäntilannetta selvitetessä tulee menetellä hienotunteisesti ja hänen tilanne huomoiden. (Saastamoinen 2008, 114- 115.)

Kaikissa lastensuojeluasioissa, on 12 vuotta täyttäneelle nuorelle varattava mahdollisuus tulla virallisesti kuulluksi. Myös tätä nuoremman lapsen mielipide tulee aina selvittää lapsen iästä riippumatta. Lapsella ja nuorella on oikeus tuoda mielipiteensä esille päätöksiä tehdessä. (Lastensuojelulaki 417/ 2007.) Lapsen ja nuoren tulee saada käsitellä saamaansa tietoa ja kokemiaan tapahtumia turvallisessa ilmapiirissä. Lapsi ja nuori voi olla mukana tilanteissa, jotka eivät uhkaa hänen turvallisuudentunnettaan tai lojaalisuutta vanhempia kohtaan. Työntekijän tulee muistaa kunnioittaa asenne vanhempia kohtaa, koska vanhemmat ovat kaikissa tilanteissa lapselle ja nuorelle ensiarvoisen tärkeitä. (Taskinen 2010, 26.)

Sijaishuollossa olevalla lapsella sekä nuorella on oikeus saada sijoituskunnalta hänen hoitonsa ja huoltonsa kannalta tarvitsevat palvelut ja tukitoimet. Lapsen tai nuoren sijoituskunnan tulee yhdessä lapsen tai nuoren sijoittaneen kunnan kanssa järjestää hänelle tarvittavat palvelut. Sijoitetulla lapsella ja nuorella on yhdenvertainen oikeus saada sijoituskunnassaan sen kunnan järjestämänä juuri hänelle sopivia palveluita ja tukitoimia samalla tavalla kuin muuten kunnassa asuvilla lapsilla ja nuorilla. Sijoitetun lapsen ja nuoren ei ole tarkoitus jäädä heikompaan asemaan kuin muut kuntalaiset palveluja järjestettäessä. Sijoitetulle lapselle ja nuorelle turvattavia palveluita ovat muun muassa koulupalvelut, terveydenhuollon palvelut, erikoissairaanhoidon palvelut ja muut lapsen tarvitsemat palvelut. (Saastamoinen 2008, 117.)

Lapsen tai nuoren tullessa sijoitetuksi on hän aina kriisiavun tarpeessa. Kehittämishankkeen kriisipaikan työskentelymallilla pyrittiin siihen, että työntekijän tulee käsitellä kiireellistä sijoitustilannetta yhdessä lapsen ja nuoren sekä vanhempien kanssa. Työntekijän ei tule jättää lasta ja nuorta yksin vaan hänen tulee kuunnella, tukea ja auttaa lasta sekä nuorta jäsentämään tapahtumia sekä purkamaan tunteita. Lapsen ja nuoren on monesti hyvin vaikea ymmärtää sijoitukseen johtaneita tilanteita ja tapahtumia. Työntekijän tulee kertoa lapselle ja nuorelle, miksi hänet on sijoitettu. Keskustelemalla lapsen ja nuoren kanssa tapahtumista voidaan helpottaa lapsen ja nuoren syyllisyydentunteita.

4.3 Lapsen ja nuoren kiireellinen sijoitus

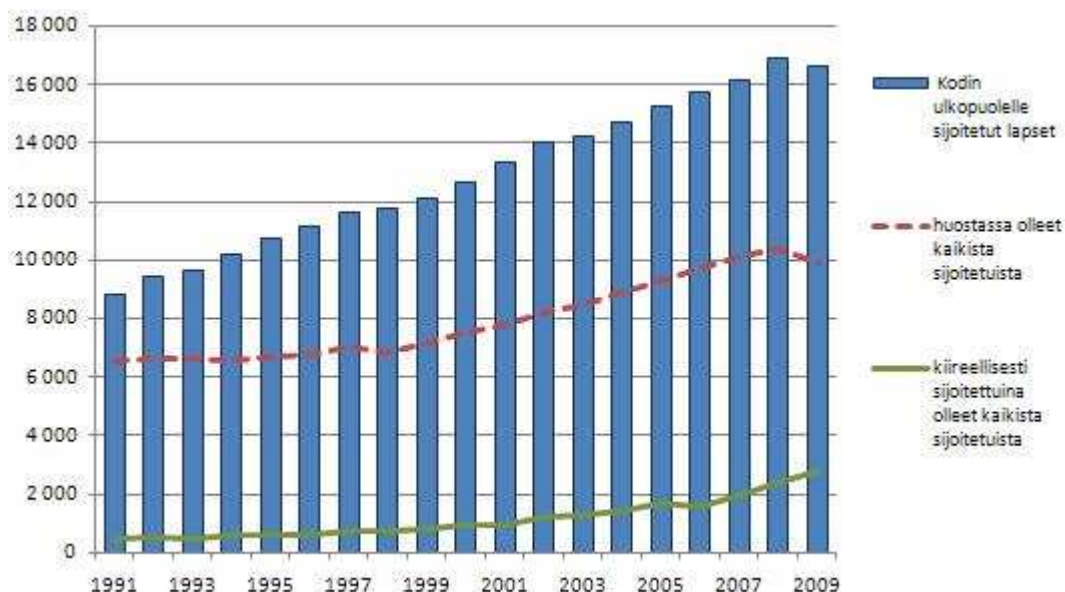
Lapsen tai nuoren kiireellisessä sijoituksessa on kyse akuutista tilanteesta, jolloin on välittömästi ryhdyttävä kiireelliseen lastensuojelun turvaamistoimenpiteeseen (Saastamoinen 2008, 45). Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä ammatillisen kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 417/2007). Kiireelliset sijoitukset voivat tapahtua myös virka-ajan ulkopuolella, jolloin päätöksen tekee sosiaalipäivystyksessä toimiva sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaava työntekijä (Sosiaaliportti 2011b).

Kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt jatkuvasti. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrää vuoden viimeisen sijoitusperusteen mukaan vuosina 1995, 2000- 2009 (Taulukko 1) voidaan päätellä, että kiireellisten sijoitusten määrä on kasvanut huomattavasti. Kiireellisten sijoitusten määrä vuosien 2000 ja 2009 välillä on lähes viisin kertaistunut. Viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista oli kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria yhteensä 1627 vuonna 2009 (Taulukko 1). Huostassa olevin lasten ja nuorten määrä on vähentynyt edellisestä vuodesta 2008 mutta kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi edelleen (Kuvio 4). (Kuoppala & Säkkinen 2009, 2.)

Taulukko 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan vuosina 1995, 2000- 2009 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 2).

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
0–20-vuotiaat sijoitusmuodon mukaan											
Perhehoito	5 131	5 595	5 739	5 740	5 576	5 438	5 427	5 512	5 511	5 573	5 462
Ammatillinen perhekotihoito	813	1 535	1 790	1 989	2 178	2 309	2 461	2 583	2 807	3 093	2 971
Laitoshuolto	3 077	3 431	3 540	3 932	4 085	4 509	4 846	5 062	5 346	5 725	5 916
Muu huolto	1 717	2 109	2 271	2 335	2 369	2 434	2 519	2 558	2 513	2 484	2 294
Yhteensä	10 738	12 670	13 340	13 996	14 208	14 690	15 253	15 715	16 177	16 875	16 643
0–20-vuotiaat sijoitusperusteen mukaan											
Avohuollon tukitoimen sijoitus	2 625	3 357	3 626	3 608	3 433	3 532	3 530	3 600	3 469	3 552	3 315
Kiireellinen sijoitus	232	363	345	433	442	482	643	613	814	1 176	1 627
Huostassa	6 159	6 968	7 172	7 563	7 978	8 316	8 671	9 033	9 499	9 611	9 357
niistä tahdonvastaiset	941	1 228	1 259	1 351	1 479	1 485	1 667	1 734	1 938	1 905	1 872
Jälkihuollon sijoitus	1 722	1 982	2 197	2 392	2 355	2 360	2 409	2 469	2 395	2 536	2 344
Yhteensä	10 738	12 670	13 340	13 996	14 208	14 690	15 253	15 715	16 177	16 875	16 643
Sijoitetut 0–17-vuotiaat 31.12.	8 987	10 462	10 910	11 313	11 437	11 923	12 541	12 895	13 383	13 896	13 680
Sijoitettujen 0–17-v. osuus vastaavan väestön ikäryhmästä (%) 31.12.	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3

Vuoden 2009 aikana kiireellisten sijoitusten määrä kasvoi 17 prosenttia. Useimmiten huostaanotto alkoi kiireellisenä sijoituksena. Uusista huostaanotoista oli kiireellisten sijoitusten osuus kolme neljäsosaa. Huostassa olevista lapsista ja nuorista tahdonvastaisesti huostaan otettuna oli vajaa viidesosa. Suhteutettuna vastaavaan väestöön, oli 16 vuotta täyttäneiden, huostassa olleiden lasten ja nuorten osuus muita ikäryhmiä selvästi suurempi, kaksi ja puoli prosenttia. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettuna vuonna 2009 oli yli 16 000 lasta ja nuorta (Kuvio 5). (Kuoppala & Säkkinen 2009,1.)

Kuvio 5. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991–2009 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 1).

Ennen kiireellisestä sijoituksesta päättämistä on selvittävä lapsen sekä nuoren, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen tai nuoren hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Mielipiteen selvittämisellä on tarkoitus päästä selville esimerkiksi siitä, mihin lapsi ja nuori tulisi sijoittaa tai miten hänen hoito voidaan väliaikaisesti järjestää muulla tavoin. Kiireellisesti huostaan otettu lapsi tai nuori voidaan sijoittaa perhehoitoon, laitokseen, terveydenhuollon laitokseen tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito. Sijoituspaikka on valittava kiireelliseen sijoitukseen johtaneiden syiden perusteella. Sijoituspaikan tulee olla turvallinen ja vakiintunut paikka. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen tai nuoren kehitykselle, terveydelle tai turvallisuudelle. Kiireellisen sijoituksen aikana sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää lapsen ja nuoren asioista kiireellisen sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. (Lastensuojelulaki 417/2007; Sosiaaliportti 2011b.)

Kiireellisen sijoituksen perusteina voivat olla äkillinen puute lapsen tai nuoren huolenpidossa tai kodin olosuhteet saattavat välittömästi vaarantaa hänen kehitystä tai terveyttä tai häntä uhkaa vaara tai silloin, kun lapsen tai nuoren huolta-

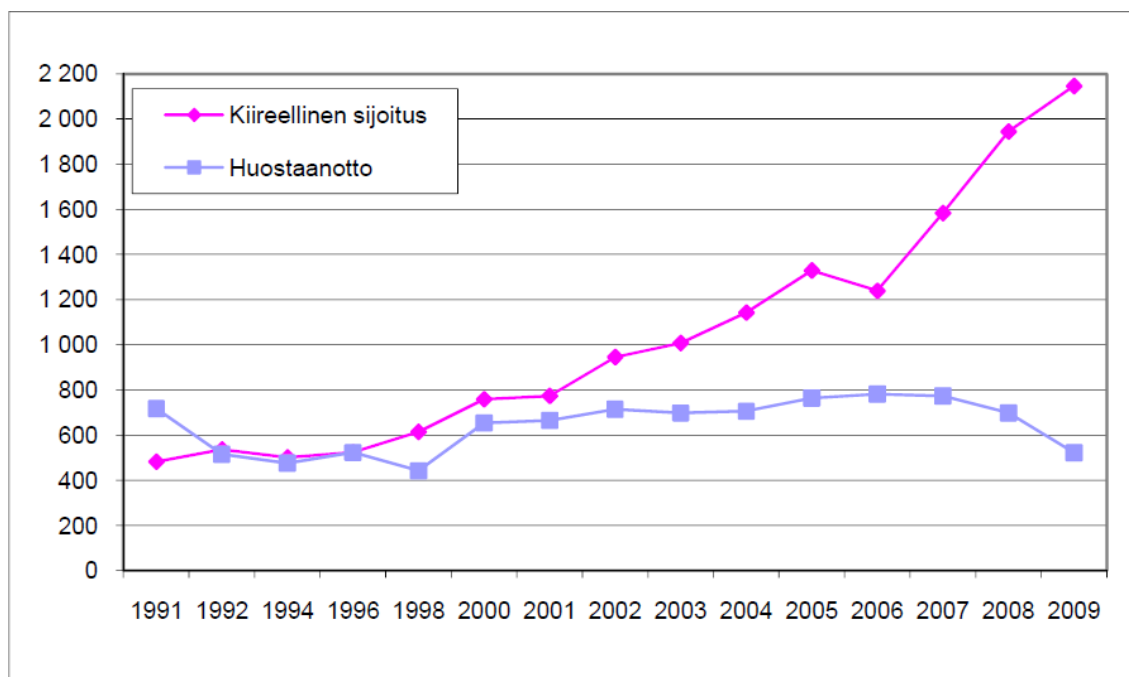
jat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan häntä. Tällaisia tilanteita voivat olla lapsen tai nuoren huoltajan ollessa alkoholin tai päihteiden vaikutuksen alaisina tai eivät akuutin mielenterveysongelman takia ole kykeneväisiä huolehtimaan lapsesta sekä nuoresta tai perheessä on akuutti väkivaltatilanne tai lasta tai nuorta on saatettu pahoinpidellä ja asian selvittely vaatii välittömästi tutkimuksia ja hoidon järjestämistä tai on syytä epäillä, että lapsi tai nuori aiotaan viedä maasta tai piilottaa. Kyse voi olla myös vanhempien sairastumisesta tai onnettomuudesta. Kiireelliseen sijoitukseen voidaan myös ryhtyä, jos lapsi tai nuori itse aiheuttaa itselleen vaaraa käyttämällä päihteitä, syyllistyy rikoksiin, on itsetuhoinen tai käyttäytyy aggressiivisesti. (Taskinen 2010, 76- 77; Sosiaaliportti 2011b.)

Lapsen tai nuoren kiireelliseen sijoitukseen päädytään esimerkiksi silloin, kun hänen fyysinen ja psyykkinen turvallisuutensa vaarantuu tai kun lasta ei haeta päivähoidosta eikä vanhempiin saada yhteyttä. Lapsi ja nuori voidaan tällöin sijoittaa kiireellisesti. (Forsberg & Linnas 2004, 229.) Lapsen ja nuoren sijoituksella oman kodin ulkopuolelle turvataan hänen kasvatus ja turvalliset kasvuolosuhteet. Ratkaiseva tekijä sijoituksessa on aina lapsen ja nuoren edun huomiointi. Lapsen tai nuoren etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon tilanteen ominaispiirteet kyseisen lapsen kohdalla. (Myllärniemi 2006, 108- 109.)

Ensimmäistä kertaa kiireellisesti sijoitettuja tai huostaan otettuja 0–17-vuotiaita lapsia ja nuoria oli yhteensä 2668 vuonna 2009. Kiireellisten sijoitusten määrä oli 80 % (2 146) kaikista uusista huostaanotoista. Kiireellisiä sijoituksia tehtiin vuonna 2009 useamman lapsen ja nuoren kohdalla kuin edeltävinä vuosina. Huostaanotto oli monesti alkanut lapsen sekä nuoren kiireellisenä sijoituksena (Taulukko 2 ja Kuvio 6). (Kuoppala & Säkkinen 2009, 5.)

Taulukko 2. Ensimmäistä kertaa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuoren lukumäärät ikäryhmittäin vuonna 2009 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 5).

	0–2-v.	3–6-v.	7–12-v.	13–15-v.	16–17-v.	Yhteensä
Kiireellinen sijoitus	324	279	443	635	465	2 146
Huostaanotto	38	48	122	145	87	440
Tahdonvastainen huostaanotto	17	10	22	18	15	82
Yhteensä	379	337	587	798	567	2 668

Kuvio 6. Ensimmäistä kertaa huostaanotetut tai kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991–2009 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 5).

Kiireellisen sijoituksen taustalla saattaa joissakin tapauksissa olla lapsen ja nuoren heitteillejättöä tai kaltoinkohtelua, jolloin hänen hyvinvointi tai henki on välitömässä vaarassa. Lapsi tai nuori voi myös itse käyttäytymisellään aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen, esimerkiksi käyttäytymällä itsetuhoisesti, tekemällä rikoksia tai käyttämällä päihteitä. Lapselle ja nuorelle on aina vaurioittavaa äkillinen eroon joutuminen perheestä ja siksi onkin erityisen vaativa tehtävä arvioida, tuleeko hänet ottaa pois kotoa ja sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle. Tilanteessa joudutaan harkitsemaan, sitä kumpi on lapselle tai nuorelle haitallisempaa; äkillinen ero vanhemmista vai hänelle aiheutunut vaaratilanne. (Sosiaaliportti 2011b.)

Kiireellisen sijoituksen perusteena voivat olla joko lapsen tai nuoren kasvuolosuhteissa olevat ongelmat ja hoidosta vastaavien henkilöiden menettelytavat (Saastamoinen 2008, 46). Kiireellinen sijoitus on oikeusvaikutuksiltaan verrattavissa huostaanottoon, joka on viimesijaisin keino turvata lapsen sekä nuoren kasvu ja kehitys (Forsberg & Linnas 2004, 229). Huostaanotto on hallintopäätös, jolla vastuu lapsen ja nuoren hoidosta ja kasvatuksesta siirretään kunnan lastensuojelusta vastaavalle toimielimelle (Lehmuskoski & Kuusisto-Niemi 2008, 24).

Kiireellinen sijoitus lakkaa voimasta heti, kun vaaratilanne tai muu sijoituksen tarve on ohitse, viimeistään 30 päivän sisällä (Taskinen 2010, 76). Tänä aikana on tehtävä jokin seuraavista toimenpiteistä, päätös kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta, hakemus huostaanotosta hallinto-oikeudelle, päätös huostaanotosta tai hakemus kiireellisen sijoituksen määräjän jatkamisesta. Kiireellinen sijoitus päättyy, kun peruste kiireelliselle sijoittamiselle on lakannut, tällöin sosiaalityöntekijä arvioi, että lapsi tai nuori voi palata turvallisesti kotiin. Sosiaalityöntekijä tekee erillisen päätöksen kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta. Kiireellinen sijoitus voi päättyä myös päätökseen huostaanotosta. Tällöin on kyseessä suostumukseen perustuva huostaanotto, jolloin päätöksen asiasta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä. (Sosiaaliportti 2011b.)

Lapsen ja nuoren kiireellinen sijoitus lastensuojelulaitokseen aiheuttaa äkillisen kriisin. Monesti avohuollon sijoitusta tai huostaanottoa on suunniteltu ja siitä on ehditty käydä keskustelua yhdessä lapsen ja nuoren sekä hänen vanhempiensa kanssa. Kiireelliseen sijoitukseen ei lapsi tai nuori sekä hänen perheensä ole voinut varautua tai sopeutua ennalta. Lapsen ja nuoren auttaminen sijoituskriisissä on ensiarvoisen tärkeää, koska silloin pyritään ennaltaehkäisemään psyykkisten sairauksien syntyä.

4.4 Kiireellisen sijoituksen vaikutukset lapseen ja nuoreen

Kun lapsi tai nuori sijoitetaan pois perheensä luota, hänestä saattaa tuntua monesti, että hänet jätetään yksin elämänsä ehkä merkittävimmissä kriisitilantees-

sa. Sijoitustilanteeseen sisältyy monia tilanteita, jotka ovat lapsen ja nuoren kannalta merkittäviä. Näitä ovat esimerkiksi lapsen tai nuoren eroaminen vanhemmista ja mahdollisista sisaruksista. Lapsi ja nuori tuntevat itsensä hylätyksi siirtyessään uuteen ja vieraaseen sijoituspaikkaan, jossa on heille täysin vieraat aikuiset, lapset ja nuoret. (Viittala 2003, 63- 67, 71- 72.)

Sijoituksen vaikutukset lapsen ja nuoreen ovat moninaisia. Lapsen ja nuoren kehitykselle on vahingollista, jos hänen huolenpidostaan vastaavat ihmiset ja asuinpaikkansa muuttuvat toistuvasti. Lapselle tai nuorelle ei tule tehdä useita peräkkäisiä kiireellisiä sijoituksia vaan niiden estämiseksi on järjestettävä esimerkiksi läheisneuvonpito ja pohtia erilaisia avohuollon vaihtoehtoja tai harkita mahdollista huostaanottoa. (Taskinen 2010, 80.)

Lapsen ja nuoren on hyvin vaikea ymmärtää sijoitukseen johtaneita tapahtumia. Lapsen ja nuoren etuna ja näkökulmana ovat häntä hoitavien aikuisten arviointien, tulkintojen ja havaintojen varassa. Työntekijän on tärkeä kuunnella ja yrittää ymmärtää lasta sekä nuorta ja keskustella hänen kanssaan turvallisessa ympäristössä, jotta hänelle ei jäisi tunnetta, että asiat tapahtuvat vain ympäristön ehdoilla. Lapsi ja nuori ovat sijoitusvaiheessa monin tavoin ristiriitaisessa tilanteessa, sillä hän saattaa olla loputtoman lojaali ja solidaarinen vanhempiaan kohtaan. Lapsi ja nuori on saattanut kehittää voimakkaita puolustautumisia selviytymistapoja, joiden oikea ymmärtäminen ja tulkinta ovat välttämättömiä. Monesti psyykkiset reaktiot ovat terveitä reaktioita vaikeaan tilanteeseen. Lapsi ja nuori ilmaisevat hätänsä puhumisen sijasta toiminnallisesti, käyttäytymällä tavalla, jota ympäristön on vaikea kestää. Lapsi tai nuori kokee aina jonkinlaista syyllisyyttä siitä, mitä on tapahtunut. Sijoitetut lapset ja nuoret saattavat pitkäänkin torjua vanhempiansa menettämisen aiheuttamaa ahdistusta ja surua kunnes asiat pulpahtavat pintaan puolustuskeinojen pettäessä. (Häkkinen 2000, 104- 105.)

Lapselle sekä nuorelle äkillinen joutuminen eroon perheestä on aina haitallista ja vaurioittavaa, joten kaikkia sijoituksia tulee valmistella mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen tai nuoren ja perheen kanssa. Ristiriitatilanteissa joudutaan monesti punnitsemaan lapselle ja nuorelle aiheutuvan välittömän vaaran

vakavuutta suhteessa perheestään eroon joutumisen hänelle aiheuttamaan järkytykseen. (Taskinen 2010, 78.) Mikäli lapsella tai nuorella ei ole mahdollisuutta käsitellä traumaattisia kokemuksia esimerkiksi kiireelliseen sijoitukseen johtaneita tapahtumia, ne jäävät helposti jäsentymättä hänen mielessä (Väliavaara, 2004, 15).

Lapselle ja nuorelle on tärkeää syntyä tunne siitä, että hän tulee kuuluksi ja nähdyksi, kun hän saa jakaa kokemaansa toisten kanssa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa riskien keskellä elävä lapsi ja nuori saa avun, sitä paremmat tulevaisuuden ennusteet hänellä on. Kosketuksen saaminen omaan elämäntarinaansa, tunteisiin ja kokemuksiin toimivat ne osaltaan lasta ja nuorta suojaavana tekijänä. Lapsen ja nuoren tavat ilmetä pahaa oloaan ovat moninaisia. Lapsi ja nuori tarvitsevat lähelleen aikuista, jolla on kyky kohdata hänen tunteensa ja kokemuksensa ja tukea häntä arjen tilanteessa. (Väliavaara 2004, 10- 13.)

Vastavuoroisuus vuorovaikutuksessa, emotionaalinen tuki sekä tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö houkuttavat traumatisoitunutta lasta ja nuorta kehittymään ja kasvamaan. Traumatisoitunut tai haavoittuvissa olosuhteissa elänyt lapsi ja nuori koetaan arjessa usein haasteena. Haavoittavissa olosuhteissa elänyt lapsi tai nuori ei mene rikki siitä, että hän saa tietää sijoitukseensa johtaneet tapahtumat, vaan siihen liittyvät tosiasiat tulee kertoa hänelle huomioiden hänen kehitystasonsa. Lapsi ja nuori selittää kotoa poismuuttoa omien elämäkokemustensa perusteella antaen tapahtumalle omia merkityksiä. Lapselle ja nuorelle oman elämäntarinansa ymmärtäminen, oman elämänsä vaikuttamismahdollisuudet sekä vapautuminen sijoitukseen liittyvästä häpeästä ja syyllisyydestä luovat lapseen ja nuoreen toivoa tulevaisuudesta. (Väliavaara 2004, 10-13.)

Lapsen ja nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle aiheuttaa kriisin lapsen sekä nuoren ja vanhemman elämässä. Tukea tarvitsevat sekä lapsi ja nuori että vanhempi omassa muutostilanteessaan. Lapsen ja nuoren etu on hänen ja vanhemman tukeminen kriisissä. Lapsen ja nuoren kannalta sijoituskriisissä on erityisen tärkeää, että hänen ja vanhemman välinen yhteys säilyy. Lapsen sekä nuoren sopeutumista sijoitukseen auttaa, kun huolehditaan hänen erokriisin

hoitamisesta vanhempiinsa. Lapsen ja nuoren kannalta on erityisen tärkeää, että hän tietää myös vanhemmistaan pidettävän huolta huostaanoton jälkeen. (Jokinen 2006, 27; Kujala 2006, 5.)

Kiireellisen sijoituksen vaikutukset lapseen ja nuoreen ovat monitahoisia. Kehittämishankkeena tehty kriisipaikan työskentelymalli auttaa ja tukee lasta sekä nuorta vaikean kriisin yli vähentäen ja poistaen kriisistä aiheutuvia vaikutuksia kiireellisesti sijoitettuun lapseen sekä nuoreen. Työskentelymallin avulla pyritään estämään lapsen ja nuoren traumatisoitumisen mahdollisuutta.

5 Kriisityö lapsen ja nuoren auttamisen keinona

5.1 Kriisityö

Kriiseihin liittyviä teorioita on olemassa monenlaisia, jotka auttavat lastensuojelun työntekijöitä ymmärtämään kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren reaktioita ja tukemaan häntä juuri siinä tilanteessa. Työntekijöiden on tärkeää muistaa, että jokainen on yksilö, eivätkä kriisit noudata aina tiettyä kaavaa. Tärkeä lähtökohta kriittisissä tilanteissa on työntekijän valmiudet asiakkaan kohtaamiseen ja erilaiset vuorovaikutustaidot. (Vilén ym. 2008, 220.)

Psyykkiset kriisit jaetaan kehityksellisiin eli elämänkriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin. Psyykkisestä kriisistä on kyse silloin, kun aikaisemmat kokemukset tai opitut reaktiot ovat riittämättömät tilanteen ymmärtämiseksi ja psyykkiseen hallintaan. Lapsen sekä nuoren normaaliin kehittymiseen kuuluvat elämänkriisit, jotka vievät hänen kehittymistä eteenpäin, mutta voivat myös kehittyä voittamattomiksi koettelemuksiksi. Äkillisestä kriisistä, psyykkisesti traumatisoivasta tapahtumasta käytetään nimitystä traumaattinen kriisi. Traumaattiset kriisit puolestaan tulevat odottamatta ja katkaisevat normaalin elämänsä. Traumaattiseen kriisiin liittyy tasapainottomuutta, psyykkistä tuskaa ja elämän jatkuvuuden kyseenalaistamista. Traumaattiset kriisit poikkeavat odottamattomuutensa, äkil-

lisyytensä ja voimakkaan luonteensa vuoksi³. Traumaattiset kriisit aiheuttavat suuria muutoksia lapsen ja nuoren elämässä. (Leppävuori ym. 2009, 112; Saari ym. 2009, 11; Vilén ym. 2008, 220; Kallinen- Kräkin & Kärki 2007, 92; Hammarlund, 2004, 88; Jokinen 2004, 2.) Akuutti kriisityö on työ, jota tehdään psyykkisesti normaalien – ei häiriintyneiden lasten ja nuorten kanssa. Akuutissa kriisityössä tarvittava tietopohja perustuu lapsen sekä nuoren normaaliin toimintaan ja käyttäytymiseen. (Packalén 2009.)

Traumaattiset tapahtumat ovat psykofyysisiä kokemuksia, vaikka traumaattinen tilanne ei aiheuttaisi keholle suoranaista harmia (Rothchild 2000, 5). Traumaattisen tapahtuman kriteeterejä ovat tapahtuman ajoittuminen ja yllättävyys. Tapahtuma sattuu ilman ennakkovaroitusta, eikä siihen voi etukäteen valmistautua psyykkisesti. Toinen kriteeri on tapahtuman kontrolloimattomuus, lapset ja nuoret joita tapahtuma koskettaa, eivät voi vaikuttaa siihen mitä heille tapahtuu. Kolmas kriteeri on se, että tapahtuma muuttaa lapsen tai nuoren keskeisiä elämänarvoja, jolloin haavoittumattomuuden illuusio särkyä. Neljäntenä kriteerinä on, että tapahtuman aiheuttama muutos lapsen tai nuoren elämässä, on niin suuri, etteivät hänen tavanomaiset psyykkiset sopeutumis- ja puolustusmekanismit riitä. (Saari ym. 2009, 13; Packalén 2009.) Traumaa voidaan jakaa 1 tyyppin ja 2 tyyppin traumoihin. Tyyppin1 traumalla tarkoitetaan yksittäistä traumatisoivaa tilannetta. Tyyppin 2 traumalla tarkoitetaan useaa traumaattista tilannetta eli traumatisoitumista, jolloin traumatisoituminen on tapahtunut pitkän ajan kuluessa. Pitkäkestoiset traumatisoitumiset vaativat pitkää tukea ja hoitoa, jotta yksilöllä on mahdollisuus päästä traumastaan yli. (Vilén ym. 2008, 221.)

Lapsella ja nuorella vaikea kriisi johtaa toimintakyvyn lamaantumiseen. Usein traumaattisen kriisin kuvataan etenevän vaiheittain, ensivaiheen epätodellisuuden tunteista voimakkaiden reaktioiden kautta vähitellen toipumiseen. Kriisistä selviytyminen edellyttää vaiheiden onnistunutta läpikäymistä ja työstämistä.

³ Traumaattiset kriisit ovat äkillisiä tapahtumia, jotka uhkaavat ihmisen keskeisiä elämänarvoja ja aiheuttavat suuria muutoksia yksilön elämässä. Tällainen tapahtuma voi olla lapsen tai nuoren kiireellinen sijoitus. Traumaattisen kriisin kokeneelle henkilölle käy usein niin, että hänen tavanomaiset selviytymiskeinot osoittautuvat riittämättömiksi ja hänen on turvauduttava uudenlaisiin keinoihin ja järjesteltävä elämänarvojaan ja asioitaan uudelleen. (Vilén ym. 2008, 220.)

(Haasjoki & Ollikainen 2010, 25; Jokinen 2004, 2; Holmberg 2000, 17.) Nämä eri sopeutumisvaiheet (sokki-, reaktio-, työstämis- ja uudelleenorientoimisen vaiheet) auttavat käymään läpi ja käsittelemään tilannetta ja vähitellen hyväksymään tapahtuneen⁴. Kriisin käsittelemiseen kuluva aika vaihtelee yksilöittäin viikoista vuosiin. Traumaattisen tapahtuman jälkeen reaktiot väistyvät hiljalleen päivien kuluttua tapahtumista. Voimakkaiden reaktioiden jatkuessa pitkään, voidaan puhua traumaperäisestä stressistä, jolloin avuksi tarvitaan usein ammatti-auttajaa. Traumaperäisen stressin yksittäiset oireet ovat varsin tavallisia traumaattisen kriisin kokeneilla. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 25.)

Traumaattisen tilanteen kokenut kiireellisesti sijoitettu lapsi ja nuori tarvitsee lähelleen työntekijää, kuuntelijaa ja tukijaa. Henkisen ensiavun taitoja tarvitaan silloin, kun työntekijä kohtaa erilaisissa elämän tilanteissa olevia asiakkaita. (Vilén ym. 2008, 222- 223.) Lastensuojelun työntekijällä on tärkeä rooli tukea ja auttaa lasta ja nuorta selviytymään kriisin eri vaiheista ja auttaa häntä sopeutumaan uusiin olosuhteisiin.

5.2 Lastensuojelun kriisityö

Akuutin kriisityön on tarkoitus olla ennalta ehkäisevää toimintaa, jolla pyritään torjumaan ja vähentämään traumaattista tapahtumista aiheutuvaa psyykkistä stressiä ja ennalta ehkäisemään psyykkisten traumojen syntyä. Periaatteena on, että tuettaisiin, vahvistettaisiin ja tehostettaisiin sitä, mitä ihmisen mielessä tapahtuu. Kriisityössä tarkoituksena on estämään lasta tai nuorta takertumasta kriisin vaiheisiin. (Hynninen & Upanne 2006, 7, 10.)

Lastensuojelun kriisityöllä tarkoitetaan lastensuojelun työntekijän tekemää työtä sellaisessa tilanteessa, jossa lapsi tai nuori ja hänen omaisensa kohtaama kriisi rajoittaa, heikentää tai muuttaa hänen toimintaedellytyksiä ja haavoittaa häntä henkisesti (Jokinen 2004, 3). Lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää, että häntä

⁴ Lisätietoa kriisin eri sopeutumisvaiheista on saatavissa Saari (2003) *Kuin salama kirkaalta taivaalta*, Saari ym (2009) *Hädän hetkellä -psyykkisen ensiavun opas* ja Palosaari (2007) *Lupa särkeä kirjoista*.

ovat kriisitilanteessa auttamassa omat vanhemmat ja muut tärkeät läheiset ja tutut aikuiset. Apu on hyvä tuoda lasten ja nuorten omaan ympäristöön eli kotiin, päiväkotiin, kouluun, sijaishuoltopaikkaan. Vanhemmat, voivat tarvita tuekseen työntekijän apua, joka on perehtynyt kriisissä olevien asiakkaiden auttamiseen, tukemiseen ja hoitamiseen. (Poijula 2007, 11.)

Pääsääntöisesti kriisityö on lyhytkestoista, suunnitelmallista ja tavoitteellista auttamista. Kriisityö voi sisältää asiakastyötä, hoivaa, asiakkaan kokonaisvaltaista tukemista ja palvelujen välittämistä. Tärkeää on huomioida asiakkaan lähiverkosto ja ottaa heidät mukaan työskentelyyn. (Packalén 2009; Palosaari 2007, 38- 41.) Kriisityön tekeminen edellyttää erityisosaamista, lastensuojelun työntekijällä tulee olla kyky arvioida ja ymmärtää kriisissä olevan henkilön yksilöllistä tilannetta sekä rakentaa riittävää tukiverkostoa kriisin keskelle joutuneen asiakkaan tueksi. Kriisityön tavoitteena on auttaa ihmistä selviytymään tilanteesta. (Leppävuori ym. 2009, 111; Packalén 2009.) Kriisitilanteissa lastensuojelussa on käytettävissä kiireellisiä toimenpiteitä, kuten asiakkaan tilanteen nopea kartoittaminen ja turvallisen väliaikaisen olinpaikan selvittäminen tai mahdollisesti kiireellinen sijoittaminen sijaishuoltoyksikköön (Lastensuojelulaki 417/2007).

Lastensuojelussa työskentelevällä työntekijällä tulee olla valmiuksia kohdata kriisissä oleva ihminen. Lastensuojelutyötä tekevän työntekijän olisi tärkeää tuntea kriisityön periaatteita ja sitä, mitä ihmiselle kriisin aikana tapahtuu ja miten häntä voi auttaa. Työntekijän tulee tuntea kriisin eri vaiheet ja niihin liittyvät ominaispiirteet. Lisäksi on kyettävä tunnistamaan kriisiin liittyviä tunteita ja pystyttävä ottamaan vastaan ja käsittelemään kriisissä olevan ihmisen vaikeita tunnepurkauksia kuten vihaa ja surua. Työntekijän on oltava valmis kuuntelemaan ja kestävänsä ehkä epärealistisen vaativan, syyttelevän ja regressoituneen kontaktin lapseen ja nuoreen. Työntekijä voi antaa myös sen, että hän yrittää ymmärtää ja nähdä asioita kokonaisuutena, antaa sijaistoivonsa, joka voi olla avuksi siinä uudelleensuuntautumisessa, jota kriisi vaatii. (Jokinen 2004, 15.)

Työntekijän tulisi tietää, mistä on mahdollista saada kriisiapua vanhemmille tai lapselle ja nuorelle, jos hän ei itse voi tai osaa auttaa kriisissä olevaa ihmistä.

Kriisivaiheessa eli kiireellisessä sijoituksessa on arvioitava, onko työntekijä kriisissä olevan lapsen ja nuoren tukija ja auttaja eli pystyvätkö asiakkaana olevat henkilöt tukeutumaan työntekijään vai onko heidät ohjattava muualle ja huolehdittava kriisityön käynnistymisestä. (Jokinen 2004, 16.) Lasten ja nuorten kriisien hoidossa terveydenhuollon ja sosiaalitoimen, erityisesti lastensuojelun yhteistyö on tärkeää (Henriksson & Laukkala 2009, 31).

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa kriisipaikan työskentelymallin mukaisella toiminnalla lapsi ja nuori tulevat autetuksi silloin, kun taataan työskentelymallin mukainen toiminta. Siltalan osaston, kriisipaikan palvelu tarjoaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden kokemustensa ja tunteidensa ilmaisemiseen. Kriisissä olevan lapsen ja nuoren kanssa työskenteleminen on haastavaa. Kriisipaikan toimintamallin myötä Siltalan osastolla työntekijät toimivat suunnitelmallisesti lapsen ja nuoren hyväksi.

5.3 Lasten traumaattiset kriisit

Erilaiset kriisit ovat osa monien lasten arkea. Lapsilla on muihin ikäryhmiin verrattuna suurempi riski joutua myös vakavan trauman uhriksi. Lähes kaikki traumalle altistuneet lapset kokevat jonkinlaisia reaktioita, mutta suurin osa toipuu niistä luonnollisesti. (Sosiaaliportti 2011c.) Lapsella kehitysvaihe, persoona ja selviytymistyyli vaikuttavat siihen, miten hän kokee traumaattisen tapahtuman. Lasten ajattelulle tyypillistä on konkreettisuus, jolloin lapset ajattelevat traumaattisesta tapahtumasta konkreettisesti. Lyhytjänteisyys on lapselle tavanomaista, tällöin lapsi ei pysty kauaa keskittymään samaan asiaan. (Traumaterapiakeskus 2011; Saari 2003, 252- 262.)

Traumaattiset kokemukset ovat lapsen psyykelle erityisiä, sillä ne tallentuvat lapsen muistiin. Lapsen joutuessa äkillisesti stressaavaan tilanteeseen, alkaa hänen elimistössään erittyä stressihormoneja, jotka vahvistavat traumaattisten tilanteiden muistiin tallentumista. Tavallisesti muistiaines tallentuu mieleen kielellisessä muodossa, mutta traumaattisessa tilanteessa, tapahtuma tallentuu muistiin ei-kielellisessä muodossa. Näitä muotoja ovat esimerkiksi tunnetilat, äänet ja hajut. (Poijula 2000, 187.)

Osa lapsista kyselee jatkuvasti traumaattisesta tapahtumasta. Lapselle tulee vaiheita, jolloin on nähtävissä dissosiaatioita ja takauimia. Dissosioiva pienilapsi on usein käyttäytymisessään jäykkä ja häneen on vaikea saada kontaktia. Lapsi ei reagoi kosketukseen eikä puheeseen. Takaumassa lapsen mielessä toistuu trauma ilman, että hän ymmärtäisi, mistä hänen ajatuksensa tulevat. (Turunen 2004, 190- 191.) Traumaattinen kokemus tallentuu osittain sanattomassa muodossa tai niin, että tapahtuman muistot ja siihen liittyvät tunteet eivät ole yhtä aikaa tietoisuudessa (Poijula 2000, 188- 189).

Lapsi kokee tai havaitsee kriisitilanteen kestäättömäksi vaikeudeksi, joka ylittää lapsen nykyiset selviytymiskeinot ja voimavarat. Sokkitilanteessa, lapsi voi reagoida voimakkaasti joka yleensä menee ohi muutamassa tunnissa tai vuorokaudessa. Kokemuksen sulattelu vaatii psyykkistä työtä, tällöin lapsi käyttäytyy eri tavalla kuin tavallisesti. Lapsen yrittäessä sulattaa uutta tietoa, tapahtumaan liittyvät tunteet ja ajatukset nousevat pintaan. Tunnereaktiot ovat itsessään pelottavia ja stressaavia. Ongelmat ollessa liian vaikeita kestättäväksi, lapsi reagoi tulemalla surulliseksi, ahdistuneeksi tai ärtyisäksi. (Poijula 2007, 34- 36.)

Tyypillisiä tunteita sokissa ovat järkytys, sekavuus, flashbackit, turta olo, sekä ajan ja todellisuudentajun heikentyminen, yliaktiivisuus tai flegmaattisuus. Fyysisiä oireita ovat hikoilu, vatsaoireet, nopea hengitys ja palelu. Lapsella voi myös ilmetä somaattisia vaivoja, niistä tyypillisimpiä ovat vatsavaivat, päänsärky ja lihassäryt. Ruokahalu saattaa monesti lapsella vaihdella ja ruumiillinen kehitys hidastua. Sokkivaiheessa kaikki voi tuntua painajaismaiselta ja lapsen on vaikea ymmärtää tapahtunutta ja reagoida puheeseen. (Saari ym. 2009, 24; Saari 2003, 42- 50, 252- 262.) Lapsella, joka on kokenut traumaattisen tapahtuman, voi olla viiveitä tunne- ja sosiaalielämän kehityksessä sekä alentunut itsetunto. Kriisissä eläminen vaatii lapselta energiaa, tällöin lapsen voimavarat eivät riitä uuden oppimiseen ja kehitystehtävistä suoriutumiseen. (Holmberg 2003, 74.) Lasten kyky säädellä tunteitaan ja sietää pettymyksiä on heikentynyt. Monesti tällaiset lapset käyttäytyvät aggressiivisesti (Hughes 2006, 33).

Lapsi löytää usein selitykset elämän tapahtumille siitä, mitä hän on ajatellut tai tehnyt. Tästä syystä lapset usein kärsivät syyllisyyden tunnoista traumaattisten

tapahtumien yhteydessä, syyllisyys aiheuttaa lapselle sietämätöntä oloa (Traumaterapiakeskus 2011; Saari 2003, 252- 262.) Kriisissä oleva lapsi tarvitsee henkilökohtaista tukea, joka on suunniteltu lapsen kokemusmaailmaan ja yksilöllisiä tarpeita huomioiden. Lapsella traumatyön tekeminen ja aktiivinen sureminen ovat keinoja eheytymiseen ja tulevaisuuden kohtaamiseen selviytyjänä. Lapsen kokiessa jotain traumaattista, joutuu hän tilanteeseen, joka vaatii paljon enemmän ymmärtämistä, kuin mihin hänen normaali kehitysvaiheensa riittäisi. Hän joutuu tekemään uuden tuskallisen löytöretken itseensä. Lapsi joutuu pohtimaan itseään sellaisten uhkakuvien varjossa, joista hänellä ei ole ollut aikaisemmin käsitystä. (Holmberg 2003a, 37; Holmberg 2003b 65–66.) Lapsen ollessa arjen vuorovaikutuksessa läheisten aikuisten kanssa vahvistuvat hänen elämänhalu ja toivo. Selvitäkseen äkillisestä kriisistä lapsi tarvitsee aikuisia, joiden kanssa hän voi turvallisesti käsitellä vaikeaa tapahtumaa. Aikuisen vastuulla on aina asian puheeksi ottaminen. Välttely ja kieltäminen toimivat lyhytaikaisina selviytymiskeinoina, mutta pitempään jatkuvina ne johtavat ongelmiin. (Sosiaaliportti 2011c.)

Lasten traumaattisten kokemusten käsittelylle muodostuu suuri ongelma siitä, että heidän käsittelykykynsä on riippuvainen aikuisen kyvystä käsitellä lasten kokemuksia heidän kanssaan. Kun aikuiset järjestelmällisesti aliarvioivat lasta joka suhteessa traumaattisten kokemusten osalta, eivät he myöskään tällöin pysty tarjoamaan optimaalista mahdollisuutta kokemusten käsittelyyn lapsen kanssa. (Saari 2003, 249- 250; Vilén ym. 2006, 304.)

Lapsen merkitysmaailman laajentuessa, alkavat traumaattisten tapahtumien piirteet muistuttaa enemmän aikuisten kokemuksia. Lapset tarvitsevat turvallisuutta, mistä syystä lapsen turvallisuuden tarve on äkillisen kriisin jälkeen usein ylikorostunut, mikä näkyy lapsen käyttäytymisessä. Tyypillinen traumaattisten tapahtumien pitkäaikaisvaikutus lapsiin on, että lapsi taantuu aikaisempien kehitysvaiheiden tasolle. Lapsi saattaa menettää jo osaamiaan kykyjään. Lapsen puhekyky saattaa taantua, motoriset kyvyt heiketä ja lapsi voi ruveta jälle kastelemaan alleen. Lasten koulumenestys usein kärsii siitä syystä, että järkyt-

tävän kokemuksen kokenut lapsi on levoton ja hänen on vaikea keskittyä. (Saari 2003, 252- 262.)

Reaktiovaiheessa lapsi alkaa ymmärtää, mitä hänelle on tapahtunut. Tällöin lapsi tarvitsee entistä normaalia enemmän turvallista aikuista ja turvallisia rutiineja. Ominaista reaktiovaiheelle on tunteiden vaihtuminen ja pirstaleisuus. (Palosaari 2007, 63). Reaktiovaihe on monesti tunteiden myllerrystä; itkua, surua, kieltämistä, maagista ajattelua, syyllisyyttä, hoivan tarvetta, eristäytymistä ja epätoivoa. Jotkut saattavat keskittyä syyllisten etsimiseen, jolloin keskeisimmät tunteet ovat viha ja aggressio, joka kohdistuu ulkopuoliseen ihmiseen tai tahoon. (Saari 2003, 52- 60.) Reaktiovaiheeseen kuuluu usein keskittymis- ja muistivaikeuksia sekä levottomuutta ja hajanaisuutta. Reaktiovaihe ilmenee myös kehollisesti kuten pahoinvointina, vapinana ja väsymyksenä. (Palosaari 2007, 63- 64.)

Työstämis- ja käsittelyvaiheessa lapsi alkaa käsitellä aktiivisemmin tapahtuneeseen liittyviä ajatuksia ja tunteita. Lapsi tarvitsee tällöin tukea surutyössään. Jos lasta ei tueta käymään läpi suruaan, voi seurauksena tällöin olla jumiutuminen traumaan ja traumaperäinen stressireaktio. Tyypillisiä oireita tälle vaiheelle ovat muisti- ja keskittymisvaikeudet. Tyypillistä on myös, että lapsi menettää malttinsa helposti ja saa epätyypillisiä raivokohtauksia. Työstämis- ja käsittelyvaiheessa lapsi saattaa melkein kokonaan vetäytyä ihmissuhteista ja muista velvollisuuksistaan. Kriisin työstämis- ja käsittelyvaihe kestää yleensä kauan, jopa vuoden tapahtumasta. (Vilén ym. 2006, 305; Saari 2003, 60- 66.) Lapsi alkaa uudelleen orientoitumisen vaiheessa sopeutua traumaattisen tapahtuman tuomiin muutoksiin ja lapsi alkaa luottaa elämäänsä trauman jälkeen (Vilén ym. 2006, 305).

Lapsen onnistuttua selviämään aiemmin vaikeista elämänvaiheista, lisää se lapsella kriisissä itseluottamusta ja auttaa luottamaan ja uskomaan omaan selviämiseen uudelleen. Lapsi voi oppia myös muilta ihmisiltä, miten hän voi selviytyä kiireellisestä sijoituksesta lastensuojelulaitoksessa. Ennakoimalla lapsi voi vahvistaa itseään ennalta, opettelemalla selviytymiskeinoja ja tarkastelemalla ympäristöönsä realistisesti. Ennakoiva toiminta toimii uskona elämän jatkami-

seen traumaattisen tilanteen jälkeenkin. Ennakoiva toiminta ei silti suojaa lasta traumaattisilta tilanteilta ja reaktioilta tapahtuneeseen, sillä yksittäisiä traumaattisia tapahtumia ei voi tietää ennalta, mutta niihin on mahdollisuus varautua. (Vilén ym. 2008, 222.)

Traumaattiset tapahtumat ylittävät lapsen kestokyvyn ja vaativat lapselta itseltään sekä lähiympäristöltä paljon mielen tasapainon palauttamiseksi. Lapsen traumatisoitumisen taustalla vaikuttaa monesti se, että lapsen on vaikea ymmärtää omia reaktioitaan ja oireet pelottavat häntä. (Punamäki 2001, 184- 185.) Kriisipaikan työskentelymallin mukaisella toiminnalla pyrittiin siihen, että lapsen ja nuoren ei olisi vaikea ymmärtää kriisiin liittyviä omia reaktioitaan, tunteitaan ja oireita. Kriisipaikan työskentelymallin mukaisesti toimittaessa lastenkodin työntekijä on lapsen apuna ja tukena työstämässä kiireellisestä sijoituksesta johtuvaa äkillistä kriisiä.

5.4 Nuoren traumaattinen kriisi

Nuoruus on elämänvaihe, jonka aikana nuori etsii voimavarojaan, minuuttaan ja identiteettiään. Lyhyessä ajassa nuoren psyykkinen ja fyysinen minä kehittyvät ja sosiaaliset suhteet muuttuvat. Nuoren kehitystehtäviin kuuluvat oman identiteetin löytäminen, vastuuseen kasvaminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen. Peruskoulun jälkeen nuoret yleensä aikuistuvat ja irtautuvat lopullisesti lapsuudesta. (Saari ym. 2009, 66; Friis ym. 2004, 44- 45.)

Nuoren elämään liittyy erilaisia kriisejä. Nuori on kriisissä silloin kun hän on sellaisessa elämäntilanteessa, josta ei selviä aiempien kokemustensa, ikätasoisten kykyjensä ja käytössään olevien omien tai ihmissuhteisiin liittyvien voimavarojensa avulla. Nuoren selviytyminen kriisistä edellyttää, että hän löytää uusia ratkaisuja, harppaa kasvussaan eteenpäin tai saa uusia joko ulkoisia tai sisäisiä voimavaroja käyttöönsä. Mikäli näitä edellytyksiä selviytymiseen ei tapahdu, nuori tarvitsee ammatillista apua selviytyäkseen kriisistä. (Tamminen 2000, 359-360.)

Nuorten kriiseillä on erityisiä ominaispiirteitä. Mitä nuorempi lapsi on, sitä hankalampaa on havaita hänen hätäänsä ja arvioida kriisin vakavuutta. Lapset ja nuoret ovat lähes täysin riippuvaisia ympärillään olevista aikuisista. Jos aikuinenkin on kriisissä, lapsi tai nuori on tällöin turvaton ja avuton omassa hädässään. Tämä velvoittaa kaikkia lasten ja nuorten parissa työskenteleviä aikuisia puuttumaan kriittiseen tilanteeseen. Nuorten kriiseissä suurin osa selviää nuoren itsensä ja hänen ympärillään olevien läheisten omin keinoin. (Tamminen 2000, 359- 360.)

Traumaattisen tilanteen kohdatessa kaikki tapahtuu nopeasti ja rajusti. Nuori ei pysty hallitsemaan sitä, mitä ympärillä tapahtuu, ja hänellä on usein tunne, että hän menettää koko elämänsä hallinnan. Nuori ei myöskään kykene tilanteessa hallitsemaan omia sisäisiä reaktioitaan. Nuorilla tunteet ovat voimakkaita, ja tapahtuman jälkeen on vaikea ajatella selkeästi tai toimia suunnitelmallisesti. Nuorta eivät useinkaan auta tavanomaiset toimintatavat tai ongelmanratkaisukeinot selviämään järkytyksestä. (Leppävuori ym. 2009, 157- 161; Saari ym. 2009, 66.)

Nuori on kriisissä, mikäli hän ei selviydy äkillisestä tapahtumasta aiempien voimavarojensa, kokemustensa tai hänelle läheisten ihmisten tuen avulla, vaan joutuu omaksumaan uudenlaisia selviytymiskeinoja ja sopeutumaan uudenlaisiin olosuhteisiin. Nuoren elämään liittyvät erilaiset kriisit antavat mahdollisuuden kasvuun ja uusien voimavarojen löytämiseen. Nuoren kohdalla kriisi voi monesti tarkoittaa monien yhtäaikaisten tekijöiden vyyhtiä, jossa nämä eritasoiset haasteet limittyvät toisiinsa. Nuorella on yksilöllistä, miten voimakkaasti kriisitilanteet vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja toimintakykyyn. Toinen saattaa selvitä vaikeasta elämäntapahtumasta hyvin, kun taas toisella vastaava kokemus voi aiheuttaa psyykkisiä häiriöitä, jolloin hänen toimintakykynsä heikkenee huomattavasti. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22- 23.)

Kaikkiin kriiseihin saattaa liittyä tilapäistä ahdistuneisuutta, pelkoja, alakuloisuutta tai paniikkioireita. Nuoresta itsestään oireet voivat tuntua pelottavilta ja oudoilta, mutta ne viestittävät nuorelle toipumisen etenemisestä. Nuorella traumaattinen kriisi voi näkyä, mielenkiinnon puutteena, poissaolevuutena, ärtyisyy-

tenä, itkuisuutena, unettomuutena, syrjään vetäytymisenä, väsymyksenä tai vaikeutena keskittyä koulutyöhön. Traumaattisen tapahtuman jälkeen nuorella on usein oireina mahakipua, päänsärkyä, pelkoja sekä ahdistuneisuutta. Tuskaalliset muistikuvat toistuvat tapahtumasta (flash back). Nuoren energian vie niiden torjuminen valveillaoloaikana. Nuori pyrkii välttämään tilanteita, jotka muistuttavat tapahtumasta, ja hän on usein kykenemätön palauttamaan mieleen tapahtuman keskeisiä asioita. Oireina ovat myös keskittymiskyvyn heikkeneminen ja selittämättömät vihan purkaukset. Joskus nuoren koko persoonallisuus voi muuttua traumaattisen tapahtuman johdosta. Monesti oireet näyttäytyvät vasta pitkän ajan kuluttua tapahtuneesta. Tällöin on vaikea tunnistaa aiempien kokemustensa yhteyttä oireisiinsa. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 23; Friis ym. 2004, 121.)

Traumasta johtuva reaktio alkaa usein kuukauden kuluessa tapahtumasta, mutta on myös mahdollista, että reaktio tulee vasta jopa viiden vuoden kuluttua. Jos nuori joutuu toistuvasti kohtaamaan elämässään traumaattisia tapahtumia, on sillä tuhoisa vaikutus tunne-elämään ja kehitykseen. Traumaattiset stressireaktiot ovat yleistyneet esim. lapsilla ja nuorilla, jotka joutuvat kokemaan jatkuvaa perheväkivaltaa. (Friis ym. 2004, 122.) Monet muutokset elämäntavoissa, asenteissa ja yhteiskunnan kehityksessä ovat johtaneet siihen, että yhä useampi nuori tarvitsee ulkopuolista ammatillista apua elämänsä aikana kohtaamaansa kriisiin (Tamminen 2000, 359).

Traumaperäinen stressihäiriö kehittyy lapselle tai nuorelle tilanteessa, johon liittyy kuolema, henkilökohtaisen koskemattomuuden tai loukkaantumisen uhka tai joka aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta kenelle tahansa. Reaktiona tilanteeseen on ollut voimakas kauhun, pelon tai avuttomuuden tunne. Oireet jatkuvat yli kuukauden tapahtumahetkestä, jolloin traumaattinen tapahtuma koetaan jatkuvasti uudelleen mieleen tunkeutuvina mielikuvina, ajatuksina, painajaisina tai takautumina. Tilanteesta muistuttavat asiat herättävät voimakasta ahdistuneisuuden tunnetta. Välttämiskäyttäytyminen on yksi oireista, jolloin ihmisellä on tarve vältellä tapahtumasta muistuttavia ihmisiä, asioita ja paikkoja. Oireisiin liittyy kykenemättömyys muistaa tapahtumaan liittyviä asioita. Nuorilla

on hyvin tyypillistä pyrkiä välttämään trauman käsittelyä. Turtuminen luo muista ihmisistä vieraantumisen tunnetta, tunteiden laimentumista ja tulevaisuuden näkymien kaventumista. Jatkuva kohonnut vireystila aiheuttaa ärtyneisyyttä ja vihanpurkauksia, säikkymistä, keskittymisvaikeuksia, korostunutta varuillaanoloa ja univaikeuksia. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 24.)

Kriisi voi jättää nuoreen pysyvät jäljet. Kriisin käsitteleminen voi muuttaa asenteita, arvomaailmaa ja rooleja sosiaalisissa suhteissa. Näistä on nuoren lähipiirin hyvä olla tietoinen. Onnistunut kriisin käsittely opettaa nuorelle selviytymiskeinoja tulevaisuuden varalle ja vahvistaa nuoren uskoa omiin selviytymiskykyihinsä. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 27- 28.) Kriisipaikan työskentelymallin avulla lapselle ja nuorelle etsitään yksilöllisiä keinoja selviytyä ja käsitellä kriisiä. Vastaisuudessa kunkin lapsen ja nuoren yksilölliset selviytymistavat auttavat heitä käsittelemään ja kohtamaan tulevaisuudessa vaikeita asioita. Kriisipaikan työskentelymallissa korostuu lapsen ja nuoren huomioiminen sekä työskenteleminen lapsen ja nuoren lähtökohdista käsin.

5.5 Kriisityön auttamismenetelmät

Akuutissa kriisityössä autetaan psyykkisesti normaaleja ihmisiä. Työntekijän tietopohja perustuu ihmisen normaaliin käyttäytymiseen ja toimintaan. Auttamisessa huomioidaan yleiset psyykkiset lainalaisuudet yhdistettynä henkilöhistorian mukana tuomaan yksilölliseen vaihteluun. Auttajalta vaaditaan yksilö- ja ryhmädynamiikan hallitsemista. (Packalén 2009.) Jotta lastensuojelussa olisi tilaa lasten ja nuorten auttamiselle, on ensin oltava tilaa lapsen ja nuoren kokemuksille ja kertomuksille (Väliavaara 2008, 77). Lapsen sekä nuoren arvostus ja kunnioittaminen ovat sitä, että heidän itsearvostusta ja omanarvontuntoa pyritään lisäämään. Auttamistyössä lapsi ja nuori tarvitsee työntekijältä viestejä siitä, että hän on juuri sellainen kuin hänet on tarkoitettu olemaan, jotta hänen omanarvontuntonsa ja itsearvostuksensa kasvavat. (Mattila 2008, 49.)

Kriisityön tavoitteena on lastensuojelussa tukea äkilliseen tilanteeseen joutuneen lapsen ja nuoren voimavaroja toipumisen suuntaan. Tavoitteena on tukea luonnollisia mekanisme, itsenäistä selviytymistä ja sosiaalisia verkostoja sekä

antaa oikeaa tietoa tapahtuneesta. Akuutin kriisityön tarjoaminen kuten tiedottaminen reaktioista ja palvelu mahdollisuuksista on paikallaan äkillisen kriisin kohdanneelle lapselle sekä nuorelle. Kriisityön auttamismenetelmillä tarkoitetaan erilaisia tukea antavia lähestymisiä kriisitilanteessa. Osa näistä on hoitoa ja osa kriisityötä. Erilaisten auttamismenetelmien tavoitteet ovat yhteiset eli luottamuksen ja turvallisuuden syntyminen, tapahtuneen kohtaaminen ja läpikäyminen tunteet sallien ja koetun liittäminen osaksi omaa elämäntarinaa. Eri auttamismenetelmät sijoittuvat kriisireaktion kehityskaaren erivaiheisiin, erilaisin painotuksin. (Palosaari 2007, 89- 90.) Lastensuojelun auttamistyö on tuen eli mahdollisuuksien avaamista ja kontrollin eli lapsen ja nuoren oman elämänhallinnan lisäämistä (Eriksson & Arnkil 2005, 31).

Lapsi ja nuori tarvitsevat tukea ja apua sijoituksen yhteydessä kokemassaan kriisissä. Apua tarvitaan tilanteesta aiheutuvien tunteiden käsittelyyn, uuteen tilanteeseen sopeutumiseen ja oman elämänsä uudelleenjärjestämiseen. Tuettaessa kriisissä olevaa lasta ja nuorta on hyvä muistaa, että kukin ihminen on asiantuntija itseään koskevissa asioissa ja tuntee omat voimavaransa parhaiten. Työntekijä on apuna löytämässä kullekin parhaiten sopivia kriisistä selviytymiskeinoja ja niiden käyttöönottoa. Tunteiden tunnistaminen, hyväksyminen, ymmärtäminen ja käsitteleminen sekä siihen liittyen kriisitilanteen kohtaaminen ja hyväksyminen ovat keinoja käsitellä kriisiä ja selviytyä kriisistä eteenpäin. (Jokinen 2004, 13.)

Järkyttävän tapahtuman jälkeen lapsen turvallisuuden tunne voi horjua. Lapselle keskeinen kysymys on onko hän ja hänen läheisensä turvassa tästä eteenpäin. Turvallisuuden tunteen palautumista voit edistää esimerkiksi huolehtimalla siitä että perheen tavalliset rutiinit jatkuvat; ateriat syödään totuttuun aikaan, nukkumaan mennään samaan aikaan ja samoilla rituaaleilla kuin ennenkin, harrastukset jatkuvat. Lapselle on tärkeä kertoa, että vaara on ohitse ja että aikuiset tekevät kaikkensa hänen turvallisuuden varmistamiseksi. Yhdessäolo ja mukavien asioiden tekeminen yhdessä viestittää lapselle siitä että järkyttävä tapahtuma on ohi. Lapselle saattaa olla tärkeää olla aikaisempaa paremmin

selvillä siitä, mistä vanhemmat voi tavoittaa kun ei olla yhdessä. (Traumaterrapiakeskus 2011.)

Työntekijän ei tarvitse pelätä puhua lapsen kanssa tapahtumasta. Lapset tietävät, kuulevat ja ajattelevat yleensä paljon enemmän kuin aikuinen tulee ajatelleeksi. He tarvitsevat aikuisen antamaa todenmukaista tietoa tapahtuneesta. Tärkeää on ottaa selvää mitä lapsi jo tietää tai mitä hän on nähnyt. Lapsen kanssa on hyvä keskustella myös siitä mitä hän on kuullut muiden puhuvan tapahtuneesta. On tärkeää että lapsi voisi aikuisen avulla erottaa tosiasiat huhuista ja mielikuvituksen tuotteista. Lasten ymmärrys ja kysymykset muuttuvat ajan mittaan ja siksi on tärkeää olla lapsen saatavilla ja valmiina keskustelemaan ja antamaan lisätietoa, kun lapsi ottaa asian esille. (Traumaterrapiakeskus 2011.)

Yksilöllisiä tapoja nuorella selviytyä kiireellisestä sijoituksesta voi varovasti tunnustella arvottamatta toisen kokemusta. Toisille riittää toisen ihmisen kunnioittavaa läsnäolo ja tieto siitä, että hän voi halutessa tulla puhumaan tapahtuneesta. Toinen voi kaivata tilaisuutta kerrata puhumalla tapahtumia, siihen liittyviä ajatuksiaan, tunteitaan ja kehonsa tuntemuksia. Tärkeää on saada ja antaa tietoa siitä, miten ihmiset reagoivat vastaavanlaisissa tilanteissa, tällöin tieto auttaa ymmärtämään, että lapsen ja nuoren omat tunteet, ajatukset ja reaktiot ovat normaaleja tapoja reagoida vaikeaan tilanteeseen. Tukea voi itse avoimesti kuuntelemalla, yrittämättä ratkaista asioita toisen puolesta. Nuoren omia selviytymiskeinoja voi työntekijä herätellä kysymällä nuorelta, miten hän yleensä toimii vaikeassa tilanteessa tai mikä häntä auttaa, kun hän tuntee olonsa ahdistuneeksi, masentuneeksi tai hämmentyneeksi. Nuorta on hyvä muistuttaa, että on tärkeää nukkua ja saada ravintoa riittävästi. Ilman riittävää lepoa ja ravintoa kriisin työstämiseen ei riitä voimia. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 25- 26.) Nuorilla autetuksi tuleminen edellyttää, että nuori tulee kuulluksi, hänen näkökannat otetaan huomioon ja ennen kaikkea työntekijällä on valmiudet selvittää nuoren tilannetta ja ongelmia (Kiviniemi, 2009, 118).

Valtaosa nuorista selviytyy kriisistä omin voimin läheisten tuella. Tärkeitä ovat nuoren omat voimavarat ja hänen yksilölliset selviytymiskeinot, kuten puhuminen, sureminen, yksinolo, pohdiskelu, liikunta, puuhastelu, harrastukset, kirjoit-

taminen tai muu luova toiminta sekä läheisten tuki, kuunteleminen, yhdessäolo, neuvot ja apu sekä vertaistuki. Traumaattisen kriisin käsitteleminen edellyttää turvallisuuden tunnetta. Aina nuorella ei välttämättä ole kriisin käsittelemiseen tarvittavia vakaita ja turvallisia olosuhteita. Tällöin on erityisesti muiden aikuisten tuki ja tilanteen selvittäminen tarpeen. Kriisistä selviytymistä vaikeuttaa se, että ympärillä olevat aikuiset eivät pysty häntä tukemaan omaan kriisitilanteensa vuoksi. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 26.)

Työntekijät voivat tukea lasta ja nuorta traumaattisen tilanteen jälkeen antamalla hänelle mahdollisuuden puhua tapahtuneesta eri tavoin. Keskeistä on, että lapsi sekä nuori ymmärtää tapahtuman olevan totta ja että hänellä on muodostunut käsitys tapahtuneesta, sen syistä ja seurauksista. Työntekijä tulee antaa lapselle sekä nuorelle mahdollisuus, surra, itkeä ja tuntea suuttumusta sekä vihaa. Näin mieli- ja kauhukuville jää mahdollisimman vähän tilaa, jolloin syyllisyydentunteet vähenevät. Lapselle ja nuorelle on tärkeä tehdä selväksi, että tunteet, joita hän tuntee, ovat normaaleja ja kuuluvat tilanteeseen. Työntekijän on hyvä kertoa lapselle sekä nuorelle, että tunteiden tunteminen on normaalia ja että itkeminen on sallittua. Jos lapsi tai nuori ei löydä sanoja kuvaamaan tunteitaan, on tärkeää autaa häntä löytämään ne. Työntekijän tulee varmistaa, että lapsi ja nuori voi jatkaa turvallisesti arkirutiinejaan mahdollisimman normaalilla tavalla. Työntekijän tulee antaa lapselle ja nuorelle uskoa ja toivoa huomiseen. Tärkeintä on osoittaa välittämistä ja kohdata lapsi sekä nuori. Tarvittaessa työntekijän tulee tarjota lapselle ja nuorelle mahdollisuutta ammattiapuun. (Vilén ym. 2008, 234; Sosiaaliportti 2011c.)

Sokkivaiheen tuki

Psyykkiseksi ensiavuksi kutsutaan sokkivaiheessa annettavaa tukea. Olennaista tuen antamisessa on levollinen läsnäolo ja läsnä oleminen. Sokin aikana on tärkeää luoda turvallinen ja rauhoittava ilmapiiri, johon liittyy huolenpito ja myötäeläminen. Olennaista on lapsen ja nuoren reaktioiden hyväksyminen ja rohkaiseva ja positiivinen suhtautuminen heihin. (Saari 2003, 141- 143.)

Psyykkisen ensiapuun sokkivaiheessa kuuluu lapsen tai nuoren perustarpeista huolehtiminen. Lasta tai nuorta autetaan saamaan yhteys hänelle läheisiin ihmisiin, annetaan tilanteesta tietoa ja huolehditaan, että hänellä on turvallinen kontakti tilanteesta eteenpäin. Lapsen tai nuoren annetaan puhua tapahtuneesta, eikä auttaja tuo esille omia ajatuksiaan tai kokemuksiaan. Tarvittaessa erilaista tietoa, neuvontaa ja ohjausta annetaan kirjallisessa muodossa, sen takia, että autettavalle ei välttämättä jää mieleensä mitään yksityiskohtaisia asioita tilanteesta. (Pohjolan- Pirhonen ym. 2007, 20.)

Sokkivaiheessa autettavalla on valtava tarve puhua tapahtuneesta. Tässä vaiheessa tapahtuneen läpi käyminen yhä uudelleen auttaa. Tärkeintä on antaa lapsen sekä nuoren puhua eikä puheeseen tarvitse juurikaan puuttua muutoin kuin esittämällä tapahtuneesta tarkentavia kysymyksiä. (Saari 2003, 143.) Toiminnalliset välineet toimivat vuorovaikutuksen käynnistäjänä ja niiden tavoitteena on helpottaa lasta tai nuorta tunnistamaan ja kertomaan omista tunteistaan. Välineet vähentävät työntekijän omia tulkintoja lapsen ja nuoren kokemuksista, ajatuksista ja tunteista. (Möller 2004, 30- 31.) Olennaista on muistaa, että autettava tarvitsee ennen kaikkea kuuntelijaa. Jossain tilanteissa lapsi tai nuori ei halua puhua, jolloin on erityisen tärkeää yrittää saada hänet avautumaan ja jakamaan kokemuksensa. Sokkivaiheessa kosketuksella pystytään viestimään paljon tehokkaammin ja aidommin välittämistä ja jakamista kuin sanoilla. Kosketus tuo turvaa, ilmaisee myötätuntoa ja hyväksyntää sekä rauhoittaa. (Saari 2003, 145- 146.) Sokkivaiheessa on tärkeää, että joku huolehtii, rauhoittaa, kuuntelee ja vastaa kysymyksiin rehellisesti sekä on läsnä (Ruishalme & Saaristo 2007, 66- 67; Saari 2003, 42- 50). Työskenneltäessä lasten tai nuorten kans-

sa ei voida sivuttaa heidän tunteitaan, koska silloin häneltä viedään osa hänen kokemusmaailmastaan ja todellisuudesta (Möller 2004, 32).

Reaktiovaiheen tuki

Reaktiovaiheessa lapsi sekä nuori tulee vähitellen tietoiseksi tapahtumista ja sen merkityksestä itselle ja omalle elämälleen. Reaktiovaihe on aktiivista tapahtuman, tunteiden, reaktioiden ja ajatusten käsittelyä. (Saari 2003, 153.) Reaktiovaiheessa sokin puuduttamat reaktiot vapautuvat sekä fyysisesti, että psyykkisesti. Vähitellen lapsi ja nuori alkaa palata yhteyteen tunteidensa kanssa, ellei tapahdu voimakasta traumatisoitumista. Tapahtuneen todellinen merkitys alkaa avautua. (Palosaari 2007, 100- 101.) Reaktiovaiheessa äkillisen trauman kokenutta lasta sekä nuorta voidaan auttaa luomalla luottamuksellinen ja turvallinen kontakti kriisin kokeneeseen henkilöön, kuuntelemalla hänen tunteita, ajatuksia ja reaktioita tapahtuneesta sekä varautumalla ja hyväksymällä hänen aggressiivisuutensa. (Saari 2003, 53- 56, 59- 60.)

Keskeisin auttamismenetelmä reaktiovaiheessa on ryhmämuotoinen psykologinen jälkipuinti eli debriefing⁵. Tavoitteina on todellisuuden kohtaaminen, reaktioiden työstäminen, sosiaalisen tuen syventäminen ja tehostaminen sekä reaktioiden normalisointi ja tuleviin reaktioihin valmistautuminen. Lähtökohtana on tapahtuneen kohtaaminen ja hyväksyminen todeksi. Traumaattiset tapahtumat aiheuttavat runsaasti psyykkisesti voimakkaita reaktioita. Reaktiot ovat työstettävä, jotta niiden voima vähenisi ja psyykkiset voimavarat vapautuisivat normaaliin käyttöön. Jälkipuinnin tehtävän on auttaa omien tunteiden ja ajatusten kohtaamisessa. Sosiaalista tukea tehostaa ja syventää ryhmässä läpi käyty tapahtuman kulku, ja sen herättämät ajatukset ja tunteet. Neljäntenä tavoitteena on tiedon välittäminen siitä, miten ihmiset yleensä reagoivat kriisissä ja miten reaktioihin tulisi suhtautua. (Saari 2003, 153- 169.) Jälkipuinti jaetaan seitsemään eri vaiheeseen, joita ovat aloitus-, fakta-, ajatus-, tunne-, oire-, normalisointi- ja päätösvaihe (Packalén 2009).

⁵ Suomessa psykologisen debriefingin käyttö edellyttää ihmissuhdeammatin perustutkintoa, koulutusta kriisi- ja katastrofityöhön ja debriefing- menetelmän käyttöön (Saari 2003, 155).

Työstämis- ja käsittelyvaiheen tuki

Kriisistä toipuminen jatkuu työstämis- ja käsittelyvaiheessa. Tämä saattaa olla hiljaista ja sisäänpäin kääntynyttä työskentelyä. Perinteisiä muotoja ovat erilaiset sururyhmät. Sururyhmien etuna on monesti sosiaalisen tuen, vertaisuuden käyttäminen toipumisen tukena. Tukiryhmissä ideana on saman kohtalon yhdistämien ihmisten yhteinen toiminta. Tukiryhmien etuna on yhteinen toiminta, mikä auttaa saamaan elämästä kiinni. (Palosaari 2007, 17- 109.) Työstämis- ja käsittelyvaiheessa voi auttaa kriisin kokenutta lasta ja nuorta olemalla tukena ja myötäelää, antaa aikaa ja kuunnella.

Vertaistukiryhmien lisäksi on olemassa erilaisia yksilöterapian mahdollisuuksia. Äkillisten kriisien yhteydessä terapiat eroavat muista terapioidista siinä, että työskentely kohdistuu esimerkiksi sijoitukseen ja sen aiheuttamiin reaktioihin. Kriisi- ja traumaterapian kesto vaihtelee, toisinaan voi riittää muutama käynti kun taas toisinaan käsiteltävien tapahtumien takaa saattaa laueta myös muita asioita ja työskentelyyn on käytettävä useampi vuosi. (Saari ym. 2009, 45-48; Palosaari 2007, 112- 113.)

Kriisityöhön ja kriisityön auttamismenetelmiin liittyy monia riskejä lasten ja nuorten kohdalla. Suurin riski on, että lapsi tai nuori ei tule kuulluksi kriisissä eikä häntä tueta olemaan yhteydessä omiin läheisiinsä eikä hän saa riittävästi ohjausta ja informaatiota tilanteestaan. Kiireellisestä sijoituksesta johtuvasta kriisistä selviytymisen riskinä voidaan pitää myös avun tarpeen riittämättömyyden tarjoamista. Riskinä on myös lapsen tai nuoren omien toiveiden, voimavarojen ja selviytymistapojen tukemisen riittämättömyys ja kuulematta jättäminen. Yhtenä riskinä on se, että työntekijä voi sekoittaa lapsen tai nuoren avun tarpeen omiin kokemuksiinsa, jolloin työntekijä ei voi enää olla avuksi lapselle ja nuorelle.

6 Kehittämishankkeen toteuttaminen

6.1 Kehittämishankkeen aikataulu ja prosessi

Kehittämishanke sai alkunsa elokuussa 2009, jolloin keskustelin kehittämishankkeen aiheesta lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan johtajan Merja Peipisen kanssa. Keskusteltuamme aihealueen valinnasta päädyimme siihen, että aihe voisi liittyä kriisityöhön ja kriisipaikkaan lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa. Olin aloittanut moniammatillisen kriisityön erikoistumisopinnot alkuvuodesta ja opintoni olivat tuolloin puolessa välissä. Merja Peipinen esitti, että kehittämishankkeessa voisi käsitellä kriisityötä, jolloin pystyisin hyödyntämään osaamistani kriisityön erikoistumisopinnoista ja jakamaan tietoa työyhteisössä eteenpäin. Mentorikseni työpaikalta lupautuivat, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan johtaja Merja Peipinen ja Siltalan osaston vastaava ohjaaja, Maiju Jussila. Huhtikuussa 2009, työyhteisöni yhteisessä kehittämispäivässä nousi työntekijöiden toiveena esille, että he haluavat tietää lisää kriiseistä, erityisesti lasten ja nuorten.

Kehittämishankkeen tarpeita säätelivät ajankohtaisuus, työelämälähtöisyys ja käytännönläheisyys. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kohteina ovat työelämän käytännöt, jotka tarvitsevat niiden muuttamista, kehittämistä ja uusien käytäntöjen luomista. (Vilkkä 2005,13.) Organisaatiossa kehittäminen lähtee usein siitä, että halutaan kehittyä ja parantaa tämän hetkistä tilannetta. Taustalla voi olla myös pelko nykytilanteen huononemisesta. (Heikkilä ym. 2008,195.) Tällöin tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tarkoituksena on pyrkimys pulmallisten tilanteiden ratkaisemiseen ja erilaisen uuden tiedon tuottamiseen. Tavoitteena on kehittää vanhan toiminnan tilalle tai sen rinnalle uusi toimintatapa. (Seppänen ym. 2007, 24- 31, 43, 278.)

Toikko & Rantanen (2009, 155- 157, 172- 174.) ovat kirjoittaneet, että kehittämistoiminnalla saadut tulokset tulee olla asetettavissa laajempaan keskustelu-kehykseen, jolloin tavoitteena on tuottaa tietoa, josta voidaan käydä keskustelua yleisellä tasolla ja kokeilla uusissa ympäristöissä; tällöin tuotettu tieto on

toisten hyödynnettävissä ja käytettävissä. Tavoitteena on, ettei kehittämisprosessi pääty esim. hankkeen päättymiseen, vaan siinä luodut hyvät käytännöt saadaan juurtumaan arjen toiminnoiksi. Toisen asteen tuloksilla tarkoitetaan sitä, että tulokset ilmenevät esimerkiksi jalostuneena osaamisena, uudenlaisina vuorovaikutussuhteina sekä laajemmin sovellettavissa olevina malleina, menetelminä tai muunlaisina hyvinä käytäntöinä.

Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa vuonna 2007 tuotteistettiin kaikki palvelut ja sen yhteydessä oli luotu kriisipaikan prosessikuvaus (Kuvio 4). Kriisipaikan prosessikuvaus vaati kuitenkin tarkennusta ja selkeää, laadukasta sekä yhdenmukaista työskentelymallia, miten lasta tai nuorta voidaan tukea ja auttaa kriisissä. Tässä tilanteessa kehittämishankkeen tarkoituksena oli tuottaa vanhan toiminnan tilalle uusi toimintatapa.

Kehittämishankkeen toteutusvaiheet olivat:

- Marraskuussa 2009 henkilökunnalle infotilaisuus kehittämistyöstä kehittämispäivän yhteydessä
- Syyskuussa 2009 alkaen kehittämishankkeen suunnitelman tarkentaminen ja alustavan hankesuunnitelman laatiminen
- Tammikuussa 2010 hankesuunnitelman esittely työyhteisölle työpaikkapalaverissa
- Huhtikuussa 2010 henkilökunnan ideariihi kehittämispäivän yhteydessä
- Lokakuun 2010 aikana kyselyn suunnittelua sosiaalityöntekijöille
- Lokakuussa 2010 kyselyn laatiminen sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle
- Marraskuussa 2010 kyselyn lähettäminen sähköpostilla sosiaalityöntekijöille
- Joulukuussa 2010 kyselyn jakaminen työpaikkapalaverin yhteydessä lastenkodin työntekijöille
- Tammi- ja helmikuussa 2011 kriisipaikan työskentelymallin luominen
- Maaliskuussa 2011 valmiin kehittämishankkeen esittäminen

Kriittinen näkökulma ja kyseenalaistaminen ovat keskeinen osa tutkimuksellista kehittämistoimintaa. Kehittämistyössä vaaditaan kykyä tarkastella ja tunnistaa ilmiöiden taustoja, kykyä tehdä päteviä päätelmiä niiden pohjalta sekä taitoa ja halua tehdä aktiivista työtä muutoksen aikaansaamiseksi. (Heikkilä ym. 2008, 36- 37.) Kriittisessä lähestymistavassa etsitään aktiivisesti toisin toimimisen muotoja ja tapoja, jolloin yhden etenemismallin sijaan kehittämistoiminta pyritään avaamaan yhteiselle keskustelulle. Tällöin kehittämistoiminnan keskeiseksi sisällöksi nousee monimuotoinen dialogi. (Toikko & Rantanen 2009, 47.)

Marraskuussa 2009 pidin ensimmäisen infotilaisuuden kehittämispäivän yhteydessä lastenkodin henkilökunnalle liittyen sosionomia (YAMK) opintojeni kehittämishankkeeseen. Kerroin henkilökunnalle opinnoistani ja tulevasta kehittämishankkeesta ja sen aihealueesta ja aikataulusta. Kävin keskustelua kriisityön kehittämisestä työntekijöiden kesken. Kävimme keskustelua myös mahdollisen koulutuspäivän järjestämisestä henkilökunnalle liittyen kriiseihin ja kriisityön auttamismenetelmiin.

Tammikuussa 2010 esittelin koko työyhteisön yhteisessä työpaikkapalaverissa alustavan hankesuunnitelman lastenkodin henkilökunnalle. Samassa yhteydessä sovimme huhtikuussa 2010 pidettävästä kehittämispäivästä. Kerroin, että kehittämispäivän yhteydessä on tarkoitus idearaihimenetelmää hyödyntäen kerätä lastenkodin henkilökunnan mielipiteitä, ajatuksia ja tietoa kriisityöstä liittyen kehittämishankkeeseen. Alustavasti työpaikkapalaverissa oli puhetta työyhteisöni kanssa, että syksyllä 2010 järjestettäisiin toinen kehittämispäivä, jonka yhteydessä pidettäisiin mahdollinen koulutus, liittyen kriisityöhön. Sovimme, että syksyn kehittämispäivän yhteydessä jatkaisimme työskentelyä työskentelymallin luomiseksi kriisipaikalle Siltalan osastolle.

Uudenlainen avoimempi rooli ja tehtävä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa luovat vaateita kehittämistyön toimenpiteille ja erityisesti sovellettaville menetelmille. Kehittämistoiminnassa sovelletaan moninaisia keinoja ja käytäntöjä, jotka ovat tyypillisesti tiettyihin tilanteisiin ja käyttöyhteyksiin ankkuroituneita. Kehittämismenetelmien erityisyys liittyy niiden vahvaan käyttösuhteeseen.

(Seppänen ym. 2007, 16.) Olen kokeilunhaluinen, joten siitä syystä halusin keilla uutta kehittämismenetelmää kehittämishankkeen toteuttamisessa.

Henkilökunnan kehittämispäivässä huhtikuussa 2010 kokosin henkilökunnan mielipiteitä ja ajatuksia ideariihimenetelmällä liittyen kriisipaikan työskentelymalleja ja tulevaa koulutuspäivän sisältöä varten. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnan kriisityön tietojen kartoittaminen ennen koulutuksen järjestämistä koettiin tärkeäksi, jotta tulevan koulutuksen sisältö vastaa henkilökunnan ja lastenkodin kehittämistarpeita. Kysyin henkilökunnalta toiveita tulevan koulutuspäivän suhteen sekä heidän koulutustarpeistaan. Kehittämistoiminnassa pyritään sitouttamaan tärkeimmät sidosryhmät mukaan prosessin suunnittelu- ja valmisteluvaiheesta lähtien aina päätöksentekoon asti. Sitouttamiseen voidaan vaikuttaa johtamis- ja organisointitapojen lisäksi myös työhönjauksen ja koulutuksen avulla. (Toikko & Rantanen 2009, 90, 94.) Koin henkilökunnan mukaan ottamisella olevan merkitystä heidän sitoutumisessaan kehittämishankkeeseen. Tärkeänä pidin sitä, että henkilökunta oli aktiivisessa roolissa koko kehittämishankkeen ajan.

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa korostuu lisäksi konstruktivisuus, jolloin eri toimijoiden ajatellaan näkevän kehittämisen tarpeet ja tavoitteet eri tavoin. Siinä tieto on myös koko ajan täydentyvää ja tarkentuvaa ja sitä tuotetaan prosessimaisesti. Dialogin avulla pyritään avaamaan erilaisia ja ristiriitaisiakin näkemyksiä, jolloin voidaan löytää vastauksia yhteisiin kysymyksiin. Vaikka riippumattomuus onkin tutkimuksen keskeinen ihanne, joudutaan siinä aina myös kysymään, kenen intressiä se palvelee. (Toikko & Rantanen 2009, 44, 161- 166.) Kehityksen edellytyksenä on avoin ja vapaa keskusteluympäristö, jossa periaatteessa kaikilla on samanlaiset mahdollisuudet vaikuttaa (Heikkilä ym. 2008, 32). Henkilökunnan kanssa keskusteleminen aiheesta hyvissä ajoin ennen tulevan syksyn koulutustilaisuutta ja kehittämispäivää ohjasi heidän ajatteluaan myös kehittämistyön tekemisen vaiheissa. Henkilökunnan osallistuminen koulutuspäivän suunnitteluun järjestyi Kaarisillan kehittämispäivässä 14.4. 2010, jolloin selvitin henkilökunnalta aihepiiriin liittyvää tietoutta, toiveita ja odotuksia kriisityöstä sekä lapsen ja nuoren tukemisesta ja auttamisesta kriisissä.

Syksyllä 2010 minulla oli tarkoitus järjestää kehittämisspäivän yhteydessä kriisi-työn koulutusta lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnalle. Samassa yhteydessä oli tarkoitus luoda lastenkodin henkilökunnan kanssa tupla-tiimitekniikkaa hyödyntäen kiireellisiä sijoituksia varten Siltalan osaston kriisipaikalle työskentelymalli lasten ja nuoren auttamiseksi kriisissä. Syksyn aikana ei työntekijä vähyys vuoksi, voitu järjestää sovittua kehittämis- ja koulutuspäivää. Keskustelin työpaikallani mentorini ja lastenkodin johtajan Merja Peipisen kanssa asiasta ja päädyimme yhdessä siihen vaihtoehtoon, että teetän kyselyn sekä lastenkodin henkilökunnalle että seutukuntien sosiaalityöntekijöille liittyen kehittämishankkeeseen.

Lokakuussa 2010 lähdin suunnittelemaan seutukuntien sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle suunnattua kyselyä ja saatekirjettä. Ensimmäiseksi ryhdyin laatimaan kyselyyn liittyvää saatekirjettä. Saatekirjeiden laatimiseen sain apua mentoriltani Maiju Jussilalta sekä kahdelta lastenkodin työntekijältä. Lisäksi hyvä ystäväni auttoi saatekirjeiden viimeistelyssä. Saatekirjeen valmistuttua lähdin miettimään kysymyksiä varsinaiseen kyselyyn. Kysymysten suunnittelussa ja laatimisessa sain apua mentoriltani Maiju Jussilalta ja työpaikkani työntekijöiltä sekä hyvältä ystävältäni. Lähetin kyselyn sähköpostitse seutukuntien sosiaalityöntekijöille marraskuussa 2010 ja joulukuussa 2010 jaoin kyselyn työpaikkapalaverin yhteydessä lastenkodin henkilökunnalle.

Tammi ja helmikuussa 2011 aloitin työskentelymallin suunnittelemisen seutukuntien sosiaalityöntekijöiltä ja lastenkodin henkilökunnalta kyselyistä saatujen vastausten perusteella. Työskentelymallin luomisessa hyödynsin myös omaa erikoistumiskoulutustani moniammatillisen kriisityön opinnoista ja Eija Vikmanin luomaa lapsilähtöistä kriisityön mallia. Työskentelymalli sisältyy lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan, Siltalan osastolle aiemmin luodun kriisipaikan prosessikuvauksen sisälle. Kriisinpaikan työskentelymallin lähtökohtana on lapsilähtöisyys lastensuojelussa ja kriisiauttaminen.

6.2 Lastenkodin henkilökunnan ideariihi

Kehittämishanketta koottavaa aineistoa varten päädyin hyödyntämään ideariihitekniikkaa. Koin, että tekniikka on kehittämishankkeen kannalta otollinen tiedon keruu menetelmä työskentelymallin luonnissa lastenkodin kriisipaikalle. Tavallisesti kehittämismenetelmät nojaavat oletukseen siitä, että asianomaisella menetelmällä saadaan aikaan tavoiteltuja ja toivottuja tuloksia (Seppänen ym. 2007, 21).

Kehittämishankkeen aineistoa keräsin huhtikuussa 2010 Kaarisillan henkilökunnalta tiimityöskentelyn avulla toteutettavalla ideariihi-menetelmällä. Ideariihen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, mitä henkilökunta tietää kriisityöstä ja millaisia tarpeita ja toiveita heillä on koulutuksen suhteen. Kerroin henkilökunnalle aluksi kehittämishankkeen tavoitteesta ja aikataulusta. Esittelin henkilökunnalle kehittämishankkeen tavoitteen, jonka jälkeen aloitettiin tiimityöskentely. Ryhmät jakautuivat työtiimeittäin, Siltala, Kaarela ja perhetyö. Kaarisillan johtaja osallistui myös ideariihityöskentelyyn perhetyön tiimissä.

Ideariihi eli aivoriihi on menetelmä, jossa on tavoitteena tuottaa ensin mahdollisimman paljon ideoita spontaanisti ja arvioida ideat vasta myöhemmin. Menetelmää voidaan käyttää sekä käytännön ongelmien että teoreettisten ongelmien käsittelemiseen. Lähtökohtana on kysymys tai ongelmallinen tilanne, johon on olemassa monenlaisia vastauksia tai ratkaisuja. Ideariihi kannustaa aktiiviseen työskentelyyn, siinä kaikki pääsevät osallistumaan. Ideariihi innostaa luovaan ja ennakkoluulottomaan ajatteluun. Ideariihi voidaan toteuttaa joko järjestelmällisesti tai järjestäytymättömästi. Järjestelmällisessä menetelmässä kaikki osallistujat esittelevät oman ideansa vuorollaan. Järjestäytymättömässä menetelmässä ryhmän jäsenet esittävät ideansa vapaasti omassa tahdissaan. Molemmissa tavoissa on omat hyvät ja huonot puolensa, joten aivoriihen vetäjän tulee harkita osallistuvat ryhmän perusteella, kumpi tyyli on kannattavampi. (Virtuaaliyliopisto 2010.)

Menetelmä -käsitteen käyttäminen edellyttää asianomaisen menettelytavan ”eristämistä” muun muassa kontekstuaalisten tekijöiden suhteen. Tarvitaan siis

menetelmän läpinäkyväksi tekemistä, jolloin ulkopuoliset voivat tarkastella sen ominaisuuksia. Kehittämismenetelmän erityisyys liittyy sen vahvaan käyttösuhteeseen ja tarkoituksenmukaisuuteen kehittämisen näkökulmasta. Sen hyvyttä voidaan arvioida suhteessa asianomaisesta kehittämistehtävästä nostettaviin kriteereihin. (Seppänen ym. 2007, 22- 23.)

Valitsin Kaarisillan kehittämispäivässä käytettäväksi järjestäytymättömän menetelmän, koska henkilökunta on entuudestaan tuttuja toisilleen. Tällöin kaikilla työntekijöillä on mahdollisuus saada ja tuoda oma äänensä kuuluville. Tarkoituksena oli aluksi ideoida tiimeissä ja sen jälkeen tuoda ideat kaikkien nähtäville. Ideariihen ideoiden jatkotyöskentelyä ja oli tarkoitus jatkaa syksyllä 2009 pidettävässä kehittämispäivässä.

Ideariihityöskentely voidaan jakaa neljään eri vaiheeseen, joita ovat tehtävän määrittely, ideoiden keksiminen, ideoiden seulominen ja jatkokehittely sekä toteutuksen suunnittelu. Tehtävän määrittelyn vaiheessa kaikille osallistujille selvitetään, mitä on tarkoitus saada aikaan. Ideariihen vetäjä voi kertoa myös tarvittavia taustatietoja ennen varsinaisen työskentelyn aloittamista. Toisessa vaiheessa pyritään keksimään mahdollisimman paljon erilaisia ideoita, joiden ei tarvitse olla toteuttamiskelpoisia. Tämä vaihe voidaan suorittaa joko yksin pohdittuna tai ääneen esitellen. Toisten esittämiä ideoita saa vapaasti kehittää eteenpäin. Ideat kirjataan paperille, jotta ne ovat kaikkien nähtävissä. Toisessa vaiheessa ei arvioida ehdotuksia. Kolmannen vaiheen tarkoituksena on valita parhaalta tuntuvat ideat ja työstää niitä eteenpäin. Valinnat voidaan tehdä esimerkiksi keskustellen tai niin, että kukin osallistuja käy merkitsemässä omasta mielestään parhaalta tuntuvan idean. Idean eteenpäin viemisestä sovitaan viimeisessä vaiheessa. Ideariiehen voidaan lisätä vielä viides vaihe, joka on palkitsemisen vaihe. (Kauppinen ym. 2000, 214; Ideointitekniikat 2010.)

Aloitin työskentelyn esittelemällä työntekijöille Power- Pointilta viisi eri kysymystä, saadakseni tietoa työntekijöiltä liittyen kriisityöhön ja kehittämishankkeeseen. Valitsin kysymyksiä esitettäväksi viisi, jotta henkilökunta jaksoi keskittyä tiimeissä vastaamaan esittämiini kysymyksiin. Kutakin kysymystä kohden oli varattu vastausaikaa noin viisi minuuttia. Päätin työskentely kunkin kysymyksen kohdal-

la silloin, kun se oli tarpeellista. Luin annetut kysymykset järjestyksessä ja tarkensin kysymyksiä tarvittaessa. Kukin ryhmä kirjasi vastauksensa paperille ja numeroivat vastauspaperit, viimeisen kysymyksen jälkeen keräsin vastauspaperit heiltä pois.

1. Mitä ajatuksia kriisityö sinussa herättää?
2. Mitä tiedollisia tarpeita tai odotuksia sinulla on kriisityön suhteen?
3. Millaisia kriisejä kaarisillassa asuvilla lapsilla ja nuorilla on?
4. Millä tavoin kriisissä olevaa lasta/ nuorta voidaan auttaa ja tukea?
5. Miten tulisi toimia kriisissä olevan lapsen ja nuoren auttamiseksi?

Ensimmäiseksi kysyin lastenkodin henkilökunnalta vapaamuotoisesti ajatuksia, joita kriisityö heissä herättää. Jokainen ryhmä nimesi kriisityöhön liittyviä kokemuksia ja ajatuksia. Erityisesti korostuivat miten toimia lapsen ja nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi kriisin hetkellä, jolloin lapsi tai nuori on vaikeassa tilanteessa. Kriisityö liitettiin työntekijän ammattitaitoon auttaa lasta ja nuorta, vaikeisiin asiakastilanteisiin ja työntekijän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Vastaajat kokivat, että kriisityö on vaativaa ja liittyy työntekijän herkkyyteen ja rauhallisuuteen tehdä kriisityötä. Vastauksista nousi näkemys kriisityön yllättävyydestä ja moniammatillisuudesta sekä elämänhallinnasta. Vastaajat kokivat, että kriisityössä tarvitaan toimintamallia miten toimia oikein. Vastauksissa pohdittiin myös kriisityön vakavuutta ja työntekijöiden nopeaa toimintaa avun antamiseksi lapselle sekä nuorelle. Ensimmäisestä vastauksesta voidaan päätellä, että henkilökunnalla on yleisellä tasolla käsitys kriisityöhön liittyvistä asioista, mutta ajattelua tuli vielä syventää ja tarkentaa kyselyn muodossa.

Toisessa kysymyksessä kartoitin henkilöstön tiedollisia tarpeita ja odotuksia kriisityön suhteen. Vastauksista kävi ilmi, että henkilökunta kaipaa selkeää yhtenäistä työskentelymallia kriisityön tekemiseen lastenkodissa. Käsitteet kriisityö, akuuttikriisityö ja trauma sekä näiden väliset suhteet vaikuttivat olevan hen-

kilökunnalle epäselviä. Jokainen ryhmä toivoi tietoa siitä, miten kriisin eri vaiheet voi tunnistaa ja hoitaa sekä miten kriisissä olevaa lasta ja nuorta voidaan tukea ja auttaa. Nämä ajatukset nousivat vastauksissa päällimmäisinä. Kaiken kaikkiaan vastausten mukaan henkilökunta toivoi yhtenäistä työskentelymallia lapsen ja nuoren tukemisessa kriisitilanteessa, auttamista kriisin ratkaisussa ja läpi käymisessä. Vastauksista huomasin asian olevan ajankohtainen ja henkilöstö koki sen koskettavan myös heitä.

Kolmanneksi pyysin tiimejä kertomaan, minkälaisia kriisejä lastenkodin lapsilla ja nuorilla on. Tiimit nimesivät lapsen ja nuoren perheen sisäiset ongelmat, koulun käymisen ja ihmissuhteet. Esille nousivat myös lapsen ja nuoren identiteettikriisit, suuret menetykset ja hylätyksi tulemisen. Tiimit toivat esille, että väkivallan kokemukset, kiintymyssuhteen kriisit, huostaanotto ja kiireellinen sijoitus ovat lapsilla ja nuorilla olevia kriisejä. Tiimit toivat esille vastauksissaan myös parisuhdekriisit, sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat.

Neljänneksi tiimit nimesivät, millä tavoin kriisissä olevaa lasta tai nuorta voidaan tukea ja auttaa. Tiimien vastauksissa esille nousi ympäristön turvaaminen, työntekijän oleminen saatavilla ja läsnä sekä lisäävun piiriin ohjaaminen. Vastaajat kokivat, että heidän tulee välittömästi reagoida, pysähtyä miettimään tilannetta ja hahmottaa tilannetta yhdessä lapsen sekä nuoren kanssa. Tiimit vastasivat, että lasta ja nuorta tulee tukea, hänen rinnalla tulee elää kriisin ajan. Työntekijän tulee seurata lapsen tai nuoren vointia, työskennellä moniammatillisesti ja ohjata häntä tarvittaessa esimerkiksi lääkäriin. Työntekijän kykyä ja rohkeutta ottaa asiat puheeksi pidettiin tärkeänä. Tiimit pitivät tärkeänä lapsen ja nuoren itsenäisen toiminnan tukemista, lasta ja nuorta seuraten, kontaktien harventamista pikkuhiljaa, mutta eivät häviä kokonaan. Kriisin eri vaiheissa työskentelemisessä nähtiin vaihtoehtoina myös kuunteleminen ja keskustelut, rauhallisuus, myötäeläminen, kriisin realisoiminen ja peilinä toimiminen lapselle ja nuorelle.

Viimeisenä kysyin ajatuksia siitä, miten tulisi toimia kriisissä olevan lapsen ja nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi. Vastauksissa korostui tilanteen miettiminen rauhassa ja miten toimia ammatillisesti. Tiimit toivat esille asiakaslähtöisen työskentelyn lasta ja nuorta kunnioittaen. Tärkeänä pidettiin, sitä, että työntekijä

ei itse mene lapsen tai nuoren kriisin mukaan. Tiimit korostivat laadittujen toimintaohjeiden noudattamista, maalaisjärjen käyttöä, ammatillisuutta ja lapsen sekä nuoren tukemista ja hänen rinnalla kulkemista.

Saatujen vastausten perusteella oli havaittavissa, että henkilökunnalla oli jonkin verran tietoa kriisityöstä. Tietoa oli enemmän kuin kehittämishanketta aloittaessa ajattelin. Henkilökunnan vastukset olivat varmoja ja heillä oli osittain selkeä käsitys kriisityöstä ja kriisityön auttamismenetelmistä. Kehittämispäivän tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi saatujen vastausten pohjalta heillä olevien tietojen vahvistaminen ja osoittaminen oikeiksi sekä työskentelymallin laatiminen kiireellisenä sijoituksena kriisipaikalle tulleita lapsia ja nuoria varten.

6.3 Sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle tehty kysely

Kehittämishankkeen toiseksi tiedonkeruumenetelmäksi valitsin kyselyn laatimisen, koska sen avulla sain mielestäni kerättyä tarvittavat tiedot kriisityön työskentelymallin luomiseksi kriisipaikalle. Kyselyn avulla halusin saada vastauksia sosiaalityöntekijöiden ja lastenkodin henkilökunnan tietämyksestä ja ajatuksista kriisityöstä ja kriisipaikan työskentelymallista. Kyselylomaketta voidaan pitää tavallisimpana määrällisessä tutkimusmenetelmässä käytettynä aineiston keräämistapana (Vilkkä 2005, 73). Kyselyä voidaan pitää laajimmin levinneenä muotona hankkia sellaista aineistoa, joka kuvaa muun muassa laajojen joukkojen käsityksiä, mielipiteitä, asenteita. Kyselyt soveltuvat parhaiten erilaisten käytänteiden, tilanteiden ja olosuhteiden kartoitukseen sekä vertailujen tekemiseen. (Anttila 1998.) Käyttämäni kyselyn muotona olivat avoimet kysymykset, jotka kuuluvat ns. survey-tutkimukseen. Surveytä käytetään muun muassa vastaajien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistoa kerätään standardoimalla eli kysymykset esitetään kaikille vastaajille täsmälleen samanlaisina. (Hirsjärvi ym. 2009, 193.)

Ennen varsinaisen kyselyn laatimista suunnittelin ja laadin kyselyä koskevan saatekirjeen kyselylomakkeen yhteyteen liitettynä sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle lähetettyyn kyselyyn. Saatekirjeessä kerroin kyselyn tarkoituksesta ja syystä kerätä tietoa heiltä (Liite 1 & 2). Kiinnitin huomiota erityisesti saatekirjeen selkeyteen, sisältöön, ulkoasuun ja kieleen. Näytin saatekir-

jettä kehittämishankkeen mentorille Maiju Jussilalle ja kahdelle lastenkodin työntekijälle sekä hyvälle ystävälleni. Muotoilin ja parantelin saatekirjettä mento- riltani ja työntekijöiltä sekä ystävältäni saamieni vinkkien mukaisesti. Kyselylo- makkeeseen liitetty saatekirje on suunnattoman tärkeä dokumentti hankkeen onnistumisen ja myös aineiston mahdollisen uudiskäytön kannalta. Tietojen ke- rääjä on velvollinen selittämään kyselyn kohteelle syyt tietojen keräämiseen, tämän lisäksi hänen on selvitettävä kokoamiensa tietojen käyttötarkoitus. Saa- tekirjeiden sisältöön, ulkoasuun ja kieleen kannattaa siis kiinnittää erityistä huomiota. Saatteen tulee herättää luottamusta ja vastausmotivaatiota. (Kvanti- MOTV 2011a.)

Kyselylomakkeen ulkoasun selkeys ja kohtuullinen pituus ovat erittäin tärkeitä sekä vastaajalle että myöhemmin tietojen tallentajalle. Ylipitkä kysely karkottaa vastaamishalun. Postikyselyissä keskimääräisen vastausajan ei tulisi ylittää 15- 20 minuuttia. Jotta vastaaja ja tiedon tallentaja huomaavat kaikki kysymykset, on lomakkeen taitto syytä tehdä pääsääntöisesti siten, että kysymykset etene- vät ylhäältä alaspäin. (KvantiMOTV 2011b.) Laatimassani kyselylomakkeessa kiinnitin huomiota lomakkeen yleisilmeeseen, kysymysten selkeyteen, kysymys- ten määrään ja selkeään lomakkeeseen. Kyselyä suunnitellessani päädyin sii- hen että kysymykset etenivät numero järjestyksessä ylhäältä alaspäin. Näin kysymykset erottuivat toisistaan selkeästi. Kyselylomaketta laatiessa kannattaa pyrkiä tiiviiseen ja pienehköllä, mutta selkeällä kirjasimella tehtyyn lomakkee- seen. Kysymykset pitää erottaa toisistaan selkeästi, esimerkiksi viivoin tai laati- koimalla. (KvantiMOTV 2011b.)

Hyvän ja toimivan kyselylomakkeen laatiminen saattaa viedä aikaa ja vaatia kyselyn teettäjältä monenlaista tietoa ja taito. Kyselylomakkeen laatiminen on monivaiheinen prosessi, joka alkaa asioiden nimeämisestä, lomakkeen raken- teen muotoilusta, kysymysten muotoilusta, lomakkeen testauksesta sekä sen rakenteen ja kysymysten muokkaamisesta ja loppuu toimivaan ja hyvin laadit- tuun kyselylomakkeeseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Kyselylomakkeen kysy- mysten laatiminen vei aikaa, sillä olin päättänyt laatia kyselylomakkeen kysy- mykset avoimina. Halusin saada tietoa ja tuoda sosiaalityöntekijöiden ja lasten-

kodin henkilökunnan ajatuksia esille laaditun kyselyn avulla, enkä teettä kyselyä ennalta annettujen vastausvaihtoehtojen pohjalta.

Hirsjärven ym. (2009, 202- 204.) mukaan, kun kyselylomakkeen teossa käytetään apuna lomakkeen esitestausta, voidaan kyselylomaketta vielä tarkistaa ja kysymysten muotoilua korjata. Kyselylomaketta laatiessani päätin esitestata ja tarkistuttaa kyselylomakkeen ennen sen lähettämistä sosiaalityöntekijöille ja jakamista lastenkodin henkilökunnalle. Näytin kyselylomakkeen lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa Siltalan osaston työntekijöille ja vastaavalle ohjaajalle sekä Kaarelan osaston vastaavalle ohjaajalle ja hyvälle ystävälleni. Saamieni korjausehdotusten perusteella muokkasin kyselyä vaihtamalla kysymysten järjestystä ja selventämällä kysymyksiä, viimeiseen muotoonsa ennen sen lähettämistä seutukuntien sosiaalityöntekijöille ja jakamista lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan henkilökunnalle.

Kyselylomakkeen kysymykset koostuivat seitsemästä avoimesta kysymyksestä, sillä ne sallivat ja antavat vastaajille mahdollisuuden kertoa omin sanoin, miten kriisissä olevaa lasta ja nuorta voidaan tukea ja auttaa lastenkodissa. Samalla vastaajat pystyivät osoittamaan tietämyksensä aiheesta ja siitä, mikä heidän mielestään on keskeistä ja tärkeää (Hirsjärvi ym. 2009, 201).

Sosiaalityöntekijöille suunnatusta kyselystä (Liite 1) voidaan käyttää nimitystä postikysely. Lähetin seutukuntien sosiaalityöntekijöille suunnatun kyselyn sähköpostitse marraskuussa 2010. Vastaus aikaa sosiaalityöntekijöillä oli kaksi viikkoa. Kaksi viikkoa oli mielestäni sopiva aika, tällöin sosiaalityöntekijöillä oli riittävästi aikaa perehtyä ja vastata kyselyyn. Määräaikaan mennessä sain vastauksia yhteensä kolme kappaletta. Kyselyitä olin lähettänyt yhteensä 10 kappaletta. Postikyselyissä joudutaan normaalisti lähettämään myös vastausmuistutuksia kyselyyn kuuluville henkilöille, koska ensimmäiseen kyselykierrokseen vastanneiden määrä ei tavallisesti kohoa tarpeeksi suureksi (KvantiMOTV 2011a). Lähetin sosiaalityöntekijöille vastausmuistutuksen ja annoin lisää aikaa kyselyyn vastaamiseen viikon. Viikko lähettämästäni ensimmäisestä vastausmuistutuksesta olin saanut vastauksia lisää kolme kappaletta. Päätin lähettää vielä kerran vastausmuistutuksen kyselyineen sosiaalityöntekijöille, jotka eivät

vielä olleet vastanneet kyselyyn, vastausaikaa annoin lisää yhden viikon. Neljän viikon kuluttua varsinaisen kyselyn lähettämisestä en ollut saanut enää yhtään vastausta. Kymmenestä sosiaalityöntekijöille lähetetystä kyselystä kuusi vastasi kyselyyni.

Lastenkodin henkilökunnalle teettämästäni kyselystä (Liite 2) käytetään tarkennettua nimitystä kontrolloitu kysely, joita on kahdenlaisia. Kyselyn muodosta, jota itse käytin, käytetään nimitystä informoitu kysely. Informoitu kysely tarkoittaa sitä, että kyselyn laatija käy viemässä kyselyn paikan päälle, jossa valittu kohdejoukko on henkilökohtaisesti tavoitettavissa. (Hirsjärvi ym. 2009, 196-197.) Hirsjärven ym. (2009, 197) mukaan kyselyn jakajan tulisi kyselylomakkeet jakaessaan kertoa kyselyn tarkoituksesta, selostaa kyselystä ja vastata kyselyä liittyviin kysymyksiin. Jakaessani kyselylomakkeet koko lastenkodin yhteisessä palaverissa joulukuussa 2010 kerroin samassa yhteydessä kyselyyn osallistuville henkilöille kyselyn tarkoituksesta, joka kävi myös ilmi kyselyn mukana olleesta saatekirjeestä (Liite 2) Vastausaikaa lastenkodin henkilökunnalla kyselyn täyttämiseen oli kaksi viikkoa. Jaoin kyselyn työpaikkapalaverin yhteydessä, koska silloin lastenkodin henkilökunnasta lähes kaikki olivat paikalla. Niille työntekijöille, jotka eivät osallistuneet työpaikkapalaveriin, annoin kyselyn henkilökohtaisesti pidetyn palaverin jälkeen seuraavana kahtena päivänä.

Kyselyitä jaoin lastenkodin henkilökunnalle yhteensä 16 kappaletta. Määräaikaan mennessä sain vastauksia yhteensä kuusi kappaletta. Muistutin suullisesti niitä työntekijöitä kyselystäni, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn määräaikaan mennessä ja annoin heille lisää aikaa viikon ajan vastata kyselyyn. Suullisen muistutuksen jälkeen viikon kuluessa sain vastauksia lisää seitsemän kappaletta. Yhteensä lastenkodin henkilökunnasta teettämäni kyselyyn vastasi 11 henkilöä. Lastenkodin 16 työntekijästä viisi jätti vastaamatta kyselyyn. Vastaajat vastasivat kyselyyn omalla ajallaan ja palauttivat kyselyt lastenkodissa olevaan lokerikkooni, josta olin sopinut ne noutavani. Kuten Hirsjärvi ym. (2009, 197) on kirjoittanut, informoidun kyselyn vastaajat joutuvat vastaamaan ja täyttämään kyselyn omalla ajallaan ja palauttamaan sen ennalta sovittuun paikkaan.

6.4 Sosiaalityöntekijöille suunnatun kyselyn vastaukset

Aloitin seutukuntien sosiaalityöntekijöille lähetetyn kyselyn vastausten purkamisen tammikuussa 2011. Hirsjärven ym. (2009, 223) mukaan kyselyn aineistoa on hyvä ryhtyä purkamaan heti, kun se on saatu kerätyksi, sillä tässä vaiheessa aineisto vielä inspiroi kyselyn laatijaa ja aineistoa voidaan täydentää ja selventää helposti, mikäli siihen vielä on tarvetta.

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyin sosiaalityöntekijöiltä millä tavoin heidän mielestä lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa tulisi tukea kriisissä olevaa lasta sekä nuorta. Sosiaalityöntekijät toivat vastauksissaan esille, että kriisissä oleva lapsi ja nuori tarvitsee selkeää ohjausta siihen, miten missäkin tilanteessa tulee toimia. Kriisissä oleva lapsi ja nuori voi unohtaa aivan yksinkertaisimmatkin toimintatavat kriisin keskellä. Henkilökunnalla tulisi olla psykiatrasta osaamista, koska mielenterveysongelmat ovat selvästi kasvava ongelma asiakaskunnassa. Lisäksi sosiaalityöntekijät korostivat työntekijöiden kykyä kuunnella lasta ja nuorta ja ottaa vastaan hänen tunteensa. Häntä tulee auttaa eteenpäin myös toiminnan kautta, arjen rutiinien myötä. Kaarisillan henkilökunnan tulee tarjota turvallinen, rauhallinen ja perheelle sopiva fyysinen tila. Vastauksista kävi myös ilmi, että lastenkodissa tulee olla riittävä työntekijäresurssi, jotta asiakkaalla on mahdollisuus saada henkilökunnan tuki. Sosiaalityöntekijät nimesivät, että työntekijällä tulee olla riittävät tiedot ja taidot tunnistaa kriisissä oleva lapsi ja nuori sekä kriisin läpikäymisen vaiheet. Lastenkodissa kriisissä olevalle lapselle sekä nuorelle tulisi tarjota mahdollisuus purkaa kriisiin liittyviä tunteita ja kokemuksia rauhassa mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. Työntekijällä tulisi olla käytettävissä riittävästi aikaa lapselle ja nuorelle. Sosiaalityöntekijät pitivät tärkeänä työntekijän passiivista roolia aluksi vain kuunnellen, läsnä ollen ja ymmärtämystä tarjoten.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin sosiaalityöntekijöiltä, miten Kaarisillassa tulisi toimia kriisissä olevan lapsen tai nuoren auttamiseksi. Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että henkilökunnalta vaaditaan selkeää ja yksinkertaista tilanteen mukaista toimintaa ja ohjausta. Vastauksista ilmeni, että Kaarisillassa tulisi olla perheterapeuttisen ja psykiatrisen koulutuksen saanut ohjaaja. Lapsiin ja nuoriin

tulisi kiinnittää erityisesti huomioita, järjestää heille leikkiä, liikuntaa ja yhdessä-oloa jutusteluineen, satuja, tarinoita yms. Lähiverkoston mukaan ottaminen toisi lisääpua lapsille ja nuorille. Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että henkilökunnan tulee kartoittaa muun viranomais- ja auttajaverkoston mahdollisuudet auttaa asiakasta, esimerkiksi oikea-aikainen ohjaaminen psykiatriaan. Lisäksi sosiaalityöntekijät toivoivat strukturoitua malli mitä asioita lapsen ja nuoren kanssa käydään läpi, käytännön asiat ja psyykkinen tukeminen, sekä jatkon työstäminen. Tärkeänä pidettiin sitä, että työntekijöiden tulee olla rauhallisia, ei saa panikoida eikä hosua. Tärkeintä työntekijöiden olisi aluksi huolehtia siitä, että on turvallista, lisäksi on hyvä huolehtia perustarpeista (esimerkiksi ruokailut) ja lasten hoidosta jos vanhempi on kriisissä. Vastauksista nousi esille myös keskusteluavun tarjoaminen tilanteen läpikäymiseksi ja turvallisuudentunteen lisäämiseksi. Tärkeänä pidettiin kutsua koolle mahdollisimman nopeasti lapsen ja nuoren lähiverkosto. Esille vastauksista tuli henkilökohtaisen asiakassuunnitelman laatiminen lapselle ja nuorelle. Lisäksi työntekijöiden tulee kartoittaa avuntarve.

Kolmas kysymys koski sitä, miten Kaarisillassa tulisi auttaa kriisissä olevaa lasta ja nuorta kriisin läpikäymisessä. Sosiaalityöntekijät korostivat erityisesti lapsen ja nuoren huomioimista, järjestää heille leikkiä, liikuntaa ja yhdessä-oloa jutusteluineen, satuja, tarinoita ja piirtämistä. Vastausten perusteella lähiverkoston mukaan ottaminen toisi lisääpua asiakkaalle. Sosiaalityöntekijöistä osa oli sitä mieltä, että aktiivinen asian työstäminen voisi olla psykiatrian vastuulla. Tärkeänä pidettiin keskusteluapua ja aikaa. Hyvänä sosiaalityöntekijät pitivät sitä, että lapselle ja nuorelle voitaisiin nimetä joku työntekijä työskentelemään asiakkaan kanssa. Vastauksista kävi ilmi, että lapsi ja nuori tulee tarvittaessa ohjata psykiatriaan tai perheneuvolaan saamaan apua. Sosiaalityöntekijä koordinoi apua ja pitää langat käsissä, hänen kanssaan tehdään suunnitelma asiakkaan tarvitsemista jatkotoimenpiteistä. Kyselyn vastauksista esille tuli luoda tarvittavat yhteydet tarvittavan avun saamiseksi eri viranomaisiin. Tärkeänä pidettiin tilanteen selvittämistä monipuolisesti, muun muassa koulunkäynnin sujuminen. Sosiaalityöntekijät toivoivat tiiviistä yhteydenpitoa sosiaalitoimeen, myös

jatkossa. Tärkeänä pidettiin myös muiden tukipalvelujen, selvittelyä ja sitoutumista niihin.

Neljännessä kysymyksessä kysyin sosiaalityöntekijöiltä miten Kaarisillassa tulisi auttaa lasta ja nuorta kriisin ratkaisussa. Tärkeimpänä tehtävänä sosiaalityöntekijöiden mielestä on asiakkaan kuunteleminen ja tarvittaessa ohjaaminen oikean palvelun piiriin. Lisäksi vastauksista ilmeni erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen yhdessä ja käytännön asioiden järjestelyä yhdessä. Vastauksissa mainittiin tarvittavien yhteyksien luominen ja tarvittavan avun saaminen eri viranomaisilta. Sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että lasta ja nuorta tulisi auttaa kriisin ratkaisussa yksilö- ja tapauskohtaisesti, lapsen sekä nuoren vahvuuksien kautta. Esille tuli myös, että Kaarisillan työntekijöiden tehtävänä ei ole ottaa aktiivista roolia kriisin ratkaisussa esimerkiksi tilanteessa, jossa taustalla on perheväkivaltaa.

Kyselyssä halusin myös selvittää sosiaalityöntekijöiden mielipiteitä siitä, mikä kriisipaikan toiminnassa on heidän mielestä toiminut. Sosiaalityöntekijät nimesivät sen, että lapsi ja nuori on aina päässyt kriisipaikalle. Kaarisillan kriisipaikkojen huoneistoa ja tiloja pidettiin hyvänä. Kaarisillasta on aina löytynyt paikka nopeasti ja joustavasti, silloin kun on ollut tarvetta. Lapsi tai nuori on saanut turvapaikan ja huolenpitoa. Yhteydenpito sosiaalityöntekijöihin on ollut riittävää. Kaarisillan toiminta on ollut itsenäistä ja toimivat edelleen itsenäisesti. Alkuseuranta on ollut nopeaa toimintaa.

Halusin myös tietää ja selvittää kyselyllä, mikä kriisipaikan toiminnassa ei ole toiminut. Sosiaalityöntekijät nimesivät, että kriisissä oleva asiakas jää helposti yksin. Lisäksi henkilökuntaresursseja pidettiin puutteellisina. Perhetyön ja Siltilän työntekijöiden työnjakoa pidettiin jossain tapauksissa epäselvänä. Osa sosiaalityöntekijöistä koki, että lapsen ja nuoren tilannetta sekoittamassa on välillä ollut ehkä turhan monta työntekijää. Esille tuli myös se, että lapsi sekä nuori on monesti hyvin avuton ja yksin. Toisaalta toivottiin tiiviimpää yhteydenpitoa sosiaalitoimeen sekä lasten ja nuorten vanhempiin.

Viimeisessä kysymyksessä selvitin sosiaalityöntekijöiden ajatuksia millaisia kehittämisideoita ja toiveita heillä on kriisipaikan palvelun suhteen. Lastenkodin henkilökunnalta toivottiin kriisityön, perheterapian ja psykiatrian koulutusta, yhteistyön kehittämistä muiden auttajatahojen kanssa, esimerkiksi psykiatrian akuuttiryhmä kanssa. Tärkeänä pidettiin mahdollisimman pian pidettävää yhteisneuvottelu, jossa olisi edustajat lastensuojelusta, perhetyöstä ja siltalasta ja jossa sovittaisiin tavoitteet ja vastuut. Lisäksi toivottiin tiedotusta toiminnasta ja palveluista, onko paikkoja vapaana ja onko niitä riittävästi.

6.5 Kaarisillan henkilökunnan kyselyn vastaukset

Joulukuussa 2010 lastenkodin henkilökunnalle laatimani kyselyn vastausten purkamiseen ryhdyin tammikuussa 2011. Kyselyn kysymykset olivat samat sekä sosiaalityöntekijöille, että lastenkodin henkilökunnalle. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyin lastenkodin henkilökunnalta millä tavoin heidän mielestä lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa tulisi tukea kriisissä olevaa lasta ja nuorta. Henkilökunta toi omissa vastauksissaan esille, että omahoitajalle järjestettäisiin mahdollisuus jutella nuoren ja hänen perheensä kanssa asiakassuunnitelmapalaverin lisäksi. Useimmiten lapsi ja nuori sekä vanhemmat puhuvat helpommin, kun heillä on mahdollisuus kokoontua pienellä porukalla. Työntekijöiden tulee olla johdonmukaisia ja empaattisia. Työntekijöiden tulee valaa uskoa ja kannustaa lasta ja nuorta, että asiat selviävät. Lisäksi vastauksista tuli esille asiakkaan tilanteen selvittäminen ja kartoittaminen, selvittää syyt miksi hän on joutunut lastenkotiin. Tämän jälkeen on hyvä lähteä laatimaan asiakassuunnitelmaa, joka olisi tavoitteellinen, josta tulee ilmi lapsen sekä nuoren jakaminen ja huomioon ottaminen.

Tavoitteet tulisi asettaa sopivin välein, jonka aikana seurataan, miten lapsi ja nuori on edennyt. Tärkeänä pidettiin lapsen ja nuoren kuuntelemista, tukemista, ohjausta. Työntekijöiden mielestä heidän tulee antaa lapselle ja nuorelle tilaa puhua ja näyttää tunteitaan. Työntekijöiden tulee heidän mielestä etsiä lapsen ja nuoren voimavaroja ja hyödyntää niitä. Henkilökunta korosti sitä, että lapselle ja nuorelle nimetään oma työntekijä. Vastauksista nousi esille, antaa turvaa,

ruokaa, lepoa ja läsnäoloa sekä mahdollisuus keskusteluun. Vastausten mukaan työntekijöiden tulee lisäksi auttaa käytännön arkisten asioiden järjestämisessä. Tärkeänä henkilökunta piti sitä, että lasta tai nuorta ei jätetä yksin ja hänelle tarjotaan fyysistä ja psyykkistä ensiapua.

Toisessa kysymyksessä kysyin työntekijöiltä, miten Kaarisillassa tulisi toimia kriisissä olevan lapsen tai nuoren auttamiseksi. Työntekijät toivat esille vastauksissa, että lasta ja nuorta tulisi auttaa kuunnellen, neuvoen ja auttaa saamaan apua tarvittaessa yhteistyötahoilta. Lisäksi työntekijät olivat nimenneet arjen asioissa tukemisen, tapahtuman läpikäyminen yhdessä lapsen ja nuoren kanssa ja hänen sosiaalisen verkostonsa selvittämisen ja hyödyntämisen. Lapselle ja nuorelle työntekijöiden mielestä tulee järjestää oma rauhallinen ja turvallinen paikka ja nimetä oma työntekijä, jolle varataan aikaa paneutua lapsen ja nuoren tilanteeseen. Työntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että mikäli työntekijät eivät voi auttaa itse lasta ja nuorta tulee heille hakea apua muualta.

Lisäksi työntekijät korostivat arkirutiinien merkitystä, ne selkiyttävät kaaoksessa olevaa lapsen ja nuoren elämäntilannetta. Lapsen ja nuoren voimavarojen etsiminen ja tunnistaminen tuotiin esille vastauksissa. Tärkeänä työntekijät pitivät vastauksissa lapsen ja nuoren ongelmien huomioimista ja sitä kautta lähteä auttamaan heitä. Lapselle ja nuorelle tulee välittyä kuva siitä, että hänen tilanteensa otetaan tosissaan ja että työntekijöiden ensisijainen tavoite on auttaa ja tukea häntä. Vastausten mukaan olisivat lapsen ja nuoren asiat, miten huonosti tahansa, työntekijät eivät saa antaa peräksi, tosiasiat tulee kohdata realistisesti, mutta jokin ”ulospääsytie” on lapselle ja nuorelle keksittävä. Työntekijöiden tulee ottaa selvää ja saada tietoa alkutilanteesta enemmän, mitä on tapahtunut ja miksi lapsi tai nuori tulee kiireellisesti sijoitettuna lastenkotiin.

Kolmas kysymys koski sitä, miten Kaarisillassa tulisi auttaa kriisissä olevaa lasta ja nuorta kriisin läpikäymisessä. Työntekijät toivat vastauksissaan esille, että heidän tulee tunnistaa lapsen ja nuoren kriisi ja sen vaiheet ja toimia sen mukaisesti. Lapsen ja nuoren pitää antaa puhua tai muulla keinolla tuoda esille, ajatuksensa ja tunteensa, kun ja jos hän haluaa. Työntekijöiden mielestä heidän tulee olla saatavilla koko ajan, vaikkei lapsi tai nuori haluaisikaan käydä tapah-

tunutta läpi. Vastausten mukaan työntekijän tulee yhdessä lapsen ja nuoren kanssa pohtia käytännöllisiä ja luovia ratkaisuja uudenlaisen elämän edessä. Lapselle ja nuorelle annetaan mahdollisuus palata menneeseen ja muistella menneitä. Lasta ja nuorta tulee rohkaista. Vastauksista tuli esille, että työntekijöiden tulee purkaa äkillinen tapahtuma lapsen ja nuoren kanssa sanoiksi, työntekijä voi hyödyntää erilaisia työvälineitä, kuten tunnekortteja, tunnetilamattoa ja piirtämistä. Työntekijöiden mielestä heidän tulee ”kantaa” lapsi ja nuori tilanteen läpi ja auttaa lasta ja nuorta ottamaan vastuuta enemmän elämästään, kun he ovat siihen itse valmiita. Lapsen ja nuoren tulee antaa purkaa pahaa oloaan. Vastausten perusteella työntekijöiden tulee pystyä vastaamaan lapsen ja nuoren esittämiin lukuisiin kysymyksiin oikein, epämääräiset vastaukset lisäävät epäluottamusta ja ahdistusta. Työntekijöiden mukaan heidän tulee antaa lapselle ja nuorelle mahdollisimman realistinen kuvaus siitä, miten hänen asioissaan tullaan etenemään.

Neljännessä kysymyksessä kysyin lastenkodin henkilökunnalta miten Kaarisillassa tulisi auttaa lasta ja nuorta kriisin ratkaisussa. Työntekijät olivat vastanneet, että lasta ja nuorta tulee tukea ratkaisuissa, joita hän tekee ja kertoa eri vaihtoehtoista. Vastauksista kävi ilmi, että työntekijöiden tulee yhdessä lapsen ja nuoren kanssa luoda mielikuva tulevaisuudesta ja rohkaista suuntautumaan eteenpäin ja luomaan uutta. Työntekijät toivat esille kyselyssä, että heidän tulee myös tukea lapsen ja nuoren mielipiteitä, antaa lapselle ja nuorelle aikaa miettiä asioita rauhassa, kertoa lapselle ja nuorelle realistisesti hänen tilanteesta ja miten siinä edetä. Työntekijöiden mielestä heidän tulisi miettiä yhdessä lapsen ja nuoren tilannetta, jotta kaikilla olisi yhtenäinen näkemys asioista. Tärkeänä he pitivät sitä, että lapsen ja nuoren arki saadaan kuntoon. Lapselle ja nuorelle tulee kertoa faktatietoa kriisin vaiheista, oireista ja tuntemuksista, joita niihin voi liittyä. Lisäksi työntekijöiden tuli heidän mielestä kertoa lapselle ja nuorelle, miten häntä voidaan auttaa. Tärkeänä työntekijät pitivät myös lapsen ja nuoren ajatusten selvittämistä. Työntekijät toivat kyselyn vastauksissa esille myös sen, että lapselle ja nuorelle ei tule antaa valmiita ratkaisuja.

Viidenneksi kysyin henkilökunnan mielipiteitä siitä, mikä kriisipaikan toiminnassa on heidän mielestä toiminut. Vastaukseksi henkilökunta oli nimennyt, lapsen ja nuoren vastaanottamisen lyhyellä varoitusaajalla ja turvan tarjoamisen välittömästi. Lisäksi työntekijät olivat maininneet vastauksissa perushoidosta huolehtimisen, rauhallisen tilan järjestämisen ja turvallisuudesta huolehtiminen. Lapsille ja nuorille on voitu taata myös koskemattomuus. Lisäksi lapsen ja nuoren vastaanotto on toiminut hyvin. Lasten ja nuorten suhteellisen nopeassa kotiutumisessa on onnistuttu. Lapsia ja nuoria on kohdeltu lämpimästi ja arvokkaasti. Toimenpiteillä on pyritty lapsen ja nuoren tilanteen parantamiseksi.

Halusin myös tietää ja selvittää kyselyllä, mikä kriisipaikan toiminnassa ei ole henkilökunnan mielestä toiminut. Kyselystä kävi ilmi, että henkilökunnalla ei ole heidän mielestä riittävän selkeitä ohjeita toiminnasta. Esille tuli myös työntekijöiden vähyys eikä lapselle ja nuorelle sekä yhteiselle toiminnalle ole ollut riittävästi aina aikaa. Työntekijät toivat vastauksissa esille myös sen, että lapselle ja nuorelle ei ole nimetty omaa työntekijää tai työparia myöskään kriisitilanteen purkuun ja toiminnan arviointiin ei ole ollut riittävästi aikaa. Kyselystä kävi ilmi, että työntekijöillä ei ole selkeää toimintamallia, miten toimia kriisissä olevan lapsen ja nuoren auttamiseksi. Työntekijät olivat kokeneet hankalaksi sen, että sosiaalipäivystys ei toimi. Hankalana henkilökunta piti myös työntekijöiden vaihtuvuutta, kriisissä olevalle lapselle ja nuorelle olisi tärkeää, ettei hänen tarvitse selitellä samoja asioita aina uudelle työntekijälle. Toisaalta työntekijät olivat pitäneet liian nopeita kotiutuksia huonona vaihtoehtona. Vastauksista kävi ilmi, että henkilökunta koki, ettei heillä ole täsmällistä osaamista kriisilasten ja –nuorten kohtaamiseen.

Viimeisessä kysymyksessä selvitin lastenkodin työntekijöiden ajatuksia siitä, millaisia kehittämisideoita ja toiveita heillä oli kriisipaikan palvelun suhteen. Tärkeänä henkilökunta oli pitänyt lapsen ja nuoren auttamisen ensisijaisena toimintana. Vastauksista selvisi, että kriisipaikalle tulleissa tilanteissa pitäisi olla selkeät ja yhtenäiset toimintaohjeet ja –mallit. Lisäksi työntekijät halusivat lisäkoulutusta muun muassa perheväkivaltatilanteista ja kriisityöstä. Intensiivistä työskentelyä lapsen ja nuoren kanssa kriisin alussa pidettiin tärkeänä. Vastauksista

tuli ilmi, että lastenkodissa tarvitaan lisää henkilökuntaa ja että omahoitajuus olisi jatkuvaa.

6.6 Kriisipaikan työskentelymallin pohjaksi hankittujen tietojen yhteenvetoa

Lastenkodin henkilökunnan ideariihen sekä kyselyn ja sosiaalityöntekijöiden kyselyn vastaukset olivat osittain samanlaisia, joten niiden pohjalta pystyin laatimaan kriisipaikan työskentelymallin, jonka avulla autetaan kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa, Siltalan osastolla.

Sosiaalityöntekijöiden ja lastenkodin henkilökunnan vastauksista tuli ilmi, että tarvitaan yhtenäistä ja selkeää työskentelymallia, jolla kiireellisesti sijoitettua lasta ja nuorat voidaan auttaa. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista tuli ilmi, että ajoittain työskentely on ollut epäselvää ja päällekkäistä johtuen työskentelymallin puuttumisesta. Kriisipaikan työskentelymallin odotetaan selkiyttävän, miten kriisissä olevaa lasta ja nuorta voidaan auttaa kriisipaikan työskentelymallin avulla.

Työskentelymallin ensimmäisessä vaiheessa pystyin hyödyntämään lastenkodin henkilökunta ja sosiaalityöntekijöiden vastauksia, jotka liittyvät lapsen ja nuoren perushoidosta huolehtimiseen. Vastauksissa oli tuotu esille vaatteiden, ruuan ja peseytymismahdollisuudesta huolehtiminen. Lisäksi vastauksista tuli ilmi lapsen ja nuoren turvallisuudesta huolehtiminen ja työntekijöiden läsnä oleminen, jotka hyödynsin työskentelymallin ensimmäisessä lapsen ja nuoren tulovaiheessa. Uuden työskentelymallin tulovaiheen luomisessa pystyin käyttämään myös henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden vastauksista esille tullutta tilanteen ja tapahtumien selvittämistä ja yhteydenpitoa sosiaalityöntekijään.

Vaiheessa kaksi pystyin käyttämään lastenkodin henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden vastauksista esille tullutta asiakassuunnitelmapalaveria työskentelymallin toisena vaiheena. Työskentelymallin vaiheessa kaksi hyödynsin vastauksista ilmenneitä tilanteen ja tapahtumien läpi käymistä asiakassuunnitelmapalaverissa yhdessä lapsen tai nuoren hänen vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja

lastenkodin työntekijöiden kanssa. Asiakassuunnitelmapalaverissa selvitetään, mikä on sijoituksen tarkoitus. Lisäksi työskentelymallin vaiheessa kaksi päädyin käyttämään vastauksissa esille tuotuja ajatuksia siitä, miten lapsen tai nuoren kanssa kriisipaikan työskentelyllä tullaan toimimaan hänen auttamiseksi kriisissä sekä etsien yksilöllisiä kriisistä selviytymisen keinoja kullekin lapselle ja nuorelle. Lastenkodin henkilökunta toi vastauksissaan esille lääkäriin menon ja toiminnallisten menetelmien hyödyntämisen, joten pystyin hyödyntämään niitä työskentelymallin eri vaiheiden tekemisessä.

Kriisipaikan työskentelymallin kolmannessa vaiheessa eli työskentelyvaiheessa pystyin hyödyntämään lastenkodin henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden vastauksia siitä, että työntekijän työstää yhdessä lapsen tai nuoren kanssa eri kriisivaiheiden reaktioita, oireita ja tunteita. Saamieni vastausten perusteella pystyin hyödyntämään vaiheessa kolme sen, että työntekijä selvittää mitä ajatuksia lapsella ja nuorella oli, kun kiireellinen sijoitus tehtiin, sen jälkeen ja siinä hetkessä, kun on edetty työskentelymallin vaiheeseen kolme.

Työskentelymallin luomisessa vaiheessa neljä käytin sosiaalityöntekijöiden ja lastenkodin henkilökunnan vastauksissa esille tuomia ajatuksia siitä, että lapsen ja nuoren läheisverkosto pitää huomioida ja tukea läheisverkon hyödyntämistä kriisin auttamisessa. Vastauksissa oli tuotu esille läheisverkon merkitystä lapselle ja nuorelle.

Kriisipaikan työskentelymallin viimeisessä vaiheessa, työskentelyn päättymisessä hyödynsin uudestaan vastauksissa esille tullutta asiakassuunnitelmapalaverin pitämistä. Vastauksissa oli tuotu esille työskentelyn arvioimisen huomiointi. Työskentelymallin luomisessa hyödynsin vastauksista esille tullutta työskentelyn arviointia, jossa yhdessä sosiaalityöntekijöiden, lapsen tai nuoren sekä vanhempien ja lastenkodin työntekijöiden kanssa arvioidaan tavoitteiden toteutumista, mahdollisesta jatkotyöskentelystä tai työskentelyn päättymisestä.

Kriisipaikan työskentelymallia tehdessäni hyödynsin seutukuntien sosiaalityöntekijöiden ja lastenkodin henkilökunnan vastauksia kyselystä ja lastenkodin henkilökunnalle pidetystä ideariihestä. Olin tyytyväinen saamiini vastauksiin ja

siihen, että kyselyn kysymyksiin oli vastattu monipuolisesti. Kriisipaikan työskentelymallin on tarkoitus vastata nyt ja tulevaisuudessa lastensuojelun ja kiireellisten sijoitusten lisääntyneisiin tarpeisiin. Kehittämishanketta voidaan hyödyntää vastaisuudessa koskemaan myös muita Forssan kaupungin, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan tarjoamiin palveluihin.

7 Kehittämishankkeen tuloksena syntynyt kriisipaikan työskentelymalli

7.1 Kriisipaikan työskentelymallin käyttöönotto ja toteutus lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa

Lastensuojelun kehittäminen on ollut viime vuosina keskeisellä sijalla. Lastensuojeluun on tullut jatkuvasti uusia työtapoja, malleja ja erilaisia menetelmiä – hyviä käytäntöjä. Heinosen & Metsälän (2009, 19) mukaan lastensuojelutyössä on luontevaa innostua ja sitoutua kehittämistyöhön omien työkäytäntöjen tarkastelun ja niistä syntyneiden kehittämistarpeiden kautta. Kehittämistyö ei ole aina vain uuden luomista vaan myös vanhan uusintamista, vahvistamista ja uudelleen suuntaamista. Forssassa lastensuojelun kriisityön kehittämiseen, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa on vastattu kehittämishankkeella kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi kriisipaikalle luodun työskentelymallin avulla.

Forssan kaupungin lastensuojeluun, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan, Siltalan osaston kriisipaikalle tehty kriisipaikan työskentelymalli on tarkoitus ottaa käyttöön kehittämishankeen valmistumisen jälkeen keväällä 2011. Kriisipaikan työskentelymallia on tarkoitus kokeilla kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren kanssa ja kerätä kokemuksia ja palautetta mallin mukaisesta työskentelystä. Saatujen palautteiden ja kokemusten perusteella mallia voidaan kehittää ja tehdä muutoksia tarpeen vaatiessa. Ennen varsinaisen mallin käyttöönottoa tulee henkilökunnan perehtyä työskentelymalliin. Siltalan tiimin työntekijöitä varten

järjestetään kevään aikana yhteinen hetki tiimipalaverin yhteydessä työskentelymalliin perehtymiseksi ja käyttöönotettavaksi. Lisäksi kriisipaikan työskentelymalli tulee esittelemään lastenkodin henkilökunnalle ja sosiaalityöntekijöille, yhteisessä kehittämisspäivässä keväällä 2011.

Kriisipaikan työskentelymallin mukaista työskentelyä toteutetaan kuukauden ajan, neljän viikon aikana, viidessä eri vaiheessa. Ensimmäinen työskentelyvaihe aloitetaan heti lapsen tai nuoren tullessa kriisipaikalle. Toinen vaihe eli asiakassuunnitelmapalaveri pidetään ensimmäisen viikon aikana, lapsen tai nuoren saapumisesta. Työskentelymallin mukainen kolmas vaihe toteutetaan toisella sijoitusviikolla. Neljäs työskentelymallin mukainen työskentelyvaihe toteutetaan kolmannen viikon aikana lapsen tai nuoren saapumisesta. Työskentelymallin viimeinen vaihe eli työskentelyn päättymisvaihe ja sen yhteydessä pidettävä asiakassuunnitelmapalaveri pidetään viimeisen sijoitusviikon aikana.

Kriisipaikan työskentelymallin mukaista työskentelyä arvioidaan ja pohditaan jatkuvasti. Lisäksi mietitään, miten mallia voidaan soveltaa eri tilanteisiin ja lastenkodin muihin palveluihin. Kehittämishankkeen tuotoksena syntynyttä työskentelymallia voidaan hyödyntää ja siitä voidaan käydä keskustelua ja kokeilla uusissa ympäristöissä, jolloin siitä tuotettu tieto on toisten käytettävissä ja hyödynnettävissä. Tärkeää on, että kriisipaikan työskentelymallista tulee osa lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan toimintatapoja.

Kriisipaikan työskentelyä on tarkoitus toteuttaa sekä yksilö- että parityönä. Pääsääntöisesti Siltalan osaston vastaava ohjaaja toimii toisena työparina. Toinen työntekijöistä tapaa lasta ja nuorta yksilötapaamisilla ja molemmat työntekijät ovat paikalla, kun tavataan sekä lasta ja nuorta että hänen vanhempiaan. Kun lapsi tai nuori sijoitetaan kiireellisesti kriisipaikalle, valitaan Siltalan tiimin työntekijöiden kesken vastaavalle työntekijälle työtilanteesta riippuen työpari Siltalan tiimin työntekijöistä. Pääsääntöisesti pyritään siihen, että työpariksi muodostuisi työntekijä, joka on ollut työvuorossa, kun lapsi tai nuori on tullut lastenkotiin. Mahdollisuuksien mukaan molemmat työntekijät tai vain toinen osallistuvat yhdessä asiakassuunnitelman laatimiseen ja työskentelymallin läpi käymiseen ja toteutukseen.

Työskentelymallin eri vaiheista ja etenemisestä kirjataan tietoa ylös ja dokumentoidaan jokaisen lapsen ja nuoren henkilökohtaiseen asiakasraporttiin. Lapselle ja nuorelle kerrotaan hänen tietojensa raportoinnista asiakastietoihin. Asiakasraportit toimivat tiedon välityksen välineenä lastenkodin henkilökunnan kesken sekä henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden välillä. Lapselta ja nuorelta saatua tietoa käydään läpi yhdessä myös vanhempien kanssa. Lisäksi raportoinnista kertominen avoimesti lapselle ja nuorelle lisää työntekijän ja lapsen sekä nuoren välistä luottamusta.

Kehittämishankkeen tuotoksena syntynyt kriisipaikan työskentelymalli kehittyi aiemmasta toiminnasta siten, että lapselle ja nuorelle sekä heidän vanhemmilleen, että sosiaalityöntekijöille voidaan konkreettisesti näyttää miten lapsen ja nuoren sekä vanhempien kanssa tullaan toimimaan ja tekemään kriisipaikalla. Aiemmin kriisipaikan prosessikuvauksesta ei käynyt ilmi, mitä asiakassuunnitelmapalaverissa on tarkoitus tehdä tai miten eri työskentelyvaiheissa autetaan lasta ja nuorta kriisissä. Kriisipaikan työskentelymallin kehittämisen myötä uutta on eri työskentelyvaiheiden sisällön kehittyminen, miten kriisipaikalle tullutta lasta ja nuorta autetaan ja tuetaan kriisissä.

Uutta kehittämishankkeen myötä on myös se, että aiemmin kriisipaikan prosessikuvauksessa (Kuvio 4) olleet vaiheet yksi ja viisi yhdistyivät kriisipaikan työskentelymallissa (Kuvio 7) ensimmäiseksi vaiheeksi. Työskentelymallissa vaiheet kolme ja neljä ovat uusia eivätkä ne käyneet ilmi aiemmin kriisipaikan prosessikuvauksesta. Työskentelymallin kehittämisen myötä, lapselle ja nuorelle järjestetään kaksi asiakaspalaveria, aiemmin kriisipaikan prosessikuvauksessa järjestettiin yksi palaveri. Lisäksi työskentelymallin viimeinen vaihe kehittyi siinä, että työskentelyprosessin loppuvaiheessa järjestettävässä asiakassuunnitelmapalaverissa käydään läpi yhdessä tavoitteiden toteutumista ja tarkennetaan mahdollisen jatkotyöskentelyn tilannetta. Aiemmin kriisipaikan työskentelyprosessi on kestänyt 14 vuorokautta. Uuden työskentelymallin mukaisen työskentelyn kesto on 30 vuorokautta, joka on kiireellisen sijoituksen keston pituus lastensuojelulain mukaan, ellei sijoitusta päädytä lopettamaan aiemmin tai jatkamaan yli 30 vuorokautta.

7.2 Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikan työskentelymallin sisältö

Kriisipaikan työskentelymallin mukainen työskentely aloitetaan, kun Siltalan osastolle tulee kiireellisesti sijoitettu lapsi tai nuori. Työskentelymallin tavoitteena on auttaa ja tukea lasta ja nuorta kriisissä, sen läpikäymisessä ja kriisin katkaisussa. Työskentelymallin ensimmäisestä vaiheesta lähtien huomioidaan lapsen ja nuoren ikä ja kehitystaso. Työskentelyn lähtökohtana on lapsilähtöisyys, lapsen ja nuoren huomioiminen ja kriisiauttaminen.

Asiakkaaksi tulo

Työskentelyn aloitusvaiheessa (Kuvio 7) työvuorossa olevat työntekijät ottavat lapsen ja nuoren vastaan. Työskentelymallin mukainen aloitusvaihe kestää koko sijoituksen ajan. Lapselle ja nuorelle annetaan oma rauhallinen ja turvallinen huone sekä huolehditaan perusturvallisuudesta. Lapsi ja nuori saavat kokemuksen, että heistä pidetään huolta ja että he ovat turvassa. Heille kerrotaan työskentelyn jatkumisesta ja seuraavasta vaiheesta. Työntekijät huolehtivat lapsen ja nuoren perushoidosta: ruuasta, vaatehuollosta ja tarvittaessa peseytymisestä. Lapselta ja nuorelta pyydetään kielletyt esineet ja aineet pois. Työntekijä on koko ajan lapsen ja nuoren lähettyvillä tavoitettavissa ja läsnä. Työntekijä selvittää tilannetta ja tapahtumia, kiireelliseen sijoitukseen johtaneita syitä ja on yhteydessä sosiaalityöntekijään, viimeistään seuraavana arkipäivänä. Lapsen tai nuoren alkaessa suremaan tapahtunutta tai ruvetessa puhumaan tapahtuneesta työntekijä tulee tietoiseksi siitä, että lapsi tai nuori ei enää ole sokissa vaan on siirtynyt kriisissä sokkivaihetta seuraavaan reaktiovaiheeseen. Työntekijä luo huolenpitoilmapiirin ja käy läpi faktat ja ajatukset lapsen ja nuoren kanssa. Työntekijä tunnistaa lapsen ja nuoren väärinkäsitykset tilanteesta sekä väärät havainnot ja maagisen ajattelun. Työntekijä jakaa tietoa ja informaatiota mitä on tapahtunut ja mitä tapahtuu. Työntekijän on tärkeää aktivoida avointa ja rehellistä sekä suoraa kommunikaatiota perheessä sekä lapselle ja nuorelle tärkeiden vanhempien ja ystävien sekä muiden välitön tuki. Työntekijän tulee pitää lupa-

uksensa ja järjestä aikaa kuuntelemiseen ja tukemiseen. Lastan ja nuorta tuetaan palaamaan takaisin arjen rutiineihin.

Asiakassuunnitelmapalaveri

Toisessa vaiheessa (Kuvio 7) järjestetään lapselle ja nuorelle asiakassuunnitelmapalaveri, joka pidetään ensimmäisen viikon aikana sijoituksen alkamisesta. Palaverissa käydään yhdessä lapsen tai nuoren, sosiaalityöntekijän, lastenkodin työntekijän ja vanhempien kanssa läpi kiireelliseen sijoitukseen johtaneet tapahtumat ja syyt sekä sijoituksen tarkoitus. Lisäksi lapsi ja nuori yhdessä vanhemman kanssa pyritään motivoimaan yhteiseen työskentelyyn. Palaverissa käydään läpi, miten kriisipaikan työskentelymallin avulla lasta ja nuorta autetaan sekä tuetaan kriisissä ja sen läpikäynnissä sekä sovitaan tulotarkastuksesta lääkäriin. Tässä vaiheessa tarkoituksena on kertoa realistisesti lapselle ja nuorelle, mitä hänen asioissaan edetään ja tullaan tekemään. Lisäksi palaverissa pyritään löytämään kullekin lapselle ja nuorelle ominaisia selviytymistapoja kriisistä. Lasta ja nuorta ryhdytään tukemaan arjen rutiineihin. Työntekijät ovat yhteydessä kouluun ja päivähoitoon sekä tarvittaessa muihin yhteistyökumppaneihin. Lisäksi palaverissa sovitaan tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Mikäli on tarpeen, tavoitteita voidaan myöhemmin tarkistaa ja muuttaa. Lapsen sekä nuoren kuullen palaverissa sovitaan, että lasta ja nuorta tavataan yksin, jolloin lapsi tai nuori saa ikään kuin luvan puhumiseen omalta vanhemmaltaan. Lisäksi kerrotaan että lasta tai nuorta tavataan myös yhdessä vanhempien kanssa. Tärkeää on, että lapsi tai nuori rohkaistuu puhumaan asioistaan.

Työskentelyvaihe ja jatkotoimenpiteistä sopiminen

Työskentelymallin kolmas vaihe toteutetaan toisella sijoitusviikolla. Kolmannessa työskentelyvaiheessa (Kuvio 7) työntekijä tapaa lasta ja nuorta kahden kesken ja he käyvät yhdessä läpi tulovaiheessa hänellä olleita ajatuksia tapahtumasta, sen jälkeisistä ajatuksista ja mitä hän ajattelee tällä hetkellä tapahtumasta. Työntekijä kerää lapselta ja nuorelta tietoa hänen reaktioista, tunteista ja oireista ja niitä käydään yhdessä läpi. Työskentelyn apuna on hyvä käyttää toi-

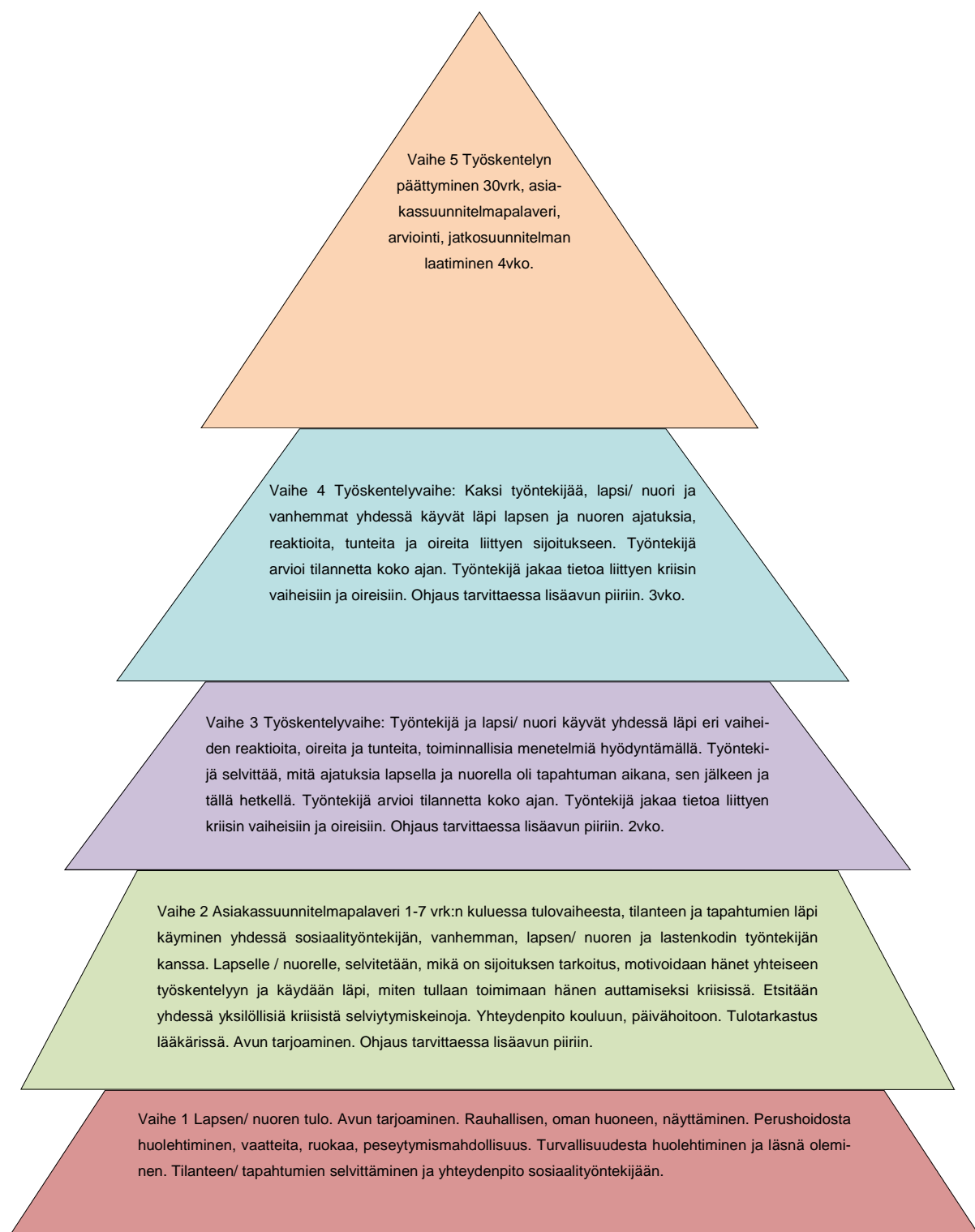
minnallisia työvälineitä tiedon tuottamisen helpottamiseksi ja erilaisten ilmaisutapojen aktivoimiseksi (nallekortit, tunnekortit, turvapaikka, tunnelelu, hymynaamat, piirtäminen, kirjoittaminen ja leikit). Työntekijä arvioi lapsen tai nuoren tilannetta koko ajan ja kirjaa ylös lapsen tai nuoren tuottamaan tietoa. Työntekijä arvioi koko ajan mahdollisen lisäävun tarvetta ja jakaa lapselle ja nuorelle tietoa kriisin eri vaiheista ja siihen liittyvistä oireista.

Työskentelyvaihe ja jatkotoimenpiteistä sopiminen

Työskentelymallin neljäs vaihe toteutetaan kolmannella sijoitusviikolla. Neljännessä vaiheessa (Kuvio 7) työskentely jatkuu yhdessä lapsen tai nuoren sekä lastenkodin kahden työntekijän ja vanhempien kanssa. Tapaamisessa käydään yhdessä läpi tulovaiheessa lapsella tai nuorella olleita ajatuksia tapahtumasta, sen jälkeisistä ajatuksista ja mitä hän ajattelee tällä hetkellä tapahtumasta. Lisäksi käydään yhdessä läpi lapsen ja nuoren reaktioita, tunteita ja oireita liittyen kiireelliseen sijoitukseen, jotta vanhemmat tulevat niistä tietoisiksi. Vaiheessa neljä työntekijä arvioi lapsen tai nuoren tilannetta koko ajan ja kirjaa ylös lapsen tai nuoren tuottamaan tietoa. Työntekijä arvioi koko ajan mahdollisen lisäävun tarvetta. Työntekijä jakaa lapselle ja nuorelle tietoa kriisin eri vaiheista ja siihen liittyvistä oireista.

Työskentelyn päätyminen

Työskentelymallin mukainen työskentely päätetään sijoituksen viimeisellä viikolla. Työskentelyprosessin loppuvaiheessa (Kuvio 7) pidetään asiakassuunnitelmapalaveri, jossa tarkoituksena on puhua vielä yhdessä sovittujen tavoitteiden toteutumisesta, tarkentaa mahdollisen jatkotyöskentelyn tilanne sekä tehdä kotisuunnitelma yhdessä lapsen ja nuoren sekä vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja lastenkodin henkilökunnan kanssa. Palaverissa sovitaan työskentely päätymisestä, jos lapsi tai nuori palaa takaisin kotiin, sijoitetaan pitkäaikaispaikalle Kaarelaan tai hänet päätetään sijoittaa toiseen laitokseen. Työskentelyä voidaan jatkaa lapsen ja nuoren kanssa lyhytaikaispaikalla silloin, jos hänet päädytään sijoittamaan avohuollontukitoimenpiteenä lyhytaikaisosasto Siltilaan.

Kuvio 7. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan kriisipaikan työskentelymalli

Lyhytkestoinen kriisiapu on lapsen ja nuoren voimavaroja tukevaa ja tilannetta selvittävää. Tavoitteena on tukea kriisin käsittelyn (kiireellinen sijoitus) luonnollista kulkua antamalla tietoa kriisin tyypillisistä oireista, käymällä läpi tapahtumia ja tapahtuneeseen liittyviä ajatuksia ja tunteita sekä kartoittamalla tukiverkostoa ja selviytymiskeinoja. Apuna työskentelyssä voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia työvälineitä helpottamaan työskentelemistä.

7.3 Kriisipaikan työskentelymallin kehittäminen ja päivittäminen

Forssan kaupungin lastensuojelussa, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa ei ole käytössä asiakaspalautejärjestelmää. Asiakaspalautejärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto on tarkoitus toteuttaa lähitulevaisuudessa. Lapsilta ja nuorilta sekä vanhemmilta ja sosiaalityöntekijöiltä kerätyn palautteen avulla pystytään kehittämään kriisipaikan palvelua ja kriisipaikalle luotua työskentelymallia vastaamaan entistä paremmin lasten ja nuorten tarpeisiin selviytyä äkillisestä sijoituskriisistä.

Kriisipaikan työskentelylle asetettujen tavoitteiden saavuttamista voidaan seurata keräämällä lasten ja nuorten omia arvioita prosessista, jonka he ovat joutuneet kokemaan. Kriisipaikan työskentelyn vaikuttavuutta voidaan selvittää lapsilta ja nuorilta erillisellä lomakkeella, miten tilanne oli mahdollisesti muuttunut Kaarisiltan hänen tullessa, ollessa ja pois lähdön jälkeen.

Kriisipaikan työskentelymallia päivitetään tarpeen vaatiessa. Päivittämisestä vastaa koko Siltalan tiimin henkilökunta. Päivittäminen tehdään yhdessä saatujen asiakaspalautteiden ja kokemusten perusteella sekä lastensuojelun ja kriisi-työn yhteiskunnallisia muutoksia seuraten. Tulevaisuudessa käytännön toimivuudesta ja vaikuttavuudesta kerätyllä tiedolla voidaan osoittaa työskentelystä saadut hyvät ja huonot tulokset. Tavoitearvioinnin tuloksista voidaan saada tietoa siitä, miten lapset ja nuoret kokivat tulleet autetuiksi ja tuetuksi kriisissä. Tällöin lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus tuoda esille positiiviset ja negatiiviset kokemuksensa työskentelystä. Juurruttamisen arvioinnin tulokset osoittaisivat työntekijöiden kokemukset työtavan toimivuudesta ideologisella tasolla kuin käytännössäkin. Kriisipaikan työskentelymallia voidaan muokata soveltuvaksi

myös avohuollollisesti sijoitettuihin ja huostaan otettuihin lapsiin ja nuoriin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa. Siltalan tiimin työntekijöille ominaisten työskentelytapojen ja käytännön kokemusten mukaan mallia voidaan myös muokata. Työskentelyssä huomioidaan ja kunnioitetaan kullekin lapselle ja nuorelle ominaisia tapoja käsitellä asioita.

8 Kehittämishankkeen arviointi

Kehittämishankkeiden onnistumista ja tuloksellisuutta arvioidaan erilaisin arvo-perustaisin kriteerein. Kehittämistyöhön ryhdyttäessä on syytä tiedostaa ne arvot ja arvostukset, joihin kulloinkin nojataan ja joita tavoitellaan, koska ne myös säätelevät niitä menetelmiä, joita arvioinnissa käytetään. Kehittämistyö perustuu sille asetettuihin tavoitteisiin ja sen seikan arviointiin, missä määrin ja millä tavoin tavoitteet on saavutettu. Arviointia tehdään siis aina jotakin varten, jonkin tavoitteet saavuttamiseksi. Arvioinnissa on kysymys, arvojen asettamisesta. (Anttila 2007, 15.)

Kehittämishankkeen sai alkunsa lastensuojelun ja kriisipaikan palvelun kehittämisestä lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa sekä lastenkodin johtajan ja henkilökunnan toiveista liittyen kriisityön kehittämiseen. Sain tukea oman työni kehittämiseen lastenkodin johtajalta ja henkilökunnalta sekä omalta tiimiltäni. Kehittämishankkeen toimintaympäristöksi oli luontaista valita työpaikkani Siltalan osasto, koska samalla pystyin kehittämään omaa ammatillisuuttani ja osallistumaan kehittämishankkeen tuotoksena syntyneen kriisipaikan työskentelymallin toteutukseen, tulevaan käyttöönottoon ja kehittämiseen. Kehittämishankkeen toteutukseen osallistuivat koko lastenkodin henkilökunta ja seutukuntien sosiaalityöntekijöitä. Lastenkodin henkilökunnan ja sosiaalityöntekijöiden osallistuminen kehittämishankkeeseen lisäsivät hankkeen työelämälähtöisyyttä.

Kehittämishankkeen lähtökohtana oli lapsilähtöisyys, lapsen ja nuoren huomiointi ja kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttaminen kriisissä. Teoriaperustan rajaaminen oli helppoa, vaikka lastensuojelusta ja kriisityöstä on saatavilla paljon tietoa. Kehittämishankkeen sisällön ja teorian rajaamista hel-

potti kriisipaikan palvelun kehittäminen ja lastensuojelussa työskenteleminen. Perehdyin kehittämishankkeen aihealuetta käsittelevään kirjallisuuteen ja hankin oleellista tietoa liittyen kehittämishankkeelleni asetetun tavoitteen mukaisesti.

Kehittämishankkeelle asetettu tavoite tuli saavutettua. Kehittämishankkeen aikana sain tehtyä lastenkodin henkilökunnan ideariihestä saatujen ideoiden ja seutukuntien sosiaalityöntekijöille sekä lastenkodin henkilökunnalle laadittujen kyselyjen vastausten perusteella kriisipaikalle selkeän, laadukkaan ja lapsen sekä nuoren edun huomioivan työskentelymallin. Kriisipaikan työskentelymallista tuli sellainen kuin olin toivonut. Työskentelymallin avulla voidaan auttaa ja tukea kiireellisesti sijoitettua kriisissä olevaa lasta ja nuorta. Työskentelymalli tulee vielä muokkautumaan lopulliseen muotoonsa, lapsilta ja nuorilta sekä vanhemmilta kerätyn asiakaspalautteen avulla sekä henkilökunnan kokemusten perusteella työskentelymallin mukaisesta työskentelestä.

Kehittämishankkeen aikana lastenkodin henkilökunnalle pidetty ideariihi toteutui odotusten mukaisesti. Lastenkodin henkilökunta olivat innostuneita ja osallistui-
vat ideariiheen mielellään. Lastenkodin henkilökunnalle ideariihi menetelmänä oli entuudestaan tuttu. Ideariihi oli helppo toteuttaa, koska työntekijät tunsivat toisensa ja ilmapiiri oli avoin ja keskustelua herättävä. Ideariihin käyttäminen kehittämishankkeessa tiedonkeruumenetelmänä oli onnistunut. Sain henkilökunnalta vastaukset kaikkiin esittämiini kysymyksiin ja sain kerätyksi heiltä tietoa hyvin. Henkilökunnalta saamani suullisen palautteen mukaan ideariihi työskentely oli onnistunut hyvin kehittämispäivässä.

Kehittämishankkeen toteutuksessa jäi harmittamaan se, että jouduin muuttamaan alkuperäisiä suunnitelmia kehittämishankkeen toteutuksen osalta. Kehittämishankkeen aikana olisin halunnut pitää lastenkodin henkilökunnalle koulutustilaisuuden kriisityöstä kehittämispäivän yhteydessä ja samassa yhteydessä olisin halunnut hyödyntää tuplatiimitekniikkaa, jonka avulla lastenkodin henkilökunta olisi yhdessä luonut syksyllä 2010 kriisipaikantyöskentelymallin. Koulutuspäivän pitämiseen ja tuplatiimitekniikan hyödyntämiseen ei ollut, mahdoli-

suutta, joten päädyin hyödyntämään kyselyä tiedonkeruumenetelmänä seutukuntien sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle.

Kyselyn laatiminen ja suunnitteleminen sosiaalityöntekijöille ja lastenkodin henkilökunnalle osoittautui hyväksi vaihtoehdoksi hankkia tietoa ja toteuttaa kehittämishanke. Onnistuin mielestäni suhteellisen hyvin kyselyjen suunnittelemisessa ja laatimisessa. Kyselyn oli tarkoitus olla selkeä ja lyhyt, jotta kyselyyn vastaaminen ei veisi vastaajilta paljon aikaa. Hyödynsin kyselyn suunnittelussa ja laatimisessa mentorini, lastenkodin työntekijöiden ja hyvän ystäväni näkemyksiä kyselyn tekemisissä. Lisäksi hyödynsi heidän apuaan myös kyselyn saatekirjeen laatimisessa. Kriisipaikan toimintaa koskevilla kysymyksillä halusin selvittää sosiaalityöntekijöiden ja henkilökunnan ajatuksia liittyen kriisipaikan toimintaan, jotta lastenkodin toimintaa voidaan jatkossakin kehittää. Olin saanut hyvin vastauksia teettämäni kyselyyni, vaikkei kaikkiin kysymyskohtiin oltu vastattu. Esittämieni kysymysten määrä osoittautui mielestäni sopivaksi ja avoimien kysymysten käyttö oli onnistunutta, koska jokainen vastaaja oli saanut tuoda omat mielipiteensä ja ajatuksensa esille.

Yhteistyö työpaikkani mentoreiden kanssa sujui hyvin koko kehittämisprosessin ajan. Sain ohjausta ja tukea mentoreiltani sekä työyhteisön muilta työntekijöiltä. Lisäksi hyvä ystäväni auttoi ja tuki kehittämishankkeessa minua eteenpäin. Tutoropettajani ohjasi minua koko kehittämishankkeen prosessin ajan.

Kehittämishankkeenprosessi oli välillä hyvin raskas. Kehittämishankkeen tekeminen, opintojen suorittaminen ja työssä käyminen veivät välillä voimavaroja ja väsyttivät. Toisinaan tuli hetkiä, jolloin kehittämishankkeen tekeminen ei tuntunut sujuvan ja etenevän lainkaan. Muutaman kerran lopetin kehittämishankkeen tekemisen kokonaan ja päätin keskittyä pelkästään opintojeni ja muiden tehtävien suorittamiseen. Aikataulu kehittämishankkeen tekemiseen oli välillä tiukka. Se johtui siitä että minun olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota ajankäyttöön. Välillä minusta tuntui siltä, etten saa kehittämishanketta valmiiksi itselleni asettamassa aikataulussa. Mielestäni onnistuin kehittämishankkeen tekemisessä hyvin ja onnistuin saamaan kehittämishankkeen valmiiksi sovitussa aikataulussa. Kehittämishankkeen tekemiseen ja motivointiin vaikuttivat työyhteisöltäni

ja hyvältä ystävältäni saamani tuki. Motivaatiota paransi kehittämishankkeen työelämälähtöisyys ja tunne siitä, että kehittämishankkeella on merkitystä ja sen tuotosta odotettiin.

Kokonaisuudessaan kehittämishankkeen tekeminen on ollut mielenkiintoista. Kehittämishankkeen tekeminen on lisännyt ammatillisuuttani ja varmuuttani työni tekemiseen sekä oman työni kehittämiseen. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa, Siltalan osastolla, palveluiden ja muun toiminnan kehittäminen tulee jatkumaan kehittämishankkeen päättymisen jälkeen.

9 Johtopäätökset kehittämishankkeesta

Lastensuojelussa lasten ja nuorten kiireelliset sijoitukset ovat viimeaikoina lisääntyneet huomattavasti. Huostaanottojen vähentyessä ovat kiireelliset sijoitukset vastaavasti lisääntyneet. Tämä on nähtävissä erilaisista lastensuojelun tilastoinneista. Tämän saman asian olen huomannut myös omassa työssäni. Kiireellisten sijoitusten taustalla vaikuttavat syyt ovat moninaistuneet. Itse sijoitus voi aiheuttaa monesti lapselle ja nuorelle äkillisen kriisin, kun hän joutuu erilleen omista vanhemmistaan. Tärkeää on että lastensuojelun työntekijät voivat auttaa ja tukea lapsia sekä nuoria heidän kriisissä.

Lastensuojelussa tehtävä työ kohdistuu erilaisiin kriisitilanteisiin ja taustalla vaikuttavat moninaiset ongelmat silloin, kun lapsi ja nuori on päätetty sijoittaa kiireellisesti lastensuojelulaitokseen. Monesti sijoitus itsessään on lapselle ja nuorelle hyvin traumaattinen kokemus, josta hän ei selviä ilman vanhempiensa, ystäviensä ja työntekijöiden tukea ja apua.

Kehittämishanke on selkiyttänyt ajatustani, siitä että lastensuojelun työntekijällä on oltava valmiuksia kohdata äkillisessä kriisissä olevia ja jo entuudestaan traumatisoituneita lapsia sekä nuoria. Työntekijällä tulee olla kykyä tunnistaa kriisissä oleva lapsi ja nuori sekä tuntea kriisin eri vaiheet ja niihin liittyvät ominaispiirteet. Lastensuojelussa työntekijän tulee myös tunnistaa ja sietää kriisiin liittyviä tunteita ja hänen on pystyttävä kohtaamaan sekä käsittelemään kriisissä olevan lapsen ja nuoren vaikeita tunnepurkauksia. Lastensuojelun työntekijän

on tärkeä tuntee miten lasta ja nuorta voidaan auttaa ja tukea kriisissä, joka johtuu kiireellisestä sijoituksesta lastensuojelulaitokseen.

Lastensuojelussa kriisityön tekeminen vaatii työntekijältä stressinsietokykyä, erityistä sitoutumista työskentelyyn ja hyvää tilannetajua. Lisäksi tarvitaan koulutusta ja riittävää työn tekemistä, jotta tieto ja kokemus kehittyisivät osaamiseksi ja herkkyys työtä kohtaan säilyisi. Erityisen tärkeää on huolehtia lastensuojelutyöntekijöiden jaksamisesta ja työhyvinvoinnista.

Kehittämishankkeen prosessi on lisännyt entuudestaan valmiuksiani kohdata äkillisen kriisin kohdanneita, kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria sekä tunnistaa heidän käyttäytymisessään oireita, jotka mahdollisesti johtuvat sijoituksen aiheuttamasta äkillisestä kriisistä. Vanhempien sekä lapselle ja nuorelle tärkeiden ihmisten merkitys lapsen ja nuoren selviytymisessä äkillisestä sijoituskriisistä on saanut lisää merkitystä kehittämishankkeen myötä. Lapselle ja nuorelle tärkeät henkilöt ovat avainasemassa auttamassa ja tukemassa lapsen ja nuoren selviytymistä kriisistä. Monilla lastenkotiin tulevilla lapsilla ja nuorilla saattaa olla taustalla hyvinkin traumaattisia elämäntilanteita. Välitön kriisiapu on lapsen ja nuoren selviytymisen kannalta tärkeää, vaikka kiireellinen sijoitus olisi lapselle ja nuorelle vain lyhytaikainen sijoitusmuoto, jolla pyritään katkaisemaan kriisi ja turvaamaan lapsen ja nuoren tilanne.

Lastensuojelussa työskentelevät työntekijät tarvitsivat toimivan työskentelymallin oman työnsä tueksi. Kriisipaikan työskentelymalli luo pohjan kriisityön tekemiselle lastensuojelussa, mallia tulee käyttää siten, että jokainen lapsi ja nuori otetaan huomioon yksilönä, ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lastenkodin työntekijät voivat soveltaa mallia omien kokemustensa ja työskentelystä saatujen palautteiden mukaisesti. Kriisipaikan työskentelymallin laadin kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren tukemiseksi, auttamiseksi ja kriisin läpi käymiseksi ja kriisin katkaisemiseksi sekä kullekin yksilöllisten selviytymiskeinojen löytämiseksi.

Kriisipaikan työskentelymallin avulla lapsella ja nuorella sekä hänen vanhemmilleen saadaan näytettyä, miten lasta tai nuorta autetaan kriisissä ja mitä hänen

kanssaan tullaan tekemään. Työskentelymallin avulla pystytään selkeyttämään ja havainnollistamaan kriisipaikanprosessin kulkua lapselle ja nuorelle sekä hänen vanhemmilleen ja sosiaalityöntekijöille. Tällöin he tulevat tietoiseksi siitä, miten työskentelyssä edetään heidän kanssaan ja millaisia tapaamisia lapsen ja nuoren sekä vanhempien kanssa on tarkoitus pitää. Kriisipaikan työskentelyn läpinäkyväksi tekemisellä on mahdollisuus sitouttaa lapsi ja nuori sekä vanhemmat yhteiseen työskentelyyn lapsen ja nuoren auttamiseksi kriisissä. Työskentelymallin avulla pyritään keräämään lapselta ja nuorelta tietoa hänen ajatuksistaan, tunteistaan ja oireista, joita kriisiin liittyy sekä selvittämään jokaiselle ominaisia tapoja selviytyä kriisistä. Mikäli lapsi tai nuori sekä vanhemmat eivät ole halukkaita työskentelymallin mukaiseen työskentelyyn, on heidät hyvä tällöin ohjata heti saamaan apua muulta.

Kriisipaikan työskentelymallin sisältö koostuu viidestä eri vaiheesta, joilla vastataan kiireellisesti sijoitetun lapsen ja nuoren auttamiseksi kriisissä. Kriisipaikan työskentelyssä kirjataan ylös lapsen ja nuoren tuottama tieto ja sitä käydään läpi yhdessä vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa, jotta he tulevat tietoiseksi, miten lapsia ja nuori on ajatellut, tuntenut ja oireillut kiireellisen sijoituksen aikana. Lisäksi tietojen avulla voidaan arvioida tarvitseeko lapsi tai nuori mahdollisesti muunlaista apua vai onko kriisipaikan työskentelystä ollut hänelle apua.

Yhteisen ajan löytäminen kehittämishankkeen tekemiseen vaati sekä henkilökohtaista että työyhteisön yhteistä panostusta. Lisäksi tarvittiin yhteistä keskustelua siitä, että millainen kehittämishanke oli ajankohtainen toteuttaa lastensuojeluntyön kannalta lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa. Lastensuojelulaitoksessa arki painottuu korjaavaan lastensuojeluun ja usein kriisitilanteissa työskentelemiseen. Pidän lastensuojelulaitoksissa tehtävän lastensuojelutyön haasteena suunnitelmallisuutta, lapsilähtöisyyttä, lapsen edun ja oikeuksien toteutumista, lapsen ja nuoren huomioimista sekä kriisiauttamista. Lastensuojelutyötä tulee kehittää jatkossakin ja kiinnittää huomiota entistä enemmän lapsilähtöiseen työskentelyyn, lapsen ja nuoren huomioimiseen, kriisiauttamiseen sekä työskentelyn arviointiin.

Kehittämishankkeen tekeminen on ollut mielenkiintoista ja antoisaa aikaa. Kehittämishankkeen aikana olen käynyt läpi oman työni kriittistä arviointia ja pohtinut omaa työskentelyäni. Kehittämishankkeen aikana Siltalan tiimissä on alettu kiinnittää enemmän huomiota työskentelytapoihin, työskentelyn arviointiin ja laatuun. Kehittämishankkeen myötä olen saanut lisää uutta tietoa omaan työhöni. Ammatillisuuttani ajatellen olen saanut syvennettyä tietojani ja osaamistani sekä saanut paljon lisätietoa kehittämishankkeen aiheeseen. Kehittämishankkeen aikana kiinnitin huomiota siihen, että minun tulee jatkossa huomioida entistä enemmän lapsen ja nuoren mielipiteiden ja heidän äänensä esille tuominen ja huomioiminen.

Forssan lastensuojelussa kehittäminen tulee jatkumaa edelleen kehittämishankkeen päätyttyä. Oletan, että kehittämishankkeesta on jatkoa ajatellen iso hyöty, koska lastensuojelussa on tapahtunut organisaatio muutoksia lastensuojelun muutettua omaksi palvelualueeksi. Tulevien mahdollisten organisaatiomuutosten myötä, kaavaillaan Forssan seudulla lastensuojelusta tulevan seutukunnallinen. Näin ollen lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan palveluiden kehittämisellä tulee olemaan suuri merkitys, jotta ne vastaavat tulevaisuudessa kaikkien intressiä.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret lastensuojelussa. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Teoksessa Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.

Arjoniemi, M. & Kesti, T. 2007. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan palvelukansio. Forssa: Forssan kaupunki

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huolipuheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes oppaita 60. Helsinki: Sosiaali- terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Fridh, B. & Norman, G. 2005. Att utrede när barn far illa –en hantbok om barnvårdsutredningar i socialtjänsten. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Friis, L., Eirola, R. & Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Vantaa: Dark Oy.

Forsberg, H. & Linnas, H. 2004. Lapsi ja lastensuojelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitiie- Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa. Kriisit nuoruudesta ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Turun kriisikeskus. Nuorten kriisityön- hanke. Suomen mielenterveysseura.

Hammarlund, C-O. 2004. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Kääntäjä. Toivanen, R. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Helsinki: terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 2009. Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Vastapaino oy.

Heinonen, H. & Metsälä, J. 2009. Pääkaupunkiseudun lastensuojelun kehittämisyksikköhanke – kuka kehittää, kenelle ja miten. Teoksessa Heinonen, H. & Metsälä, J. 2009 (toim.) Lastensuojelua kehittämässä. Kokemuksia pääkaupunkiseudulta. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 19/2009. Helsinki: Yliopistopaino.

Henriksson, M & Laukkala, T. 2009. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009/ 41. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Holmberg, T. 2003a. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Helsinki: Lasten keskus.

- Holmberg, T. 2003b. Leikkiin on kirjoitettu lapsen surun sanat. Teoksessa Erkkilä, J., Holmberg, T., Niemelä, S. & Ylönen, H. 2003. Surevan lapsen kanssa. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Helsinki: Lasten keskus.
- Hughes, D. 2006. Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Kääntäjä. Ritanen, L. & Juko, R. Tampere: Tammer- paino.
- Hynninen, T. & Upanne, M. 2006. Akuutti kriisityö kunnissa. Nykytila ja kehittämishaasteet. Stakes-raportteja 2/ 2006. Helsinki: Stakes
- Häkkinen, P. 2000. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, J & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta, miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Helsinki: WSOY.
- Jokinen, J. 2006. Esitys toimenpiteistä huostaanottomenettelyn kehittämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelun kehittämisohjelma. Huostaanottotyöryhmä.
- Jokinen, J. 2004. Kriisityön kehittäminen huostaanotossa, kartoitusta ja kehittämistarpeita. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaalialan kehittämishanke. Lastensuojelun kehittämisohjelma.
- Kaarisilta 2002. Kaarisillan opas. Forssa: Lastenkoti Kaarisilta
- Kallinen- Kräkin, S. & Kärki, J. 2007. Asiakaskohtaisen sosiaalityön luokitukset. Sosiaalityöntekijänasiakaskohtainen toimintoluokitus ja asiakaskohtaisen sosiaalityön kohdeluokitus versiot 1.0. Ohjeita ja luokituksia 2007:2. Helsinki Stakes.
- Kangas, U. 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi
- Kauppila, A., Nummi, J., Savola, T. & Hänninen. 2009. Ryhmäviestintätaidot. Teoksessa: Tekniikan viestintä: Kirjoittamisen ja puhumisen käsikirja. Helsinki: Edita.
- Kiviniemi, L. 2009. Nuorten omat kokemukset psyykkisestä pahoinvoinnista ja paranemisesta. Teoksessa Lämsä, A- L. 2009. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Lehmuskoski, A. & Kuusisto-Niemi, S. 2008. Sosiaalialan sanasto asiakastietojärjestelmää varten. Sosiaalialan tietoteknologiahanke. Helsinki: Stakes
- Leppävuori, A., Paimio, S., Avikainen, T., Nordman, T., Puustinen, K. & Riska, M. (toim.) 2009. Suuronnettomuustilanteiden kriisityö. Helsinki: Tammi.
- Mattila, K-P. 2008. Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelunsijoituksista. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisu 7/ 2006. Helsinki: Yliopistopaino.
- Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Pesäpuu ry opas- ja käsikirjat 1/ 2004. Jyväskylä: Pesupuu ry.
- Palosaari, E. 2007. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. Helsinki: Edita prima Oy.
- Punamäki, R-L. 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen välinen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuorenkirjapaino Oy.

- Pohjola- Pirhonen, C., Puotinen, K. & Samulin H. 2007. (toim.) Kriisityön käsikirja –käytännön opastusta kriisin kohdatessa. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Pojula, S. 2007. Lapsi ja Kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Pojula, S. 2000. Lasten traumat ja niiden hoito. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. 2000. (toim.) Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Helsinki: WSOY
- Pylkkänen, K. 2003. Hoitotakuu nuorisopsykiatriassa. Nuotta – projektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003: 13. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Rothschild, B. 2000. The body remembers. The psychophysiology of trauma and trauma treatment. New York: W. W. Norton.
- Ruishalme, O. & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Tammi.
- Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Saari, S., Kantanen, I., Kämäräinen, L., Parviainen, K., Valoaho, S. & Yli- Pirilä, P. 2009. (toim.) Häädän hetkellä –psykkisen ensiavun opas. Helsinki: Duodecim
- Saari, S. 2003. Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Otava.
- Scaer, R. 2005. The trauma spectrum. Hidden wounds and human resiliency. New York: W. W. Norton.
- Seppänen- Järvelä, R. & Karjalainen, V. (toim.) 2007. Kehittämistyön risteysksiä. Helsinki: Stakes.
- Tamminen, T. 2000. Kriisihoito. Kriisi lapsuus- ja nuoruusiässä. Teoksessa Räsänen, E., Moilanen, I., Tamminen, T. & Almqvist, F. (toim.) 2000. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Tiilikka, L. 2007. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta. Tuotteistamisprojekti ja palvelunkuvaukset. Loppuraportti. Forssa: Forssan kaupunki.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Turunen, M-M. 2004. Lapsen kaltoinkohtelun psyykkisistä seurauksista. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kiviti- Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Varkemaa, R. & Sarkkola, T. 2009. Kanta- Hämeen kriisityön hanke. Tarkoituksenmukaisen toimintamallin rakentaminen sosiaalipäivystykseen ja kriisityöhön. Loppuraportti. Porvoo: Painoyhtymä Oy.
- Viittala, K. 2003. Kunnon kansalaisiksi! Tapausesimerkkinä sikiöaikaiselle alkoholille altistuneet lapset. Vikman, E. 2006. Perhe Villa – hanke. Raportti lapsilähtöisen kriisityön kehittämisestä. Sosiaali- terveysviraston julkaisuja 5 / 2006. Kotkan kaupunki: Sosiaali- ja terveysvirasto.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: Wsoy oppimateriaalit Oy.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Väliavaara, C. 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy.

Väliavaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Elektroniset lähteet

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Viitattu 12.2.2011.
http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/21_survey_eli_kyselytutkimus?tree:D=167622;167840&tree:selles=167895&hrpDelimChar=&parentCount=3&type=7

Forssan kaupunki 2010. Viitattu 22.4.2010.
<http://www.forssa.fi/?pageid=udk5TQ79f8pw8e&parent0=EwzHS4cYzaPHYnp>

Forssan kaupunki 2009 Viitattu 22.3.2009.
<http://www.forssa.fi/?pageid=Md76arEtZN4V6Z9&parent0=EwzHS4cYzaPHYnp>

Forssan kaupungin talousarvio 2009. Forssa: Forssan kaupunki. Viitattu 12.2.2011.
http://www.forssa.fi/UserFiles/File/Talous/Talousarvio_2009.pdf

Ideointitekniikat. Viitattu 22.4.2010.
http://www.rao.rauma.fi/fileadmin/user_upload/pdf/Ideointitekniikat.pdf

Kujala, V. 2006. Sijoitettujen lasten biologisten vanhempien tukeminen. Viitattu 22.10.2010.
http://www.ecredo.fi/sininauhaliitto/data/liitteet/eep_opas_biologisten_vanhempien_tukeminen.pdf

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. Lastensuojelu 2009. Viitattu 9.2.2011.
http://www.lskl.fi/files/466/Lastensuojelu_2009.pdf

KvantiMOTV 2011a. Viitattu 14.2.2011.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/postikysely/postikysely.html>

KvantiMOTV 2011b. Viitattu 14.2.2011.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 22.2.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Sosiaaliportti. 2011a. Viitattu 21.1.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/

Sosiaaliportti. 2011b. Viitattu 19.1.2011 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinsijoitus/>

Sosiaaliportti. 2011c. Viitattu 21.1.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo/lapsijakriisi/>

Sosiaaliportti. 2010. Viitattu 20.4.2010. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/ongelmatilanteenselvittaminen/>

Sotkanet. 2011. Viitattu 21.1.2011. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu/grafiikkasivu?eventGraph=17>

Traumaterapiakeskus. 2011. Viitattu 8.2.2011. <http://www.traumaterapiakeskus.com/lapsi.htm>

Virtuaaliyliopisto. Viitattu 20.4.2010. http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/oppi/Members/lr/TIES461/patternit/ideariihi/document_fullview

Painamattomat lähteet

Korhonen, P. & Peipinen, M. 2007. Lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan talo.

Kesti, S., Korhonen, P. & Peipinen, M. 2007. Kaarisillan palvelunkuvaukset.

Packalén, L. 2009. Moniammatillisen kriisityön kehittyvä asiantuntijuus luennot. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu.

Liite 1/1 (2)

1.11.2010

Hyvä lastensuojelun sosiaalityöntekijä!

Opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa sosionomi YAMK- tutkintoa ja työskentelen Forssan kaupungin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa ohjaajana. Opintoihini liittyvässä kehittämishankkeessani syvennyn Kaarisillan tarjoamaan kriisipaikan palveluun ja erityisesti siihen, miten kriisissä olevaa lasta ja nuorta voidaan auttaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti toimivan työskentelymallin avulla.

Tarkoitukseni on luoda työskentelymalli sille, miten kriisipaikalle tullutta kriisissä olevaa asiakasta autetaan. Työskentelymallin avulla päästään heti työskentelyn alkuvaiheessa tukemaan ja auttamaan asiakasta kriisin läpi käymiseksi. Työskentelyn tarkoituksena on tukea asiakasta kriisitilanteessa, auttaa kriisin ratkaisussa ja läpikäymisessä.

Teen kyselyn seutukuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijöille, koska sosiaalityöntekijät tekevät lasta ja nuorta koskevat päätökset lapsen/nuoren kiireellisestä sijoittamisesta. Sosiaalityöntekijät ovat tärkeä osa kriisipaikan työskentelyprosessia ja näin ollen heidän ajatuksena ja ideansa ovat oleellinen osa kriisipaikan työskentelymallin työstämistä. Kysely lähetetään yhteensä viiteen eri kuntaan, kymmenelle eri lastensuojelun sosiaalityöntekijälle.

Vastaa kysymyksiin kirjoittamalla vastauksesi jokaisen kysymyksen jälkeen olevaan avoimeen tilaan. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. **Palautathan vastauksesi 15.11.2010 mennessä sähköpostilla osoitteeseen mari.sundholm@xxxxxxxxxxxx**

Kiitän vastauksestasi jo etukäteen, sillä jokainen vastaus on hyvin tärkeä ja siksi toivoin teidän vastaavan ja antavan oman mielipiteenne työskentelytavoista. Kyselyn toteuttaminen on tärkeää toimivan sekä ajantasaisen työskentelymallin luomiseksi lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan.

Ystävällisin terveisin,

Mari Sundholm

xxx-xxxxxxx

mari.sundholm@xxxxxxxxxxxx

Liite 2/ 1 (2)

1. Millä tavoin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa tulisi tukea kriisissä olevaa lasta ja nuorta?
2. Miten Kaarisillassa tulisi toimia kriisissä olevan lapsen tai nuoren auttamiseksi?
3. Miten Kaarisillassa tulisi auttaa kriisissä olevaa lasta ja nuorta kriisin läpikäymisessä?
4. Miten Kaarisillassa tulisi auttaa lasta ja nuorta kriisin ratkaisussa?
5. Mikä kriisipaikan toiminnassa on mielestäsi toiminut?
6. Mikä kriisipaikan toiminnassa ei ole mielestäsi toiminut?
7. Millaisia kehittämisideoita/ toiveita sinulla on kriisipaikan palvelun suhteen?

KIITOS VASTAUKSISTASI !

Terveisin Mari Sundholm, ohjaaja, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta

Liite 2/ 1 (2)

1.12.2010

Hyvä lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillan työntekijä

Opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa sosionomi YAMK- tutkintoa ja työskentelen Forssan kaupungin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa ohjaajana. Opintoihini liittyvässä kehittämishankkeessani syvennyn Kaarisillan tarjoamaan kriisipaikan palveluun ja erityisesti siihen, miten kriisissä olevaa lasta ja nuorta voidaan auttaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti toimivan työskentelymallin avulla.

Tarkoitukseni on luoda työskentelymalli sille, miten kriisipaikalle tullutta kriisissä olevaa lasta ja nuorta autetaan. Työskentelymallin avulla päästään heti työskentelyn alkuvaiheessa tukemaan ja auttamaan lasta ja nuorta kriisin läpikäymiseksi. Työskentelyn tarkoituksena on tukea lasta sekä nuorta kriisitilanteessa, auttaa kriisin ratkaisussa ja läpikäymisessä.

Teen kyselyn lastenkodin työntekijöille, koska työntekijät tukevat ja auttavat lasta ja nuorta kriisissä ja sen läpityöskentelyssä. Kaarisillan työntekijät ovat tärkeä osa kriisipaikan työskentelyprosessia ja näin ollen heidän ajatuksena ja ideansa ovat oleellinen osa kriisipaikan työskentelymallin työstämistä.

Vastaa kysymyksiin kirjoittamalla vastauksesi jokaisen kysymyksen jälkeen olevaan avoimeen tilaan. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. **Palautathan vastauksesi 17.12.2010 mennessä kirjallisena minulle.**

Kiitän vastauksestasi jo etukäteen, sillä jokainen vastaus on hyvin tärkeä ja siksi toivoisin teidän vastaavan ja antavan oman mielipiteenne työskentelytavoista. Kyselyn toteuttaminen on tärkeää oman oppimiseni ja toimivan sekä ajantasaisen työskentelymallin luomiseksi lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisiltaan.

Ystävällisin terveisin,

Mari Sundholm

xxx-xxxxxxx

mari.sundholm@xxxxxxxxxxx

Liite 2/ 2 (2)

1. Millä tavoin lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisillassa tulisi tukea kriisissä olevaa lasta ja nuorta?
2. Miten Kaarisillassa tulisi toimia kriisissä olevan lapsen tai nuoren auttamiseksi?
3. Miten Kaarisillassa tulisi auttaa kriisissä olevaa lasta ja nuorta kriisin läpikäymisessä?
4. Miten Kaarisillassa tulisi auttaa lasta ja nuorta kriisin ratkaisussa?
5. Mikä kriisipaikan toiminnassa on mielestäsi toiminut?
6. Mikä kriisipaikan toiminnassa ei ole mielestäsi toiminut?
7. Millaisia kehittämisideoita/ toiveita sinulla on kriisipaikan palvelun suhteen?

KIITOS VASTAUKSISTASI !

Terveisin Mari Sundholm, ohjaaja, lastenkoti ja perhetyönkeskus Kaarisilta